

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKANALOGA
UPORABA ALKOHOLA MED MLADIMI

Ljubljana 2012

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Medeja Fekete

Naslov naloge: Uporaba alkohola med mladimi

Kraj: Maribor

Leto: 2012

Št. strani: 129

Št. slik: 0

Št. tabel: 10

Št. virov: 59

Št. prilog: 2

Št. grafov: 22

Mentor: Doc. dr. Milko Poštrak

Deskriptorij: alkohol, škodljivo uživanje alkohola, adolescenca, dejavniki odraščanja, mladi in alkohol, preventiva in alkohol, socialno delo.

Povzetek: Naloga obravnava škodljivo uživanje alkohola med mladimi, ki je v današnji družbi zmeraj bolj prisotno. Veliko poudarka je na odnosu do alkohola, ki ga mladi tekom odraščanja razvijejo in dejavnikov odraščanja, ki adolescenta ščitijo pred škodljivim vplivi okolja ali pa tveganja za zdravju škodljiva vedenja povečujejo. Predstavila sem različne teoretične koncepte in načine dela, ki jih socialni delavci in delavke pri delu z mladimi uporabljajo. V raziskavi, ki sem jo opravila med dijaki četrtil letnikov srednje šole, sem se osredotočila na raziskovanje morebitnih razlik med spoloma v vzorcih uživanja alkohola in odnosu, ki ga dijaki in dijakinje do tega pojava razvijejo. Rezultati so pokazali, da se razlike med spoloma glede uporabe alkohola zmanjšujejo, oziroma so tako majhne, da bi lahko celo rekli, da izginjajo. Menim, da bi bilo v prihodnje več pozornosti potrebno nameniti raziskovanju razširjenosti in zlorabe alkohola med mladimi dekleti, ki so jo raziskovalci v svojih dosedanjih raziskavah nekoliko zanemarili.

Prevod v angleščino:

Title: Alcohol consumption among youngsters

Descriptors: alcohol, harmful use of alcohol, adolescence, factors of adolescence, young people and alcohol, alcohol and prevention, social work.

Abstract: Our assignment deals with harmful alcohol consumption among youngsters which is increasingly present in our society. Great emphasis is on the relationship that youngsters build with alcohol during adolescence and also on adolescence factors, which protect the adolescent from harmful environmental impacts or factors that increase risks for health-enhancing behaviour. We presented also the different theoretical concepts and methods of work that are used by social workers who work with youngsters. In a survey we conducted among students of fourth year of secondary school, we focused on the research of possible gender differences in drinking patterns and attitudes that pupils build to this phenomenon. The results show that gender differences in the frequency of episodic heavy drinking, intoxication and regular alcohol consumption is reduced, or is so small that it could be said they disappear. Therefore, I believe that more attention should be paid to researches of alcohol abuse among young girls, who are increasingly taking over habits of young boys.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
UPORABA ALKOHOLA MED MLADIMI

Mentor: Doc. dr. Milko Poštrak

Izdelala: Medeja Fekete

Ljubljana 2012

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem učiteljem in dijakom, ki so bili pripravljeni sodelovali v moji raziskavi. Prav tako bi se rada zahvalila timu Centra za preprečevanje odvisnosti v Mariboru, ki mi je omogočili sodelovanje na projektu Fred goes net in mi nudil potrebne informacije v zvezi s projektom.

Predvsem hvala moji družini in vsem, ki ste verjeli vame in mi stali ob strani.

Hvala tudi mentorju Milku Poštraku za strokovno vodenje pri izdelavi diplomske naloge.

PREDGOVOR

Že ob začetku študija na Fakulteti za socialno delo, sem vedela, da bom v svoji diplomski nalogi pisala o eni izmed mnogih oblik zasvojenosti. Nedvomno je moje zanimanje za to problematiko izhajalo iz lastne izkušnje odraščanja v družini, kjer je bila prisotna zloraba alkohola. Tekom odraščanja sem na lastni koži občutila razdiralne posledice, ki jih alkohol pusti v življenju posameznika in družine. Menim, da je ta izkušnja še povečala mojo željo po pomoči ljudem, ki se znajdejo v primežu alkohola.

V času študija sem veliko časa posvečala izobraževanju na tem področju, saj sem želela podrobneje razumeti pojav zasvojenosti in dobiti širok interdisciplinaren pogled na problematiko. Predvsem me je zanimalo, kako lahko pomagamo preprečiti ali vsaj omejiti pojav prekomernega uživanja alkohola, ki je danes zmeraj bolj prisoten tudi pri mlajših generacijah. Mladostniki so posebno ranljiva skupina, saj se njihov organizem in duševnost šele razvijata, alkohol pa ta razvoj moti in ga upočasnjuje. Ramovš (2007) opozarja, da kar 40 odstotkov ljudi, ki so odvisni od alkohola, prve simptome zasvojenosti razvije v obdobju med petnajstim in devetnajstim letom starosti.

V zadnjem desetletju se srečujemo z zmeraj večjo razširjenostjo in zlorabo alkohola med najstniškimi dekleti. Razlike med spoloma glede vzorcev uživanja alkohola se zmanjšujejo, lahko bi celo rekli, da izginjajo. Pri tem je potrebno omeniti, da so dekleta že biološko bolj dovzetna za negativne posledice in škodo, ki jo pretirano uživanje alkohola povzroča.

Tako fantje kot dekleta imajo zelo toleranten odnos do uživanja alkohola. Med mladimi prevladuje mnenje, da je »uživanje alkohola zakon« in ne škoduje. Pri tem se velikokrat ne zavedajo, da čezmerno uživanje alkohola povzroča zasvojenost.

Prav zaradi takega pozitivnega mnenja mladih, menim, da je slednje potrebno čim bolj izobraziti in informirati o alkoholu in negativnih posledicah uživanja le tega, kar jim bo zagotovo pomagalo izoblikovati bolj odgovoren odnos do uživanja alkohola.

Kazalo

1. SOCIALNO DELO	10
1.1. KONCEPTI V SOCIALNEM DELU.....	13
2. MLADOSTNIŠTVO	16
2.1. FAZE MLADOSTNIŠTVA	17
2.2. OBLIKOVANJE IDENTITETE IN SAMOPODOBE	20
2.3. RAZLIKE V POVEZAVI Z UŽIVANJEM ALKOHOLA GLEDE NA SPOL	24
2.4. RANLJIVOST MLADIH	27
3. KAJ JE ALKOHOL	31
3.1. POSLEDICE UŽIVANJA ALKOHOLA	33
3.2. DOSEDANJE RAZISKAVE NA PODROČJU UŽIVANJA ALKOHOLA MED MLADIMI	35
4. MLADI IN ALKOHOL	39
4.1. VZROKI ZA UŽIVANJE ALKOHOLA PRI MLADOSTNIKIHI.....	39
4.2. STALIŠČE MLADIH DO UŽIVANJA ALKOHOLA	41
4.3. DEJAVNIKI ODRAŠČANJA	42
4.4. VPLIV MLADOSTNIKOVE DRUŽINE NA NJEGOV ODNOS DO UŽIVANJA ALKOHOLA	46
4.5. VPLIV VRSTNIKOV.....	49
4.6. VPLIV IN VLOGA ŠOLE NA MLADOSTNIKOV ODNOS DO ALKOHOLA....	50
4.7. VPLIV SODOBNIH TEHNOLOGIJ IN MEDIJEV NA UŽIVANJE ALKOHOLA PRI MLADOSTNIKI IN UKREPI DRŽAVE.....	52
5. SOCIALNO DELO, MLADI IN ALKOHOL	55
6. PREVENTIVNO DELOVANJE	60
6.1. PREDSTAVITEV PREVENTIVNEGA PILOTSKEGA PROJEKTA FRED GOES NET.....	61

7. PROBLEM.....	65
8. METODOLOGIJA.....	68
8.1. VRSTA RAZISKAVE.....	68
8.2. MERSKI INŠTRUMENTI:	68
8.3. POPULACIJA IN VZOREČENJE	69
8.4. POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	70
8.5. OBDELAVA PODATKOV:	70
9. RAZISKAVA.....	71
9.1. POGOSTOST UŽIVANJA ALKOHOLA V VSEM ŽIVLJENJU, ZADNJEM LETU IN ZADNJEM MESECU PRED RAZISKAVO V ODSOTOKIH	71
9.2. UŽIVANJE RAZLIČNIH VRST ALKOHOLNIH PIJAČ V ZADNJEM MESECU PRED ANKETO, GLEDE NA SPOL V ODSOTOKIH	72
9.3. ZNAČILNOST ZADNJE PIVSKE PRILOŽNOSTI.....	73
9.4. KUPOVANJE ALKOHOLA ZADNJIH 30 DNI ZA UPORABO NA PROSTEM V ODSOTOKIH.....	74
9.5. UŽIVANJE ALKOHOLNIH PIJAČ ZADNJIH 30 DNI V BARU, PABU, RESTAVRACIJI ALI DISKOTEKI	74
9.6. OBČASNO PREKOMERNO UŽIVANJE ALKOHOLA ALI TAKO IMENOVANO BINGE DRINKING (UŽIVANJE NA MAH) V ZADNJIH 30 DNEH.	75
9.7. POGOSTOST PREKOMERNEGA OPIJANJA Z ALKOHOLOM, KJER SO ŽE OPAZNE TELESNE POSLEDICE (BRUHANJE, OPOTOKANJE PRI HOJI IN ZAPLETANJE JEZIKA, IZBRIS KRATKOROČNEGA SPOMINA).	76
9.8. PRIČAKOVANI UČINKI IN POSLEDICE UŽIVANJA	78
9.9. MLADOSTNIKOVA INTERPRETACIJA REAKCIJE OČETA ALI MATERE NA OPIJANJE Z ALKOHOLOM	85
9.10. PSIHOSOCIALNE SPREMENLJIVKE ZA SAMOSPOŠTOVANJE	88
9.11. AVTO-AGRESIVNO VEDENJE MLADOSTNIKOV	90

10.	RAZPRAVA.....	92
11.	SKLEP	98
12.	PREDLOGI	99
13.	LITERATURA	101
14.	POVZETEK	105
15.	PRILOGE	107

Kazalo Grafov

Graf 1 Struktura anketirancev po spolu	69
Graf 2 Uživanje alkohola vsem življenju v odstotkih glede na spol	71
Graf 3 Uživanje alkohola zadnjih 12 mesecev pred anketo v odstotkih glede na spol	71
Graf 4 Uživanje alkohola v zadnjem mesecu pred anketo glede na spol	72
Graf 5 Uživanje različnih vrst alkoholnih pijač v zadnjem mesecu pred anketo za postavko 1 ali večkrat, glede na spol v odstotkih	72
Graf 6 Značilnost zadnje pivske priložnosti v odstotkih glede na spol	73
Graf 7 Kupovanje različnih alkoholnih pijač (1-2 X ali več) za uporabo na prostem v zadnjih 30 dneh	74
Graf 8 Prikaz uživanja alkohola v diskotekah, baru, pabu ali restavraciji v zadnjih 30 dneh 1-2X ali več v odstotkih.....	74
Graf 9 Občasno prekomerno uživanje alkohola ali uživanje na mah v zadnjih 30 dneh pred anketo v odstotkih.....	75
Graf 10 Pogostost prekomerno opijanje z alkoholom v zadnjih 12 mesecih v odstotkih	76
Graf 11 Pogostost prekomerno uživanje alkoholnih pijač v zadnjem mesecu v odstotkih	78
Graf 12 Prikaz pričakovanih pozitivnih učinkov uživanja alkohola (odgovora »zelo verjetno« in »verjetno«).....	78
Graf 13 Pričakovani negativni učinki uživanja alkoholnih pijač (odgovori »zelo verjetno« in »verjetno«).....	79
Graf 14 Posledice uživanja v zadnjih 12 mesecih za fante.....	80
Graf 15 Posledice uživanja zadnjih 12 mesecev dekleta	80
Graf 16 Škodo, ki jo posameznik tvega zaradi uživanja, odstotki odgovorov »veliko tvegajo«	84
Graf 17 Odziv očeta glede opijanja v odstotkih	86
Graf 18 Odziv matere glede opijanja v odstotkih.....	86
Graf 19 Odnos s starši za odgovora »skoraj zmeraj« in »pogosto« v odstotkih	87

Graf 20 Strinjanje s pozitivnimi postavkami o sebi za odgovora » močno se strinjam« in strinjam se« v odstotkih.....	88
Graf 21 Strinjanje s negativnimi postavkami o sebi v odstotkih. Zajeti odgovori »močno se strinjam« in »strinjam se«	89
Graf 22 Avto-agresivno vedenje za odgovor 1 X in ogovore 2X ali več v odstotkih	90

Kazalo Tabel

Tabela 9-1 Izračuni za Občasno prekomerno uživanje alkohola (uživanje na mah) v zadnjem mesecu	75
Tabela 9-2 Izračuni za razlike na spol glede prekomernega opijanja.....	77
Tabela 9-3 Izračun glede posledic, ki jih posamezniki doživijo zaradi uživanja alkohola	81
Tabela 9-4 Izračun za težave s policijo glede na spol	82
Tabela 9-5 Ocenitev škode za uživanje skoraj vsak dan ene ali dveh alkoholnih pijač	83
Tabela 9-6 Ocenitev škode uživanja skoraj vsak dan štiri ali pet alkoholnih pijač.....	83
Tabela 9-7 Ocenitev škode uživanja pet ali več alkoholnih pijač vsak vikend	84
Tabela 9-8 Izračuni za ocenitev škode uživanja alkohola vsak konec tedna.....	85
Tabela 9-9 Izračun glede negativnih postavk o sebi.....	89
Tabela 9-10 Tabela izračuna korelacije med negativnim samospoštovanjem in avto-agresivnim vedenjem.....	91

1. SOCIALNO DELO

Različni avtorji so skozi zgodovino različno definirali, kaj je socialno delo in katera področja dela pravzaprav zajema. Tako je nastala paleta različnih opredelitev in definicij, ki opredeljujejo socialno delo iz različnih zornih kotov in na podlagi značilnosti, ki jih je določil avtor želel izpostaviti. Prav zaradi tega bi težko rekli, da je katera od definicij »prava« oziroma univerzalna definicija socialnega dela. Natančno opredeliti tako zapleten in kompleksen družbeni pojav, kot je socialno delo, je skoraj nemogoče, saj nam ne uspe zaobseči vseh njenih vidikov (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 9). Za lažjo predstavbo ljudem, kaj pojem socialno delo zajema, lahko poskušamo oblikovati definicijo, ki vsaj v grobem zajema področja te dejavnosti. V ta namen Mesec ponudil izraz boetika, s katerim označuje vedo o socialnem delu. Izraz boetika pomeni: »preučevanje oblik dejavnosti, ki smo jih človeške skupnosti razvile za pomoč članom skupnosti v različnih vrstah stisk« (Mesec 1990: 146). Ob tem predmet stroke socialnega dela opredeli kot »...univerzalni proces pomoči človeku v stiski na družbeni, medsebojni in individualni ravni in metode pomoči...« (*ibid.*).

Če izhajamo iz zgoraj navedene definicije, ki pravi, da gre za obliko pomoči, ki smo jo človeške skupnosti razvile za pomoč posameznikom, opazimo, da se je socialno delo začelo razvijati kot praktična dejavnost v smislu spontane humanitarne, neformalne, neprofesionalne dejavnosti, ki je izhajala iz osebnih, moralnih, religioznih ali filantropskih nagibov posameznika, ki so jih oblikovali na podlagi takratnih šeg in običajev (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 10). Opravljali so jo laični socialni delavci oziroma posamezniki v družbi, ki so pri nujenju pomoči izhajali iz empatije in sočutja. Šele v devetnajstem stoletju se je začel proces profesionalizacije socialnega dela, ki je potekal do srede dvajsetega stoletja. V tem času je socialno delo razvilo določene prepoznavne koncepte, specifično etiko in avtonomnost (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 12).

Kljub profesionalizaciji, so strokovnjaki različnih vej (psihologija, antropologija, pedagogika, sociologija), socialnemu delu dolga leta očitali parazitizem oziroma »sposojanje« teorij iz drugih ved, čeprav so ta znanja namenjena v uporabo vsem vedam, ne glede na to, v okviru katere so nastale (Poštrak 2003). Menim, da je osredotočanje na pripadnost znanj določeni vedi, zameglilo cilj in namen teh strok: dobrobit posameznika. Pri nujenju pomoči posamezniku bi morali razmisliti, kako lahko ta znanja združimo in uporabimo pri delu z ljudmi in za ljudi.

Rešitev za to vidim v interdisciplinarnosti, ki lahko poveča učinkovitost procesa pomoči posamezniku. Mednarodna zveza šol za socialno delo (International Association of Schools of Social Work – IASSW) in Mednarodna socialnih delavk in delavcev (International Federation of Social Workers – IASSW), podajata naslednjo mednarodno definicijo socialnega dela: »Stroka socialnega dela spodbuja socialne spremembe, premagovanje problemov v človeških odnosih in opolnomočenje ter osvoboditev ljudi za to, da se doseže večja blaginja. S praktično uporabo teorij človeškega vedenja in socialnih sistemov socialno delo posreduje tam, kjer ljudje prihajajo v interakcijo s svojim okoljem. Temeljni načeli socialnega dela sta načeli človekovih pravic in socialne pravičnosti« (Zorn (ur.) 2005: 9). Opaziti je, da gre za način dela z ljudmi, kjer je potreben interdisciplinaren pristop. Tudi Postrak navaja, da je socialno delo že samo po sebi naravnano celostno, holistično in s tem interdisciplinarno (2003). Razlog za tak pristop je kompleksnost in raznovrstnost pojavov, s katerimi se stroka socialnega dela srečuje. Pri posamezniku, družini ali skupini posameznikov, ki se znajdejo v stiski, vzrok za težavno nikoli ni posledica le enega dejavnika. Pogosto gre za prepletanje različnih dejavnikov, ki vplivajo drug na drugega.

Eden izmed takšnih kompleksnih pojavov, ki zahteva interdisciplinaren pristop in na katerega se bom v svoji diplomski nalogi osredotočila, je razširjenost uporabe alkohola med mladimi. V današnji družbi se pojavlja intenca, da vse pomembnejše dogodke v življenju obeležimo z uživanjem alkohola. Ta vzorec nezavedno prenašamo na mlade, ki posledično oblikujejo toleranten odnos do uživanja alkohola. Pogosto jim le to predstavlja način sprostitve in zabave, zato na negativne posledice svojega početja velikokrat niso pozorni.

Ta najstarejša droga človeštva je globoko zasidrana v slovensko kulturo, ne glede na to, kakšno škodo povzroča tako posameznikom, kot družbi. Uživanje alkoholnih pijač je tako vpeto v vsakdan slovenske populacije, da se sporočila o razdiralnem vplivu s težavo prebijejo do ljudi.

Odnos posameznikov, javnosti in predvsem države je zelo ambivalenten. Radi uživajo alkoholne pijače, po drugi strani pa se zgražajo nad mladimi če to počno (Stergar et al. 2007: 38).

Družbeno toleranten odnos do uživanja alkohola in povezovanja tega početja s pozitivnimi učinki opijanja, pospešuje zlorabo te psihoaktivne substance. Kadar govorimo o zlorabi alkohola, ima lahko vsak posameznik drugačno predstavo, kaj to pravzaprav pomeni. Za

nekoga je lahko zloraba že ena pijača dnevno, za drugega pa morda veliko več. Za lažjo predstavo, kaj pojem zloraba alkohola označuje, bom navedla Auerjevo definicijo, ki pravi, da je to: »Nefunkcionalna raba alkohola, ki kvalitativno ali količinsko odstopa od običajne in povzroča negativne telesne, psihične in socialne posledice. Poteka lahko v bežnih epizodah ali kot trajen proces, ki povzroča škodo.« (Auer 2002: 21).

V preteklosti so se strokovnjaki na področju zasvojenosti ukvarjali predvsem s pojavom težav pri uživanju alkohola in zlorabo alkohola v obdobju srednjih letih in starosti. Danes se spopadamo s popolnoma novim pojavom prekomernega uživanja alkohola med mladimi, ki je kot epidemija preplaval evropsko kulturo. Vzrokov za ta pojav je več. Nekateri avtorji (Stergar et al. 2007, Ramovš 2007, Auer 2002) menijo, da je uživanje alkohola mladih nedvomno povezano s sprejemljivim družbenim odnosom do tega početja, ki ga mladi ponotranjijo z vstopom v današnjo družbo. Pri tem izhajajo iz ugotovitev, da je v deželah, kjer ljudske navade, javno mnenje in družbene norme odklanjajo uživanje alkohola, odvisnih od alkohola manj ljudi.

Na tem mestu se postavlja vprašanje, zakaj je kljub takšnim ugotovitvam v naši državi še zmeraj prisoten zelo toleranten odnos do uživanja alkohola. Razlog za to je morda tudi v ekonomskem interesu, torej dobičku, ki ga prodaja alkohola prinaša lastnikom različnih podjetij in gostinskih lokalov. Slednji s promoviranjem različnih alkoholnih izdelkov željo po uživanju le teh še povečujejo. Izdelki so sicer označeni kot zdravju škodljivi, vendar mladih to ne odvrača od uživanja le teh.

Dogaja se ravno nasprotno. Vsakodnevne izkušnje in različne raziskave potrjujejo vse pogostejše uživanje psihoaktivnih snovi med mladostniki. Zastrahuječe je, da količina popitih alkoholnih pijač pri mladostnikih s starostjo narašča, in da se starost, ko otrok prvič poskusi alkohol, iz leta v leto niža. Mladi predstavljajo še posebej ranljivo skupino tudi zato, ker imajo v primerjavi z odraslimi manj izkušenj in znanja v zvezi z uživanjem alkohola in njegovih učinkov. Prehajajo skozi razvojno obdobje adolescence, za katero so značilne nagle spremembe na področju psihofizičnega razvoja in burno hormonsko delovanje, kar dovzetnost za škodljive učinke alkohola še povečuje.

Ramovš navaja, da rezultati raziskav kažejo, da se pri otrocih, ki pričnejo uživati alkohol pred petnajstim letom starosti, štirikrat pogostejše razvije odvisnost kot pri osebah, ki so z enakim početjem začele po dvajsetem letu starosti. Uživanje alkohola, tudi v majhnih količinah, ki so

za odrasle varne, predstavlja resno grožnjo za zdravje otrok in mladostnikov (2007: 103). Videti je, da obdobje adolescence predstavlja obdobje največje nevarnosti za razvoj zasvojenosti. Mnenje večine posameznikov je, da je popivanje v mladostniških letih povezano z eksperimentiranjem, zato razdiralnih posledic in ogroženosti za razvoj zasvojenosti niti ne opazijo.

Naloga socialnih delavk in delavcev je, da javnost in družbo opozorimo na resnost razširjenosti uporabe alkohola med mladimi, ter pomagamo ustvariti okolje, v katerem bo prisotnih čim manj dejavnikov tveganja. Za to potrebujemo, seveda, tudi strokovno znanje, ki nam omogoča celosten pogled na problematiko prekomernega uživanja alkohola. Svoje znanje tako moremo združimo še s koncepti in pristopi socialnega dela, ki jih bomo pri delu z mladostniki uporabljali.

Mnogi pravijo, da mladi predstavljajo prihodnost družbe. Kaj se nam torej obeta, če bo mnogo mladih do obdobja odraslosti že imela težave zaradi uživanja alkohola?

1.1. KONCEPTI V SOCIALNEM DELU

Skozi različna obdobja razvoja socialnega dela so se razvijali različni koncepti, ki so temeljili na raznolikih pristopih dela z uporabniki. Nekateri od njih so preživeli, saj smo jih, na podlagi oblikovanja novih teorij o delovanju človeka in novih pogledov na svet in uporabnika, zamenjali z novimi in učinkovitejšimi. V nadaljevanju bom predstavila le teoretične koncepte in načela, ki v današnjem času predstavljajo pomembno komponento pri delu z mladimi.

Pomemben prispevek v socialno delo je prinesel »četrti val« ali konstruktivizem, kot ga imenuje O' Hanlon (1993: 3), ki se opira na predpostavko, da tisto, čemur rečemo naša resničnost, ljudje konstruiramo, ustvarjamo (Poštrak 2003). O' Hanlon predpostavlja, da se naša resničnost, oziroma naš življenjski svet konstantno spreminja. Ustvarja se skozi naše interpretacije in pomene, ki jih dajemo dogodkom, pojmom in stvarim. Koncept konstruiranja resničnosti in pomenov, ki jih dajemo dogodkom, je še posebej pomemben za socialno delo, saj v procesu pomoči izhajamo iz predpostavke, da lahko uporabnik ob ustrezni obliki strokovne pomoči, te konstrukte spremeni, preoblikuje ali oblikuje na novo. Osredotočeni smo na svetle izjeme v življenju uporabnikov in s tem krepimo moč in vero v boljše in drugačno življenje. Tak pristop ljudem omogoča nov pogled na dano problemsko situacijo, hkrati pa strokovnjaku omogoča, da pogleda skozi očala svojega uporabnika in njegovo interpretacijo problema.

Zgoraj opisan pristop je značilen za specifično socialno-delavsko teorijo in temeljni koncept pomoči v socialnem delu, ki mu pravimo koncept delovnega odnosa. Gabi Čačinovič Vogrinčič delovni odnos opiše kot odnos, ki vzpostavlja pogoje za soustvarjanje procesa pomoči in prispeva k učinkovitosti in uspešnosti sprememb (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008). V delovnem odnosu uporabljamo »etiko participacije« (Hoffman, 1994: 22), kjer oba udeležena sodelujeta kot enakovredna sogovornika. Sogovornika konverzacijo vzpostavita po Paskovih načelih, po katerih posamezniki podeljujejo svoje koncepte in interpretacije, jih bogatijo in razvijejo nove koncepte, ki jim pravimo dogovori (Šugman Bohinc 1998: 420-424). Strokovnjak odstopi od moči in pozicije »vedočega«, ki mu ne pripada in to nadomesti s skupnim iskanjem in raziskovanjem življenjskega sveta uporabnika. (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008). Osredotočenost na slabosti in nemoč uporabnika, ki je značilna drža za dolgo uporabljan medicinski model pomoči, tukaj zamenja perspektiva moči (Saleeby 1997), ki našo pozornost usmerja tako k uporabnikovim notranjim kot zunanjim virom moči. Saleebyjeva formula zveni takole (ibid: 1-2): »...mobiliziraj uporabnikove moči (talente, znanje, sposobnosti, vire), da bi tako dosegli svoje cilje in vizije in uporabniki bodo imeli boljšo kvaliteto življenja, tako, ki bo v skladu z njihovimi koncepti kvalitete. Čeprav je recept preprost, mu sledi trdo delo.«

S pomočjo soustvarjanja in odprtega prostora za razgovor, socialni delavec in uporabnik oblikujeta instrumentalno definicijo problema. Ta zajema vse, za reševanje problema pomembne osebe, glede na skupno dojetje problema in njegove rešitve. Ko dosežeta nekakšno skupno definicijo problema, začneta raziskovati možne in želene rešitve, vseh vpletenih v problemsko situacijo (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008: 29).

V procesu pomoči moramo zares poslušati in slišati, kaj imajo o svojem življenjskem svetu povedati uporabniki, v našem primeru mladostniki. Njihovo predstavo o svetu moramo vzeti resno, kot realnost v kateri mladostnik biva in iz te konstrukcije resničnosti moramo izhajati (Postrak 2003: 14). Upoštevati moramo njihovo zgodbo, saj so oni eksperti za svoje občutke, stališča, veselja in dvome. To pomeni, da so aktivno udeleženi v proces pomoči in iskanje rešitve in s tem sprejemajo odgovornost za svoj delež v tem procesu.

Da lažje razumemo mladostnika in njegov življenjski svet, je ob praktičnemu delu z mladimi potrebno poznati tudi obdobje adolescence in njegove značilnosti. Na podlagi razumevanja adolescence spoznamo, kaj je za mladostnika v tem obdobju pomembno in s kakšnimi

težavami se srečuje. To imamo v mislih pri vzpostavljanju osebnega stika, saj nam lahko to pomaga ustvariti ugodne okoliščine za uspešen delovni odnos. Hkrati pa ne smemo pozabiti, da je kljub vsemu vsak posameznik neponovljiv in edinstven, zato moramo znanje, ki ga imamo, znati prilagoditi danim okoliščinam in posamezniku.

2. MLADOSTNIŠTVO

Za lažje razumevanje vse pogostejšega pojava uživanja alkohola mladih je potrebo poznati razvojno obdobje adolescence, njene značilnosti in razvojne naloge, ki jih morajo najstniki v okviru tega obdobja osvojiti. Mladi v tem obdobju oblikujejo miselne, čustvene in vedenjske vzorce, v skladu s katerimi bodo oblikovali tudi svoj odnos do alkohola in drugih tveganih oblik vedenja. Od tega odnosa pa bodo odvisne tudi njihove odločitve v nadaljnjem življenju.

Adolescenca zajema obdobje mladosti med dvanajstim in dvajsetim letom starosti. Obsega biološke in psihološke procese razvoja, ko posameznik rešuje dva pomembna odnosna procesa: navezanost in identiteto. Navezanost se nanaša na oblikovanje čustvenih vezi med posameznikom, skupino in skupnostjo, medtem ko se identiteta nanaša na sposobnost samoopredeljevanja v odnosu do drugih. Predstavlja čas čustvenega, socialnega in kognitivnega razvoja (Ule 2008: 53).

Strokovnjaki različnih strok (psihologi, sociologi) so različno opredelili obdobje mladostništva, saj so pri snovanju svojih teorij izhajali iz različnih zornih kotov in pogledov. Sociologi, ki so pri snovanju teorij izhajali predvsem iz družbenega pogleda, oziroma vloge, ki jo mlad človek pridobi v družbi, to obdobje opisujejo, kot obdobje v katerem se mladostnik spopada z njemu povsem novo vlogo odraslega. Medtem ko so psihologi, bolj kot iz družbene funkcije, izhajali iz psiholoških procesov. Psiholog Stanley Hall, ki je v prvem desetletju dvajsetega stoletja prvi raziskal obdobje mladosti, je adolescenco označil kot obdobje viharništva, stresa in upora mladih proti različnim avtoritetam. Viharnišтво je po njegovem nujno za uspešen vstop mladih v obdobje odraslosti. Menil je, da tisti mladostniki, ki uspešno obvladujejo svojo naravo, uspešno preidejo v odraslost. Tisti, ki jim to ne uspe, pa pogosto končajo v primežu kriminala in delinkvence (Ule 2008).

Tako kot Hall tudi drugi strokovnjaki v svoji teorijah adolescenco označijo kot obdobje viharništva in stresa, čeprav novejšje teorije dokazujejo, da to obdobje le ni tako stresno, kot so sprva navajali. Mladostnik, ki se upira družbenim normam in vrednotam, je pogost le stereotip, ki so ga oblikovali psihologi in psihiatri na podlagi stika z mladimi, pri katerih, so se težave pojavile, in pri tem pozabili, da so le ti v manjšini.

Ameriški psiholog Bandura je že leta 1972 v svoji raziskavi »normalnih« mladostnikov prišel do ugotovitev, da je velikemu številu mladih, prav v obdobju adolescence, uspelo vzpostaviti boljše odnose s starši. Mnogi so brez težav upoštevali in sprejeli družbene vrednote in norme.

Uporništva torej ne gre pripisati le obdobju adolescence, temveč tudi drugim dejavnikom, kot so na primer moteni družinski odnosi in nezainteresiranost staršev za mladostnikove želje in potrebe (Musek Pečjak, 1995).

Kljub različnim pogledom in teorijam o obdobju adolescence, se avtorji strinjajo o razvojnih nalogah, ki bi jih naj v procesu odraščanja razvil mlad človek:

- razvil identiteto,
- vzpostavil avtonomnost,
- vzpostavil odnos do spolne vloge,
- se odločil, kaj bo v življenju počel (Kastelic, Mikulan 2004: 29).

Avtorja (Conger 1985, Braconnier 2001), te naloge razširita: sprejemanje in obvladovanje lastnega telesa, razvijanje intelektualnih sposobnosti in oblikovanje lastnega sistema načel in vrednot. Mladostniki v tem obdobju vzpostavljajo nove odnose z vrstniki, družinskimi člani in širšo družbo. Dosegajo čustveno neodvisnost od staršev, vrstnikov in drugih ter oblikujejo življenjske cilje. V končni fazi dosežejo ekonomsko neodvisnost od staršev.

Razvojnih nalog, ki jih mora posameznik v tem obdobju predelati in osvojiti, je ogromno. Teh nalog mu ne uspe osvojiti naenkrat, zato adolescenco razčlenimo še na tri obdobja ali faze. V vsaki fazi je posameznik osredotočen na določen del nalog, ki jih mora razviti za uspešno neodvisno življenje.

2.1. FAZE MLADOSTNIŠTVA

Danes obdobje adolescence traja povprečno šest let, v glavnem pa začenjajo mladostniki to obdobje z vsako naslednjo generacijo bolj zgodaj. (Maksimovič 1991: 6) adolescenco deli na tri stopnje:

- zgodnja adolescenca (od 10. do 14. leta),
- srednja adolescenca (od 14. do 19. leta),
- pozna adolescenca (od 20. do 24. Leta).

Tudi Ule navaja tri obdobja, ko govori o mladostniku (Ule 2008), prisotne so le razlike v starosti, kdaj mladostnik vstopi v določeno zrelostno obdobje, pri čemer je potrebno dodati, da se starost ob vstopu v odraslost iz leta v leto povečuje.

Zrelostno obdobje zgodnje adolescence sovпада tudi z obdobjem pospešenega dozorevanja, ki ga imenujemo puberteta. V puberteti se pojavijo pomembne telesne, hormonske in druge

fiziološke spremembe, kot so sprememba videza in hiter spolni razvoj posameznika. Musek in Pečjak menita, da te fiziološke spremembe lahko povzročijo stres in čustveno nestabilnost mladostnika, kar povečuje verjetnost za konflikte z avtoriteto. Možni so občutki manjvrednosti, ki se pojavijo kot posledica primerjave z drugimi mladostniki. Mladostnik odkriva morebitne lastnosti, ki bi jih po kulturnih standardih moral imeti, a jih nima. Opaža jih pri vrstnikih, zato želi te pomanjkljivosti kompenzirati. Je izjemno okupiran s seboj in s svojim zunanjim videzom. Tudi starši in skupnost od njega pričakujejo zmeraj več, zato se pogosto spopada s pomanjkanjem zaupanja in samozaupanja v socialnih situacijah (Musek, Pečjak 1995: 237-238).

Občutek manjvrednosti mu povzroča zadrego ali povzroča napihnjeno in nesramno vedenje, s čimer skuša prikrivati svojo negotovost. Če dobiva dovolj pozitivnih izkušenj in spodbud iz okolja, se njegovo samozaupanje krepi in občutki negotovosti izginjajo. Kadar pa do teh pozitivnih spodbud ne prihaja, se občutki negotovosti še povečujejo in negativno vplivajo na oblikovanje njegove identitete. (Musek, Pečjak 1995: 237 in Čebašek Travnik (ur.) 2003). To ga dela ranljivega tudi za razne oblike tvegane vedenja, saj potrditve in spodbude v okolju začne iskati s pomočjo destruktivnega vedenja.

Vrstniki občudujejo »frajerje«, ki kažejo moč in samozavest. Na zabavah je največji »frajer« tisti, ki največ popije. Rezultati raziskave revije Mladina 2000 kažejo, da mladi danes prijateljstvo postavljajo na sam vrh najpomembnejših stvari v življenju (Črnak-Meglič (ur.) 2005: 301). V želji po pripadanju določeni vrstniški skupini, nekateri posamezniki tvegano vedenje prevzamejo ne glede na negativne posledice.

Pačnik navaja, da se težnje po ugajanju in sprejetosti za vsako ceno do obdobja pozne adolescence (15 do 19 let) nekoliko umirijo. Mladostnik je v tem obdobju že bolj stabilen glede svojih interesov, okusov in teženj, predvsem pa se bolj pozna in sprejema. Je bolj odgovoren in ni ga več tako zlahka spraviti pod vpliv nekoga drugega. Jasno zagovarja svoja stališča in se bolje razume z odraslimi. Oblikujejo »klape«, v katerih mnenja skupine za mladostnika niso več tako usodno pomembna, saj oblikuje svoje vrednote in stališča (Čebašek Travnik (ur.) 2003: 87).

Končanemu obdobju pozne adolescence je v preteklosti sledilo obdobje vstopa v svet odraslosti, ki se je, zaradi podaljševanja šolanja čez dvajseta leta, nekoliko zamaknilo. Med adolescenco in odraslostjo se je umestilo še eno obdobje, ki ga imenujemo postadolescenca.

Ta naj bi trajala do 30. leta, njena temeljna razvojna naloga pa naj bi bila zaključena priprava na odraslost. Kinston (Poljšak-Škraban 1997: 46) postadolescenca opiše kot obdobje nove intenzivne osebnostne in identitetne krize, ki sledi prvotni identitetni krizi v adolescenci. Izkusijo jo namreč tisti, ki se šolajo čez dvajseta leta in se znajdejo v posebnem šolskem moratoriju. Za postadolescenca je značilna kritična refleksija lastnih socialnih vlog in družbe. Mladi odrasli se ne ukvarjajo več s eksistencialnimi vprašanji, ki so označevala prehod v odraslost (smislo življenja, opredeljevanjem lastne socialne pozicije...). V ospredje stopijo konkurenca za kariero, priznanja in spričevala (*ibid.*).

Tanja Renner temu dodaja, da zmeraj večje investicije v izobrazbo po eni strani vplivajo na podaljševanje mladostniškega obdobja, po drugi strani pa pospešujejo otroštvo. Dejavnosti odraslosti, kot so kompetentnost na trgu dobrin, avtonomno oblikovanje življenjskih stilov ter pritisk družbe, silijo mlade, da že zelo zgodaj odločajo o svojem življenju in sprejmejo daljnosežne odločitve. Hkrati pa se vstop v osrednje družbene pozicije in trajno zaposlitev pomika v kasnejša leta.(Ule *et al.* 2000).

Takšno stanje lahko razloži ugotovitve, da mladostniki v današnjem času postajajo vse bolj odgovorni, čeprav številni avtorji še zmeraj pišejo o problematičnosti mladine in to obdobje povezujejo s prestopništvom in kriminalom. Ule navaja, da se stvari, ki jih tradicionalno pripisujemo mladosti- vznemirljivo življenje, kreativnost, izvirnost, fantazija, po pomembnosti zmanjšujejo (Ule 1995: 100).

Ule in Kuhar (2002: 71-72) ugotavljata naraščanje »družbeno korektnih vrednot«, kot so zdravje, red in stabilnost. Menita, da je opaziti zametke nove etike, ki sloni na »dolžnosti do sebe«, zato simboli uspeha, kot so dohodek in kariera, ne izpolnjujejo več njihovih pričakovanj po »izpopolnjenem življenju«.

Vidimo, da so mladi danes izpostavljeni številnim drugačnim družbenim tveganjem, postajajo odgovornejši in razvijajo drugačen vrednostni sistem, kot mladi v preteklosti.

Seveda na to vplivajo tudi socialni agensi kot so: starši, vrstniki, prijatelji, šolsko okolje in mediji. Na podlagi njihovega vpliva mladostnik oblikuje in sprejme prevladujoče kulturne vzorce in norme (Musek *et al.* 1998: 8). V skladu s temi oblikuje identiteto in s tem povezano samopodobo, od katere je odvisno, kako se bo znal spopadati s preprekami in tveganji v življenju.

2.2. OBLIKOVANJE IDENTITETE IN SAMOPODOBE

Osebnostna identiteta in samopodoba, ki jo mladi v procesu odraščanja razvijejo, imata velik vpliv na nadaljnjo življenje mladostnika. Lahko ga varujeta pred tveganji, s katerimi se sooča, ali pa ranljivost, za tveganja povezana z uživanjem zdravju škodljivih snovi, še povečujeta.

Če bi poskušali oba pojma definirati, bi ugotovili, da se med seboj prepleteta in ju težko ločimo v dve nepovezani enoti. Razlika, ki jo lahko izpostavimo je širini pojma, saj pojem identiteta zajema več različnih vrst identitet posameznika, medtem ko se pojem samopodoba nanaša na posameznikovo predstavo o sebi. Južnič (Južnič 1993) pri obravnavanju identitete loči: identificiranje s telesom, osebno in skupinsko identiteto, kulturno identiteto ter etničnost in nacionalno identiteto.

V našem primeru se bom podrobneje osredotočila na osebno identiteto posameznika. Osebna identiteta posameznika je definirana kot struktura, preko katere se posameznik identificira, torej ugotavlja, kdo je in kaj je tisto, kar ga dela edinstvenega in ga loči od drugih in okolja.

Osebnostno identiteto oblikujemo s pomočjo komunikacije in socialne interakcije z drugimi, saj način, kako dojemamo sami sebe, vpliva na to, kako nas vidijo drugi. Gre za proces, ki poteka od rojstva do smrti, kar pomeni, da ni nikoli dokončen (Ule 1992).

Tudi samopodoba je sestavljena iz različnih psihičnih vsebin, ki se oblikujejo prav v mladostništvu. Je organizirana celota lastnosti, potez, občutij, stališč in sposobnosti, za katere je značilno, da jih posameznik pripisuje sebi. Darja Kobal navaja, da se oblikuje v tesni povezavi z vrednostnim sistemom ožjega in širšega družbenega okolja in je nenehno pod vplivi obrambnih mehanizmov (Kobal 2000).

Grajenje samopodobe torej poteka v tesni povezavi s osebnostnim razvojem posameznika. Za vsako stopnjo osebnostnega razvoja je značilna samopodoba, ki se na podlagi osebnih in medsebojnih izkušenj še dodatno izoblikuje. Erikson navaja, da se na vsaki stopnji razvoja pojavi značilna identiteta in samopodoba, ki je izid razrešenih psihičnih konfliktov prejšnje stopnje. Erikson to imenuje kriza identitete, od njene razrešitve pa je po njegovem mnenju odvisen nadaljnji osebnostni razvoj posameznika (Musek, Pečjak 1995: 239). Čeprav se osebnostni razvoj po njem z adolescenco ne zaključi, meni, da je pri razvoju osebnosti obdobje adolescence med najpomembnejšimi obdobji, saj določa značilnosti kasnejših obdobj (ibid.).

Mladostnik mora v obdobju adolescence ustvariti lastno identiteto, s katero se bo lahko uspešno prebijal skozi naslednje faze dozorevanja. Ta naloga zanj seveda ni preprosta, zato lahko pride tudi do pojava identitetne zmedenosti, ki mu sledi na treh področjih: intimi, poklicu in šolanju. Posameznik, ki se znajde v identitetni zmedenosti, ne ve točno kaj želi in ne, kaj mu povzroča težave pri prevzemu vlog in nalog, ki jih od njega pričakujejo odrasli. To mu onemogoča, da bi dosegel zrel pogled na lastno osebnost. Kadar pa se ta pojav stopnjuje še z upiranjem avtoritetam in zavračanjem družbeno sprejemljivega vedenja, govorimo o pojavu negativne identitete (*ibid.*). Negativna identiteta po Eriksonu pomeni, da posameznik ni uspešno prebrodil krize identitete, zato se njegov kvalitativen razvoj ustavi. (Musek 1982: 220).

Kanadski razvojni psiholog James E. Marcia se ni popolnoma strinjal z Eriksonovo idejo o krizi identitete (kot nasprotje med identiteto in identitetno zmedenostjo), zato jo je razširil in predelal. Pravi, da pri tej stopnji ne gre za identitetno zmedenost, kot je trdil Erikson. Po njegovem na pojav krize identitete vpliva zavezanost posameznika določeni identiteti. Na podlagi tega govori o modelu štirih identitetnih statusov v adolescenci. Ti statusi predstavljajo različne načine mladostnikovega reševanja krize identitete. Kriza in angažiranost v reševanju teh kriz sta glavni spremenljivki v Marcievim modelu osebnosti. Na podlagi tega razdeli mladostnike v naslednje kategorije:

- Mladostnike s »privzeto« identiteto, ki niso izvršili svojih obvez skozi samoraziskovanje. Zanje je značilno, da so prešli obdobje adolescence brez, da bi se z njo soočili. To je najbolj običajen identitetni status. Mladostniki s »privzeto identiteto so videti dobro organizirani, prijazni in dobrega vedenja. So pa tudi neprožni, konformni in poslušni.
- Mladostniki z osebnostjo, ki jo Marcia imenuje »moratorij«. Zanje bi lahko rekli, da so v krizi identitete. Nahajajo se v obdobju krize, vendar ne sprejmejo rešitev za njeno razrešitev ali pa so rešitve nejasne. V tem statusu mladostniki navdušujejo zaradi intenzivnosti raziskovanja samega sebe in okolja. Pogosto nihajo med uporništvom in konformnostjo ter so protislovni v odnosu do družine in družbe.
- Mladostniki za katere je značilna identitetna konfuzija, krize niso razrešili ali pa se z njo še niso spopadli. Naredijo sicer nekaj eksploracij, vendar so te površne. Ločimo dva tipa oseb z identitetno zmedenostjo. Prvi se izogibajo

socialnim stikom, drugi jih iščejo kompulzivno. Oboji so zelo občutljivi na stres, se prilagajajo zunanjim zahtevam in imajo nizko stopnjo samospoštovanja.

- Mladostniki z razvito osebnostjo, ki brez težav prebrodijo krize in konflikte in znajo za težave, v katerih se znajdejo, poiskati konstruktivne rešitev. Dobro prenašajo tveganja in negotovost ter so odporni na napade na samospoštovanje (Ule 2008: 62-63).

Od identitete, ki jo mladostnik razvije, je odvisno, kako bo sprejemal sebe ter kako ga bodo dojemali in sprejemali drugi. Znano je, da imajo ljudje s pozitivnim odnosom do sebe tudi pozitiven odnos do drugih, med tem ko drugi, ki se ne marajo, le redko vzpostavljajo pozitiven odnos do drugih (Maksimović 1991).

Oblikovanje pozitivnega odnosa do sebe je pomembno tako za posameznika kot tudi odnose, ki jih bo gradil s širšo okolico. Zato je dobro vedeti, kdo in kaj vpliva na izgradnjo samopodobe.

V času otroštva imajo na oblikovanje samopodobe največji vpliv starši, ki lahko s svojim pozitivnim pogledom na svet, ljubeznijo in zadovoljivo mero spodbud, ki jih dajejo svojemu otroku, ustvarjajo okolje, v katerem bo mladostnik lahko razvil pozitiven odnos do sebe. Pomembno je, da starši znajo prepoznati otrokove dobre lastnosti in področja na katerih je uspešen, ter ga znajo ob vsakem najmanjšem uspehu pohvaliti. To mu bo omogočilo, da bo prepričan v svoje zmožnosti in pravilne odločitve (Boben-Bardutzky et al. 2009).

Zdrava samopodoba mu bo omogočala, da ga ovire na katere bo naletel na svoji poti, ne bodo vrgle iz tira, saj se bo iz svojih napak pripravljen učiti. Neuspeha ne bo doživljal kot poraz in ne bo ga prevzemala destruktivna kritičnost do sebe. To ne pomeni, da se ne bo nikoli spopadal z dvomi vase, pomeni le, da bo te dvome občutek lastne vrednosti uravnotežil (Žigon 2010).

V nasprotnem primeru pa otrok, ki ga starši nenehno kritizirajo, z njim ravnavajo nepošteno, mu ne dovolijo neodvisnega razmišljanja in mu ne namenjajo dovolj ljubezni in pozornosti, ter mu vzbujajo občutek manjvrednosti in nezaželenosti, med odraščanjem verjetneje razvil nizko samopodobo. Ljudje s takšnimi vedenjskimi vzorci se navadno odzivajo na osnovi strahu in tesnobe, ter se neuspešno spopadajo s stresnimi situacijam (Žigon 2010). Posledice tako oblikovane samopodobe so lahko zelo resne. Pojavi se lahko tesnoba, depresija, stres in

osamljenost, kar povečuje njihovo tveganje za zlorabo opojnih substanc, za katere vemo, da po zaužitju pri posamezniku povzročajo sedativen učinek, ki na različne načine blaži njihove občutke manjvrednostni, tesnobe in strahu.

Hayes in Orrell menita, da jim takšno vedenje onemogoča samoaktualizacijo (uresničevanje potencialov) (1998: 281). Mladi, ki jim primanjkuje samozvesti in pogosto dvomijo v svoje zmožnosti, neradi tvegajo ali se izpostavljajo neuspehu, zato si ves čas prizadevajo za socialno odobravanje. Zato Hayes in Orrelli navajata: »Pozitivno samovrednotenje s strani neposrednega socialnega omrežja je še posebej pomembno, saj posameznika osvobaja potrebe, da si ves čas prizadeva za socialno odobravanje in mu namesto tega neomejeno omogoča izražanje in raziskovanje svojih lastnih interesov » (1998: 281).

Ravno socialno odobravanje, ki je lahko povezano z razvojem negativne samopodobe, povečuje dovzetnost mladostnika za različna destruktivna vedenja, kot je uživanje alkohola. Takšni posamezniki so za sprejetost v določeno vrstniško skupino pripravljeni storiti vse. Pogosto zaradi tega prevzamejo tudi negativna vedenja, če jim ta omogočajo občutke pripadnosti in sprejetosti, po katerih tako hrepenijo.

Vidimo, da ima samopodoba velik vpliv na vsa področja posameznikovega življenja, zato jo številni avtorji predstavljajo kot pomemben varovalen dejavnik pred negativnimi vplivi okolja. Izvedenih je bilo tudi veliko raziskav na to temo, ki pa jasnih zaključkov o povezavi teh dveh dejavnikov niso nudile. Različne raziskave (npr. Espad 2007) so prišle do nasprotujočih si rezultatov glede povezanosti med samopodobo in uživanjem različnih substanc. Nekatere so poročale, da je nižje samospoštovanje povezano z višjimi stopnjami uporabe substanc, nekatere so govorile o mešani zvezi, spet druge so prišle do ugotovitev, da bistvenih povezav ni. Z gotovostjo o povezanosti teh dveh dejavnikov tako ne moremo govoriti.

Društvo psihologov je leta 2006 v svoji raziskavi ugotovilo povezanost med visoko razvito moralno držo pri posamezniku in uporabo alkohola in drog. Visoko moralni ljudje imajo dobro razvit super ego, ki nasprotuje idu, ki je zadolžen za naše hedonistično predajanje užitkom in je pogosto prisoten pri merjenju zdravju škodljivih vedenj (Marčič 2006: 57). Mladostniki z manj razvitim superegom se zato pogosteje poslužujejo sredstev za takojšnji užitek.

Bolj pomembno je, kakšno moralno držo posameznik razvije in kako se nauči boriti za dosego cilja, ki je poveza tudi z določenim ugodjem. Lahko bi rekli, da morda ugodje, do katerega so prišli brez truda, nanje deluje frustrirajoče in povečuje vnemo po iskanju zmeraj novega užitka, kar povečuje verjetnost za poseganje po alkoholu in drogah.

2.3. RAZLIKE V POVEZAVI Z UŽIVANJEM ALKOHOLA GLEDE NA SPOL

V vseh znanih družbah, na skoraj vseh življenjskih področjih, obstajajo določene neenakosti med spoloma. Te neenakosti izhajajo iz bioloških značilnosti posameznika, kot tudi iz kulturnih predstav o tem, kaj je moški in kaj ženska ter s tem povezanimi stereotipi socialnih podob »ženske« in »moškega«.

Skozi zgodovino se je vloga ženske spreminjala. V preteklosti sta bili ženski domeni skrb za gospodinjstvo in družino. Veljalo je prepričanje, da so ženske manj sposobne, bolj čustvene in krhke kot moški, medtem, ko so ti veljali za bolj močne, inteligentne in razumske. Le moškim je bilo dovoljeno uveljavljanje v različnih javnih družbenih sferah, kot so gospodarstvo in politika. (Zaviršek 1995). Te razlike so se v današnjem času sicer zmanjšale, nekatere celo odpravile, v nekaterih kulturah pa so še zmeraj zelo prisotne.

Čeprav si v današnji družbi prizadevamo za čim večjo enakopravnost obeh spolov, pa obstajajo določena področja, kjer teh razlik ne bi smeli zanemariti. Eno takšnih področji je uživanje alkohola in pojav prekomernega uživanja alkohola, kjer nekatere razlike izvirajo že iz posameznikove biološke danosti, oziroma fiziologije moškega in ženskega telesa.

Večina dosedanjih raziskav na področju zlorabe alkohola in drog je bila osredotočena na moško populacijo, kar je prispevalo k temu, da so raziskovalci ignorirali ali spregledali uporabo in zlorabo alkohola pri ženskah.

Razlogov za to je več. Darja Zaviršek poudarja pomen koncepta normalnosti oziroma »normalnih« spolnih obnašanj in spolnih vlog. V preteklosti je bilo opijanje za žensko družbeno popolnoma nesprejemljivo. Področje uživanja alkohola je bila izključno moška domena, s katero so moški potrjevali svojo moškost. Meni, da so zahteve po normalnosti izraziteje uperjene v ženske kot v moške, zato so tudi odmiki žensk od družbeno priznanih norm in normalnega obnašanja (agresivnost, alkoholizem, promiskuiteta..) bolj sankcionirani (Zaviršek 1994: 180). Iz tega razloga ženske pogosto izbirajo takšne vrste drog, ki omogočajo, da odvisnost ostane dolgo prikrita. Take vrste odvisnosti imenujemo »tihe

odvisnosti«, in bi lahko bile eden od razlogov, zakaj so uživanje alkohola pri ženskah raziskovalci v preteklosti spregledali.

V preteklosti je prav tako veljalo, da so fantje bolj impulzivni in pogosteje eksperimentirajo z alkoholom in drogo kot dekleta, zato starši na ta pojav pri dekletih niso bili toliko pozorni. Uživanje alkohola je predstavljalo tudi način bežanja pred težavami. Prevladovalo je prepričanje, da so dekleta bolj socialno povezane in pogosteje govorijo o svojih stiskah, se uživanje alkohola z ženskim spolom ni toliko povezovalo.

(<http://www.cbsnews.com/stories/2010/07/01/earlyshow/health/main6637091.shtml>)

Drug možen vzrok je koncept družbene realnosti, v kateri velja prepričanje, da moški uživajo pogosteje in večje količine alkohola ter imajo več težav z odvisnostjo kot ženske. Jung navaja, da posledice uživanja alkohola pri moških mogoče prej opaziti, saj svoje konflikte in težave pogosto eksternalizirajo, kar se lahko izraža skozi zapletanje v pretepe in kriminalna dejanja. (Jung 2001: 223). Ženske pa svoje stiske pogosteje »obrnejo vase« in pogosteje trpijo za pomanjkanjem samozavesti (Zaviršek 1994: 22), ki ni tako družbeno opazno.

Hitre spremembe spolnih vlog v današnji družbi in zmeraj večja liberalizacija socialnega položaja žensk, ki dovoljuje odkritejše uživanje alkohola, je prispevala k temu, da ženske zmeraj pogosteje odkrito posegajo po alkoholu in se pogosteje opijajo, oziroma prevzemajo pivske navade moških. Lahko bi rekli, da jim tudi na tem področju želijo konkurirati (Jung 2001: 232). Uživanje alkohola v današnji družbi postaja vse bolj sprejemljivo vedenje za oba spola.

Raziskave zadnjih let celo kažejo, da je med ženskami v porastu pojav uživanja alkohola na mah, ko posameznik ob eni pivski priložnosti popije 5 ali več alkoholnih pijač naenkrat. Takšen način uživanja alkohola je nevaren, predvsem zaradi možnih zastrupitev, prometnih nesreč, poškodb, vandalizma, nezaščitenih spolnih odnosov in posledično nezaželenih nosečnosti, ter večje verjetnosti za odvisnost od alkohola. V želji po dohajanju moških v njihovih pivskih navadah, katerih organizem je bolj prilagojen na presnovo alkohola, dekleta zmeraj bolj ogrožajo svoje zdravje (<http://www.collegebingedrinking.net/binge-drinking-increasing-among-young-women.html>).

Prav tako prihaja do razlik med spoloma v vzrokih in posledicah uživanja alkohola. Nekatere od teh izhajajo že iz biološke danosti določenega spola, zato bom nekaj besed namenila tudi opisu teh razlik.

Strokovnjaki menijo, da uživanje alkohola predstavlja večje tveganje za ženske predstavnice, saj njihov metabolizem počasneje razgradi alkohol, zato tudi prej občutijo pijanost kot moški. Posledično so pri ženskah, ki zaužijejo isto količino alkohola kot moški, posledice uživanja alkohola hitreje opazne. Ženske kot posledico prekomernega uživanja alkohola ali alkoholizma občutijo drugačne zdravstvene težave, ki so pogosto povezane z reprodukcijo. To so naprimer motnje menstrualnega cikla in težave z jajčniki, ki lahko posledično privedejo do neplodnosti in spontanih splavov. Prav tako strokovnjaki opažajo, da se pojav odvisnosti od alkohola hitreje vzpostavi pri ženskah kot moških (Jung 2001: 235).

Jung (ibid.) navaja tudi raziskavo Robbinsa, v kateri se je ta osredotočil na raziskovanje vzrokov za uživanje alkohola moških in žensk. Predpostavil je, da se moški spopadajo s težavami tako, da jih večinoma eksternalizirajo, kar se izraža v antisocialnem obnašanju (pretepi, kriminal), medtem ko ženske pogosteje internalizirajo probleme in so zato pogosteje podvržene čustvenim motnjam. Ženske pogosteje skrivajo svojo razvado uživanja alkohola pred širšo okolico, saj le ta uživanje alkohola žensk pogosteje obsoja. Darja Zaviršek navaja: »Pogosto je tista, ki uživa alkohol, označena kot nemoralna in »lahka« ženska.« (Zaviršek 1994: 185). Rezultati Robbinsove raziskave so pokazali, da moški in ženske doživijo drugačne posledice v povezavi z uživanjem alkohola. Ženske pogosteje kažejo znake depresivnosti, moški pa se pogosteje spopadajo s problemi pri delu, v šoli in na področju kriminala. Ženske pogosteje kot moški uporabljajo alkohol kot sredstvo za sprostitvev in izboljšanje razpoloženja, saj ta pomirja in zmanjšuje občutke depresivnosti in tesnobe, hkrati pa uživanje alkohola povzroča depresivnost in tesnobo, vendar je ta vidik pri posamezniku, ko se odloča za uživanje alkohola, spregledan.

Ženske so prav tako tudi pogosteje žrtve medijskega oglaševanja alkohola. Velik vpliv na njihovo obnašanje in oblačenje v času adolescence imajo znane osebnosti, s katerimi se poskušajo identificirati. Današnje zvezdnice pogosto dajejo sporočilo »poredna dekleta se bolj zabavajo kot pridna«. To sporočilo prevzamejo tudi najstnice, kar negativno vpliva na oblikovanje zdrave samopodobe, predvsem pa daje napačno sporočilo o pitju alkohola. Dekleta tako s popivanjem začno povezovati zabavo in občutke ženskosti, kar željo po uživanju alkohola še povečuje. Tudi alkoholna industrija je pri reklamiranju alkoholnih izdelkov zmeraj bolj osredotočena na ženski del populacije. Uživanje alkohola pri nežnejšem spolu spodbuja predvsem z reklamiranjem alkopop pijač z majhno vsebnostjo alkohola in sladkim okusom (http://www.aboutourkids.org/articles/girls_alcohol). Izdelujejo alkoholne

pijače, ki so privlačnega videza in dobrega okusa, s tem pa pospešujejo uživanje alkohola med mladimi dekleti.

Kot vidimo, je poseganje po alkoholu in zloraba le tega povezana tudi z dojemanjem samega sebe, s samopodobo in samospoštovanjem posameznika. Renata Marčič je v raziskavi *Razlike med spoloma v samopodobi, samospoštovanju in nekaterih zdravju škodljivih vedenj* ugotovila, da imajo fantje višje samospoštovanje kot dekleta. Dekleta imajo torej ostrejši odnos do sebe in o njem tudi več razmišljajo. Enega od možnih razlogov za takšno stanje vidi tudi v tem, da fantje ne razmišljajo toliko o spoštovanju samega sebe ali pogosteje dajejo socialno zaželene odgovore, saj ranljivost ni v skladu stereotipom moškega (Marčič 2006: 62). Na podlagi tega bi lahko rekli, da se ženske, zaradi teh občutkov manjvrednosti, zmeraj pogosteje zatekajo k alkoholu, ali pa je morda njihova ocena samospoštovanja bolj realistična in zato lažje premagujejo težave, kar jih na nek način obvaruje pred zlorabo različnih substanc. Fantje, ki pa dajejo socialno bolj zaželene odgovore, da bi skrili svojo ranljivost, se morda zato pogosteje udeležujejo pivskih podvigov, da bi s tem dokazali svojo moškost.

Kljub opisanim razlikam v načinu in vzrokih za uživanje alkohola med fanti in dekleti, pojava uživanja in zlorabe alkohola pri obeh spolih ne smemo podcenjevati. Zgornje informacije pa nam vsekakor omogočajo boljše razumeti pojav opijanja in razlik med spoloma, ki jih moramo pri tem upoštevati.

2.4. RANLJIVOST MLADIH

Tanja Renner navaja, da se z različnimi tveganji dandanes srečujejo mladi iz vseh družbenih slojev, saj družbena ranljivost in življenjska tveganja niso zgolj težava manjšinskega dela populacije mladih ljudi, nasprotno, postajajo prevladujoči socialno-kulturni problem sodobnih mladostnikov in mladostnic (Ule *et al.* 2000: 95). Seveda pa so še zmeraj najbolj izpostavljeni mladi, ki nimajo ustrezne ekonomske in socialne podpore pri svojih družinah.

Bistvo socialne ranljivosti je stopnjevanje težav in kopičenj problemov, ki izhajajo eden iz drugega. Včasih je veljalo, da nizka izobrazba vpliva na slabe zaposlitvene možnosti in s tem posledično slabše materialno stanje posameznika. V današnjih časih pa posamezniku niti pridobljena visoka izobrazba ne nudi zagotovila za boljše zaposlitvene možnosti in zadovoljivo materialno stanje.

Ule meni, da tveganje povečuje tudi individualizacija življenjskega poteka. Namesto nadzornih sistemov družine in šole, se uveljavljajo nove oblike nadzora, večinoma skozi

potrošnjo, institucije prostega časa in kulturne industrije. Ti delujejo skozi vzorce ponotranjenja napotkov, vzorcev vedenja in potreb, ki jim jih ponujajo trgi in mediji. V nasprotju s hierarhičnostjo, ki je značilna za nadzor v družini in šoli, so te nove oblike nadzora zgrajena na formalnem principu enakosti in svobode kupcev in uporabnikov. Kontrola postaja zmeraj bolj brezosebna, kar vodi do dolgoročnih kot so: spodbujanje mladostnikov k zgodnejšemu samoupravljanju z lastnim počutjem. Po eni strani mladi torej hitijo z odraščanjem in se udeležujejo v dejanjih, ki pritičejo odraslim ter samostojno nastopajo v potrošniških storitvah, po drugi strani pa se doba odraslosti zmeraj bolj prestavlja v kasnejša leta. (Ule *et al.* 2000: 24). Družbena prestrukturiranja mladim postavljajo protislovne zahteve, kot so:

- Čedalje večje možnosti za samostojno sprejemanje življenjskih odločitev in čedalje večjo prisilo za odločanje.
- Povečanje nasprotja med navideznim ukinjanjem razrednih in slojevskih razlik v mladosti, z navidezno enakimi možnostmi izobraževanja.
- Povečuje se svoboda in avtonomija in s tem strah pred avtonomijo in svobodo.
- Rahljajo se tudi norme in kontrola nad mladostniki, po drugi strani pa se povečuje pritisk s strani dejavnosti (šola, služba), ki bolj kot kdaj koli posegajo v vsakdanje življenje mladostnikov (Ule *et al.* 2000: 42).

Te zahteve v njih povečujejo negotovost, zmedo in nemoč, ki jo odpravljajo na različne načine, nekateri prav z opijanjem. K temu prispeva tudi alkoholna industrija, ki na različne načine oglašuje svoje izdelke in s tem spodbuja uživanje alkohola pri mladostnikih. S svojimi oglasi, filmi in oddajami povečujejo željo po alkoholu in spodbujajo pozitivna pričakovanja v povezavi z uživanjem alkohola, kar takšno početje le še pospešuje (Boben, 2009: 21).

Sistem vse bolj temelji na Darwinovem evolucijskem zakonu, kjer preživijo le najmočnejši. Tudi Renner (Ule *et al.* 2000: 93) navaja, da modernizacija in individualizacija življenja zmeraj bolj krepi dve skupini mladostnikov: zmagovalce in poražence. Zmagovalci so opremljeni z družbenimi in osebnostnimi viri, s katerimi izkoriščajo priložnosti, ki jih ponuja modernizacija. Poražencem pa ti osebnostni in družbeni viri manjkajo, oziroma so z njimi slabše opremljeni, zato se modernizacijskim zahtevam ne morejo prilagoditi. S tem se tveganja za socialno ranljivost še povečujejo.

Ule meni, da zaradi takšnega družbenega stanja mladi izgubljajo zaupanje v racionalnost sveta, s tem pa se povečuje tudi nezaupanje v življenje, ki ga dojemajo kot sovražnega. Posledica tega so okrepljeni občutki osamljenosti, vendar ne v smislu pomanjkanja socialnih stikov. Gre za občutek mladih, da večina teh zvez nima globljega pomena. Mnogi se spopadajo s izkušnjo »praznega časa«, kje ne gre za to, da se »nič ne zgodi«, ampak da kar se zgodi, nima pravega smisla, je zapravljanje časa. (Ule et al. 2000: 53).

Menim, da je prav dolgočasje eden od pogostih razlogov uporabe alkohola in drog v današnji družbi. Mladi svoj čas vse pogosteje zapolnjujejo s tveganimi oblikami vedenja, saj le te predstavljajo nekaj novega in vznemirljivega, hkrati pa zagotavljajo takojšnje ugodje.

Ule vidi problem v tem, da občutkov globalnega dolgočasje in osamljenosti pri današnji mladini ne moremo odpraviti s povečevanjem stikov med mladimi ali organiziranimi prostočasnimi dejavnostmi, temveč s tem, da mladi v stikih in dejavnostih začno videti kak globlji pomen (Ule et al. 2000: 55). Zato bi bilo potrebno raziskati, na kakšen način in s kakšnimi pristopi lahko v mladih spet obudimo občutek pomembnosti in vplivamo na to, da bi se ponovno počutili kot pomemben sestavni del družbe.

Eden od načinov, ki ga pri delu z mladimi zagovarja tudi Milko Poštrak, je krepitev mladostnikove ustvarjalnosti. Meni, da je eden od pomembnih ciljev ustvarjalnih pristopov tudi resocializacijski. Mladim je potrebno ponuditi oblike svetovanja in prostočasnih aktivnosti na način, da skozi igro ponotranjijo načine ravnanja, ki so legitimni, zaželeni in učinkoviti v dani družbi (Poštrak 2007). Vendar se pri takšnem načinu dela hitro postavi vprašanje, ali s tem, ko mladostnika iz drugega kulturnega konteksta (subkultura, deprivilegiran družben razred) učimo socialnih veščin sprejetih v prevladujoči družbi, ne povzročamo ravno asimilacije?

Menim, da to morda velja za posameznike, ki so pripadniki etničnih manjšin in posameznike, ki izhajajo iz drugega kulturnega okolja. Z »vsiljevanjem« naših vzorcev vedenja namreč diskriminiramo njihovo kulturo. Kadar pa je naša pozornost osredotočena na področje zasvojenosti, ki vpliva na vsa področja mladostnikovega življenja, menim, da »resocializacija« s pomočjo ustvarjalnih pristopov ni sporna. S pomočjo igre želimo mladostniku na čim bolj nevsiljiv način omogočiti vpogled v problematiko prekomernega uživanja alkohola, ki mu omogoča tudi samorefleksijo v lasten vzorec uživanja alkohola.

Pomemben je proces dejavnosti in ne končen izdelek, saj že dejavnost sama po sebi prispeva k učinkovitejši in trajnejši rešitvi problemske situacije (Šugman Bohinc 1994: 318).

3. KAJ JE ALKOHOL

Pojasnila sem že, da je v današnji družbi prisoten nov pojav prekomernega uživanja alkohola mladih, da mladi radi posegajo po tej kemični substanci kljub negativnim vplivom na njihovo psiho-fizično zdravje. V sledečem poglavju pa se bom osredotočila na alkohol kot tak. Kakšna snov sploh je, kakšni so vplivi uživanja le tega na posameznika.

Alkohol je kemična spojina etilni alkohol ali etanol, ki ima kemično formulo C_2H_5OH . Je brezbarvna tekočina pekočega okusa, ki se zelo dobro meša z vodo, pri čemer se takoj enakomerno porazdeli po celotni površini vode. Nahaja se v pivu, vinu, žganih in drugih alkoholnih pijačah. Zmeraj gre za enako snov, ki deluje na enak način, v pijačah pa je prisotna v različnih deležih:

- pivo vsebuje v povprečju štiri do pet procentov čistega alkohola,
- vino od 10 do 15 procentov čistega alkohola,
- žgane pijače pa od 40 do 50 procentov čistega alkohola (Čebašek Travnik *et al.* 2003: 223).

Kemijska spojina že v nekaj minutah po zaužitju preide v krvni obtok. Manjši del preide v kri že skozi sluznico želodca, večji del pa skozi sluznico tankega črevesa. Kadar pijemo na prazen želodec ali kadar pijemo močnejše ali peneče se pijače, alkohol prehaja v kri še hitreje. S krvnim obtokom alkohol doseže vse dele telesa, najbolj dovzetni za njegove učinke pa so možgani. Te alkohol omami in na ta način prepreči, da bi človek trezno razmišljal ter pravočasno prenehal z uživanjem alkohola. Posledice so motnje presojanja, govora, koordinacije gibov in ravnotežja. Podaljša se reakcijski čas in poslabša vid. (*ibid.*).

Na koncentracijo alkohola v krvi pri posameznem pivcu po pitju alkoholnih pijač vpliva več dejavnikov: količina in hitrost uživanja alkohola, vrsta popite alkoholne pijače (močne pijače (žganje) in peneče se pijače se hitreje vsrkajo v kri), uživanje alkohola na prazen želodec (hrana v želodcu upočasni čas vsrkavanja alkohola), telesna višina in teža (čim manjša in lažja je oseba, tem večja je količina alkohola na kilogram telesne teže).

Pri tem je potrebno omeniti, da streznitve oziroma razgradnje alkohola ni mogoče pospešiti niti s uživanjem črne kave, hladno prho ali sprehodom na svežem zraku, kot misli večina posameznikov. Razgradnja alkohola poteka v jetrih in ta, če so zdrava, za razgradnjo in odstranitev 10 gramov (ali ene enote) alkohola potrebujejo približno eno uro. Oseba, ki popije

5 enot alkohola za presnovo te količine potrebuje 5 ur. V glavnem se alkohol (v 90 odstotkih) izloča iz telesa v obliki presnovkov skozi ledvice, v manjši meri pa z dihanjem (8 odstotkov) in znojem (2 odstotka) (Čebašek Travnik et al. 2003)

Vpliv alkohola se kaže v vseh njegovih razsežnostih, njegovi negativni učinki pa se kažejo kot posledica rednega čezmernega uživanja alkohola pa tudi le občasnega uživanja alkohola več alkoholnih pijač zaporedoma. Največ problemov, ki jih zaradi alkohola nastaja v družbi, je povezanih s t.i. priložnostmi hudega uživanja alkohola in pijanostjo.

V nadaljevanju je predstavljeni nekaj posledic takšnega uživanja alkohola:

- Alkohol negativno vpliva na usklajevanje telesnih gibov in podaljšuje reakcijski čas, zato je pri opitih osebah večja verjetnost, da bodo udeležene v različnih nezgodah (prometnih, delovnih ali drugih).
- Alkohol ovira razumno razmišljanje in odločanje, zato opite osebe storijo dejanja, ki jih trezni ne bi. Opitost (zastrupitev z alkoholom) je zato povezana s kršitvami zakonov, kaznivimi dejanji, nasiljem, posilstvi, neželenimi spolnimi izkušnjami, nezaščitnimi spolnimi odnosi in tveganjem za nenačrtovano nosečnost, spolno prenosljivimi boleznimi, okužbo z virusom HIV ter zlorabo otrok.
- Zaporedno uživanje alkoholnih pijač vodi do zastrupitve z alkoholom, bruhanja (z nevarnostjo zadušitve), izgube zavesti, odpovedi refleksov, prenehanja dihanja in smrti (ibid.).

Zraven zgoraj naštetih posledic je ena bistvenih in najpomembnejših tudi odvisnost, ki jo alkohol ob dolgotrajnemu uživanju povzroča. V organizmu se utrdi psihično in organsko, kot umetna potreba, ki zahteva svojo zadovoljitev, pri tem pa nudi čedalje manj užitka v primerjavi z začetnim obdobjem. S tem je povezana tudi tolerantnost organizma na alkohol, ki se ob pogostem pitju viša, kar pomeni, da se učinek alkohola na možgane zmanjšuje in posameznik za omamljanje potrebuje čedalje večjo količino alkohola. Takšno vedenje povzroči propadanje posameznika na vseh ravneh, saj potreba po alkoholu zmeraj bolj nadomešča pristne človeške potrebe. Posameznika zasvoji telesno in psihično. (Ramovš 2007: 29).

Psihično odvisnost prepoznamo zlasti po trajni ali občasni želji po alkoholu. Njeni znaki so stalna potreba po sprostitvi z alkoholom, razdražljivost v obdobju abstinence ter izguba

nadzora nad pivskim vedenjem. Ti znaki se prepletajo z znaki telesne zasvojenosti, kot so višanje tolerance na alkohol in simptomi odtegnitve (Ramovš 2007: 30).

Sicer pa Auer meni, da je delitev na telesno in psihično odvisnost z vidika sodobnih nevrološki dognanj vprašljiva, saj je vedenjska odvisnost posledica fizioloških sprememb v možganih (Auer 2002: 22-23). Pri kriterijih odvisnosti se nanaša na mednarodno klasifikacijo bolezni (MKB-10), ki navaja, da gre za odvisnost, če so prisotni vsaj štirje od naslednjih znakov:

- močna želja ali občutek prisile po pitju alkohola,
- zmanjšana možnost nadzora vedenja, ki je povezano z uživanjem alkohola v smislu začetka, konca ali količine popitega alkohola,
- abstinenčna kriza, ki se pojavi ob prenehanju uživanja alkohola, za katero so značilni tresenje rok, potenje, tesnoba, notranja napetost ipd.,
- zvišana toleranca na alkohol, zaradi česar mora posameznik za isti učinek zaužiti zmeraj večje količine alkohola,
- preokupacija z rabo alkohola, ki se kaže kot opuščanje drugih interesov ali s tem, da prizadeti veliko časa porabi za aktivnosti povezane z uživanjem alkohola,
- trajna raba alkohola kljub očitnim škodljivim posledicam.

3.1. POSLEDICE UŽIVANJA ALKOHOLA

Slovenija sodi med tako imenovane »mokre« kulture (Ramovš 2007), za katere je značilna visoka stopnja razširjenosti alkoholnih pijač. Tudi raziskave (npr. Šešek et al. 2006, poročila IVZ, HBSC, ESPAD) kažejo na (zlo)rabo alkoholnih pijač in razširjenost uživanja alkohola, čeprav Slovenija bolj kot po porabi zaužitega alkohola odstopa od Evropskega povprečja po škodi, ki nastaja zaradi uživanja alkohola. Tako IVZ opozarja, da pretirana raba alkohola predstavlja enega ključnih problemov slovenskega javnega zdravja, saj povzroča številne škodljive kratkotrajne in dolgoročne zdravstvene in socialne posledice.

Vsakodnevne izkušnje in različne raziskave (Espad 1999, 2003, 2007, HBSC 2006) potrjujejo, da je uživanje psihoaktivnih snovi med mladostniki vse pogostejše. Alkohol sodi v sam vrh razširjenosti uporabe med mladimi. Zastrahuječe je, da količina zaužitih alkoholnih

pijač pri mladostnikih s starostjo narašča in da se starost, ko otrok ali mladostnik prvič poskusi alkohol, iz leta v leto niža.

O razširjenosti porabe alkohola pričajo tudi podatki Inštituta za varovanje zdravja RS (IVZ), po katerih je leta 2008 v Sloveniji poraba alkohola na odraslega prebivalca znašala 11 litrov, kar 10 do 15 odstotkov odraslih prebivalcev pa se spopada z odvisnostjo od alkohola.

V Sloveniji so posledice, ki nastanejo zaradi uživanja alkohola, hujše v primerjavi z ostalimi evropskimi državami, čeprav po sami porabi alkohola ne odstopamo od evropskega povprečja.

(http://www.ivz.si/Mp.aspx?ni=12&pi=5&_5_id=36&_5_PageIndex=1&_5_groupId=180&_5_newsCategory=&_5_action=ShowNewsFull&pl=12-5.0)

Prisotna je visoka tolerantnost do opijanja in drugih oblik škodljivega in tveganega uživanja alkohola, kot je na primer vožnja pod vplivom alkohola.

Posledice, ki jih uživanje alkohola pri mladostniku povzroči, so kompleksne in so rezultat medsebojnega vplivanja različnih dejavnikov tveganja. Govorimo o povezanosti in so-vplivanju različnih kategorij, ki tveganje povečujejo. Razdelimo jih lahko na telesne, psihološke in socialne posledice. Njihovo prepletenost lahko razložimo takole: na telesni ravni alkohol povzroča motnje spanja in apetita, nihanje telesne teže, glavobole, motnje dihanja, zastrupitev z alkoholom, glavobole, utrujenost, zaspanost. Na psihološki ravni alkohol okvari sposobnost učenja, pomnjenja in logičnega razmišljanja, kar lahko povzroči težave v šoli in ovira nadaljnje izobraževanje, s tem pa zmanjšuje motiviranost mladih ljudi za načrtovanje in doseganje življenjskih ciljev.

Mlada oseba, ki se predaja alkoholni omami, se ne nauči spopadati s problemi in jih uspešno reševati. To lahko vodi tudi do razvoja duševnih motenj, kot sta tesnoba in depresija, ki se lahko stopnjujeta v samomorilno vedenje. Vse to pa se odraža tudi v družinskih odnosih, odnosih z vrstniki, učitelji in drugimi posamezniki v njihovem socialnem okolju (Boben et al. 2009: 23). Zaradi tega sta tako Slovenija kot Evropska unija usmerjeni k oblikovanju programov za zmanjševanje škode.

Evropska komisija je zato leta 2006 pripravila strategijo za reševanje alkoholizma (http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0625en01.pdf).

S tem namenom je v Sloveniji nastalo tudi informacijsko središče MOSA (<http://www.infomosa.si/>), kjer lahko najdete podatke o tem, kdo in kako v Sloveniji deluje na področju zasvojenosti z alkoholom. Zastavite lahko tudi vprašanja, ki se vam porajajo v zvezi reševanjem alkoholne problematike. MOSA ponuja tudi informacije o novostih in rezultatih raziskav na področju uživanja in razširjenosti alkohola.

3.2. DOSEDANJE RAZISKAVE NA PODROČJU UŽIVANJA ALKOHOLA MED MLADIMI

Raziskave v slovenskem prostoru vse bolj opozarjajo na problem duševnega in družbenega zdravja odraščajoče mladine, kot so stres, depresija, slaba samopodoba, premalo telesne dejavnosti, zloraba drog, slabe prehranjevalne navade ter tvegano spolno vedenje in nezdravo izkoriščanje prostega časa. Zaradi takšnega stanja je bilo na to temo izvedenih nekaj raziskav, ki jih bom v nadaljevanju na kratko predstavila.

V Sloveniji so bile izvedene raziskave o razširjenosti uživanja alkohola in vzorcih uživanja alkoholnih pijač med mladimi, tako med srednješolci kot osnovnošolci (Espad, (1999, 2003, 2007), HBSC, Ramovš: Uživanje alkohola mladih 2007, Boben et al. 2008). Za lažje razumevanje bom na kratko predstavila, za kakšne raziskave gre in do kakšnih rezultatov so s pomočjo teh raziskav strokovnjaki prišli.

Raziskava ESPAD se izvaja vsaka štiri leta. S pomočjo te raziskave raziskujejo rabo alkohola in drugih drog pri mladostnikih starih med 15 in 16 let. Leta 1995 je stekla raziskava ESPAD po več kot dvajsetih evropskih državah, med katerimi je bila tudi Slovenija. Pobudo za raziskavo ESPAD (Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah), je dal Švedski svet za informacije o alkoholu in drugih drogah (CAN), ki že več kot dvajset let vsako leto izvaja raziskavo o razširjenosti uživanja različnih drog med učenci 9. razredov osnovnih šol. Z uporabo te raziskave imamo zagotovljeno redno spremljanje trendov uživanja alkohola pri prvih letnikih srednješolcev (Ramovš 2007: 132)

Če primerjamo rezultate raziskave Espad za leta 1995, 1999, 2003 in 2007, se je odstotek mladih, ki so do ankete že imeli izkušnje z uživanjem alkohola, od leta 1995 do raziskave 2007, statistično značilno zvečal iz 86,9% na 93,7%. Manjšal se je torej odstotek tistih, ki so odgovorili, da še nikoli niso uživali alkoholnih pijač, in sicer s 13,1% leta 1995 na 6,3% leta 2007. Ta podatek se mi ne zdi zelo problematičen, saj se niža le starost mladostnikov ob prvem srečanju z alkoholno pijačo, kar ni nujno povezano s tezo, da se uporaba alkohola med

mladimi povečuje. Prav tako ni pravilo, da za otroka, ki morda le poskusi alkoholno pijačo, to predstavlja bistveno tveganje za kasnejši razvoj zasvojenosti. Morda se niti starost v primerjavi s prejšnjimi obdobji ni tako znižala, saj se v preteklosti o pitju alkohola ni tako odprto govorilo kot danes. Uživanje alkohola danes več ne predstavlja tabuja in je tudi zato bolj opazno.

Bolj pomemben podatek, ki pa menim, da mu je treba nameniti pozornost je pogostejše redno uživanje alkohola med mladimi. V obdobju od 1995 do 2007 se je odstotek anketiranih, ki alkohol uživajo redno, statistično povečal, in sicer iz 14,1% leta 1995 na 31,4% leta 2007, kar je zelo zaskrbljujoče (Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino, Slovenija 2007: 2010). Ta pojav povečuje tveganje mladih za razvoj odvisnosti, saj vemo, da je vzpostavitev te povezane prav pogostostjo in intenzivnostjo uživanja alkohola.

Raziskava nakazuje tudi statistično pomembne razlike pri spolu v pogostosti uživanja alkohola. V obdobju od leta 1995 do 2003 se je pokazalo, da fantje uživajo bolj pogosto kot dekleta. Med fanti je bilo tudi več iniciacij in rednega uživanja alkohola. Do leta 2007 se je povečeval tudi delež deklet, ki so že poskusile alkoholne pijače. Fantje so obdržali »primat« rednega uživanja alkohola (ibid.). Skoraj za vse evropske države, ki so vključene v ESPAD, je značilna škodljiva raba alkohola.

Zaradi tega se je Ramovš v svoji raziskavi, Pitje mladih, osredotočil prav na populacijo mladih, starih od 15 do 26 let, ki uživajo prekomerno. V raziskavi je prišel do podobnih ugotovitev kot drugi strokovnjaki. Ugotovil je, da se mladi razlikujejo po količini zaužitih alkoholnih pijač in vrstah le teh. Opazil je povezave med pogostim uživanjem alkohola mladih s težavami v primarni družini, kot so revščina, odvisnost kakšnega od družinskih članov, brezposelnost, nasilje in neurejeno družinsko življenje. Mladi se najpogosteje opijajo v družbi prijateljev in vrstnikov, kar 10% pa uživa alkohol tudi na samem. Uživajo ob različnih priložnostih, ki jih dojemajo kot razvedrilo in zabavo (Ramovš 2007).

Tudi raziskavi, ki sta bili izvedeni med osnovnošolsko mladino, sta prišli do podobnih zaključkov.

HBSC (HBSC – Health Behaviour in School Aged Children) z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju je mednarodna študija, ki je narejena na reprezentativnem vzorcu učencev in dijakov, starih 11, 13 in 15 let. Namen raziskave je longitudinalno spremljanje obnašanja v zvezi z zdravjem, v šolskem obdobju, ki vsake štiri leta po skupni metodologiji poteka v 43-ih

državah Evrope in Severne Amerike. Slovenija se je vanjo vključila v šolskem letu 2001/2002. HBSC ugotavlja, da delež 11- in 13-letnikov, ki nikoli ne posežejo po alkoholnih pijačah, v letu 2010 višji, kot leta 2006, vendar pa opažajo v letu 2010 višji delež 15-letnikov in posebej delež deklet, ki so bile v življenju opite že vsaj dvakrat. Raziskava vzroke za pojav uživanja alkohola mladih povezuje s preveliko dostopnostjo alkoholnih pijač mladim, ter visoko toleranten družbeni odnos do uživanja alkohola (<http://www.o-sta.com/msg.php?id=8043>).

IVZ študije so prav tako pokazale, da mladostnikom uživanje alkohola predstavlja način druženja in zabavo. Lahko bi rekli, da jim primanjkuje kakovostnih oblik preživljanja prostega časa, zato bi morali zagotoviti programe, ki bi jim to omogočali.

(<http://www.ivz.si/Mp.aspx?ni=12&pi=5&id=1697&PageIndex=0&groupId=180&newsCategory=&action=ShowNewsFull&pl=12-5.0>)

Raziskave, sicer različne starosti zajete populacije, so prišle da podobnih ugotovitev, ki jih lahko opišemo takole:

- uživanje alkohola in alkoholnih pijač je zelo razširjeno med slovenskimi srednješolci in osnovnošolci,
- večina otrok prvič poskusi alkoholno pijačo v domačem okolju (polovica v navzočnosti staršev, druga polovica, ko staršev ni doma),
- čezmerne količine alkoholnih pijač bolj pogosto uživajo mladi, ki izhajajo iz družin, v katerih je prisotna kašna oblika odvisniškega vedenja,
- pogosteje uživajo alkoholne pijače tisti mladi, ki nimajo stabilnega odnosa s starši,
- mladi se zabavajo na ta način, da uživajo - alkoholna pijača je cilj in smisel zabav, motiv za druženje,
- uživanje alkohola jim omogoča in lajša družbeno toleranten odnos do uživanja alkohola ter lahka dostopnost alkoholnih izdelkov
- uživanje alkohola je povezano tudi z zapadanjem mladih v prestopništvo (nasilje, pretepi, uničevanje lastnine, kriminalna dejanja..).

Javno mnenje mlade predstavlja kot zmeraj bolj nasilne in nestrpne posameznike, kar naj bi bilo povezano tudi s povečanjem prestopništva pri mladih. V raziskavi FDV, Kazalci socialne ranljivosti, je bilo ugotovljeno, da največji del mladoletniškega prestopništva tvorijo vedenja,

ki so mladim začasno prepovedana (uživanje alkohola, kajenje, vožnja avtomobilov, samovoljno odhajanje od doma). Kljub temu pa so rezultati pokazali, nizko število prestopništva, saj se taka dejanja v povprečju pojavljajo pri manj kot 10% osmošolcev. (Črnak-Meglič 2005: 270). Prav tako letno poročilo policije za leto 2003-2004 kaže na postopno zmanjšanje kaznivih dejanj povezanih s prestopništvom (ibid: 272). Podatki centrov za socialno delo kažejo, da obravnavajo manj otrok, vendar so ti mlajši in dejanja ponavljajo. Kljub temu, da sta dejavnika med seboj povezna, se delinkventno vedenje, ki ga povezujemo uživanjem alkohola zmanjšuje. Tudi raziskavi Mladine 2000 in Uleta poudarjata, da so današnje generacije mladih zmeraj bolj odgovorne, oblikujejo drugačen sistem vrednot in imajo bolj močan čut dolžnosti do samega sebe (Črnak-Meglič 2005: 300-305).

Skupki različnih ugotovitev predstavljajo pomembne podatke za stroko socialnega dela, saj nam kažejo vrzeli, ki jih je pri snovanju različnih programov, namenjenih tej problematiki, potrebno zapolniti. Raziskave nam nudijo informacije o stališču mladih do alkohola in vzrokih za njegovo uživanje, ki kažejo tudi na dva nasprotujoča pojavi, ki sta v porastu: prekomerno uživanje alkohola mladih in večanje odgovornosti mladih in dolžnosti teh do sebe. Teh dveh pojavov nikakor ne moremo povezati, kar povzročata zmedo, saj med dejavniki, ki bi naj bili medsebojno povezani, jasnih povezav ni videti.

Ne glede na trenutno stanje v družbi je pojav uživanja alkohola mladih treba jemati resno, saj se ravno v obdobju odraščanja in dozorevanja posledice, ki jih alkohol povzroči, največje in ustvarjajo večjo verjetnost za razvoj odvisnosti od alkohola. Ne trdim, da je to edini dejavnik, ki omogoča socialno ranljivost, pa tudi z zajezitvijo tega problema vseh socialnih stisk ne bomo odpravili. Je pa eden večjih in pomembnejših dejavnikov tveganja, ki je hkrati vzrok in posledica.

4. MLADI IN ALKOHOL

4.1. VZROKI ZA UŽIVANJE ALKOHOLA PRI MLADOSTNIKI

Vsakodnevne izkušnje in različne raziskave potrjujejo, da je uživanje psihoaktivnih snovi med mladostniki vse pogostejše. Uživanje alkohola je povezano tudi z normami in vrednotami, ki se prenašajo iz roda v rod.

Kadar mladostnik odrašča v družini, v kateri uživanje alkohola velja za normalno vedenje in so se posamezniki v družini naučili svoje tegobe reševati z opijanjem, se takšnega vedenja nauči tudi sam, zato je že v osebnotnem smislu bolj podvržen razvoju odvisnosti (Židanik 2007). Okoljski, kulturni in družbeni pritiski pa te predispozicije le še dopolnjujejo in ustvarjajo idealne razmere za razvoj zasvojenosti. Odnos posameznikov, javnosti in predvsem države do uživanja alkohola je zelo ambivalenten. Na tehniko se postavljajo koristi in tveganja, kar počno tudi posamezniki, ko se odločajo za pivske podvige.

Svoje popivanje opravičujejo na različne načine. Pogosta razloga, ki ju posamezniki navajajo sta zabava in sprostitev. Občutek sprostitve je tesno povezan s kemičnimi učinki alkohola. Kot vemo, ta prinaša kratkotrajne pozitivne učinke, kot so: večja sproščenost, boljše počutje v družbi, občutek povezanosti z družbo, večja dovzetnost za humor, manjša sramežljivost, večje samozaupanje, lažje prenašanje čustvenih in telesnih naporov in podobno.

Drug pogost razlog je uporaba alkohola kot zdravilo proti žalosti, tesnobi in strahu. Nekaterim alkohol nadomešča izgubljen občutek moči in samozavesti, drugi v njem utopijo svojo vest (Židanik 2007).

Spet drugi se sklicujejo celo na rezultate nekaterih raziskav, ki kažejo, da ljudje, ki redno uživajo majhne količine alkohola, živijo dlje od abstinentov. Pri tem se opirajo na »zaščitni učinek« alkohola pred koronarno boleznijo srca, saj alkohol zvišuje količino »varovalnega« holesterola v krvnem obtoku in zmanjšuje tvorbo krvnih strdkov, vendar je ta »zaščitni učinek« pomemben le, ko ljudje dosežejo starost, v kateri je prisotno tveganje za koronarno bolezen. Za moške je to pri starosti nad 40 let, za ženske pa po menopavzi. Ta »zaščitni učinek« alkohola pride le z rednim uživanjem tako majhnih količin alkohola, kot je ena enota alkohola na dan (to je 1 dl vina ali 2,5 dl piva ali 0,3 žgane pijače) (Čebašek et al. 2003).

Obstaja široka paleta vzrokov, zakaj se ljudje opijajo, zato so se raziskovalci s pomočjo mednarodnih raziskav na področju uživanja alkohola mladih Espad 2007 (Stergar et al. 2007),

odločili raziskati vzroke za uživanje alkohola med mladostniki. Raziskava kot glavne vzroke poseganja mladih po alkoholu navaja: zabavo in dobro počutje, sproščenost in ugodje, komunikativnost in pogum. Poročajo, da mladi uživajo zaradi pritiska družbe in vrstniških skupin, saj jim uživanje alkohola omogoča lažje navezovanje stikov in posledično lažje vključevanje v družbo. Alkohol jim predstavlja tudi lahko dostopno in poceni sredstvo za spopadanje s stresom in bolečino

Vsem odgovorom je skupno to, da so mladi ob pitju popolnoma osredotočeni na pozitivne učinke alkohola in negativne afekte popolnoma zanemarijo. Za svoje popivanje navajajo razumske razloge in s tem racionalizirajo svoje škodljivo poseganje po alkoholni snovi.

Ramovš celo navaja, da je odločilna za pojasnitev množičnega omamljanja mladih razvajenost, ki jih onesposablja, da bi videli svoje pristne potrebe (Ramovš 2007: 212). Razvajenost bi lahko povezali s permissivnim vzgojnim stilom, ki se uveljavlja v zadnjih letih. Za ta stil je značilno, da starši brezpogojno ugodijo otrokovim željam, ga pretirano razvajajo in pri ničemer ne omejujejo. Ta brezmejnost in brezpogojnost dajanja njegovih staršev, ne nudi varnosti v svetu, mladi namreč še kako potrebujejo, in v primeru pomanjkanja le teh, pogrešajo strukturo in meje.

Rugelj je podobnega mnenja in navaja, da takšna vzgoja omogoča produciranje posameznikov, s katerimi lahko družba manipulira. Ne odlikuje jih notranja trdnost, saj v sebi čutijo veliko praznino, ki jo skušajo zapolniti na različne načine. Meni, da permissivna vzgoja ustvarja nenehne potrošnike, ki zmeraj znova tešijo lažne potrebe (Rugelj 2000: 893).

Z Ramovšem in Rugljem se delno strinjam, saj menim, da pretirano permissivna vzgoja, ki temelji na brezpogojnem dajanju in poudarjanjem hedonističnega vzdušja, povečuje razvajenost. Mladostniki, katerih potrebe so takoj in brezpogojno zadovoljene, se ne naučijo boriti za dosego cilja, zato se tudi težje spopadajo s preprekami v kasnejšem življenju. Privlačijo jih zdravju škodljive snovi, ki potešijo njihovo željo po takojšnjem užitku in ugodju, vendar so ti občutki kratkotrajni in ne zapolnijo njihove praznine, ki nastaja zaradi nezadovoljenih drugih, višjih potreb.

Kljub temu menim, da je to le ena od možnih pojasnitev množičnega opijanja mladih. Omeniti je potrebno tudi raziskavo (Črnak-Meglič 2005: 301) Mladine 2000, ki kaže, da so mladi v današnji družbi zmeraj bolj odgovorni, in menim, da je to povezano tudi z zmeraj večjo izpostavljenostjo mladih družbenim tveganjem (brezposelnost, revščina, rivalstvo,

oteženo osamosvajanje od staršev...) Zaradi tveganj se povečuje tekmovalnost med mladimi, ki v želji po čim boljših izhodiščih za zadovoljiv življenjski standard, delujejo zmeraj bolj individualistično. Zanimiv je podatek, ki priča o zmeraj večji osamljenosti mladih, kar nakazuje na naraščajočo odtujenost v vsakdanjem življenju mladih (Črnak-Meglič 2005: 301-305). Menim, da zaradi povečanega individualizma, sklepajo bolj površinske stike s prijatelji, zato jih odnosi ne izpopolnjujejo. Osamljenost in pomanjkanje pristnih odnosov lahko povežemo s pogostejšim opijanjem mladih, saj jim alkohol omogoča lažje navezovanje stikov.

Kljub možnim naštetim povezavam, bi takšna trditve in opažanja težko posplošili na celotno populacijo mladih, saj je vsak posameznik neponovljiva celota in se lahko na enake okoliščine odziva popolnoma drugače. Od tega, kako se bo posameznik odzval, pa je odvisno, kako je povezan s procesi socializacije, na podlagi katere oblikuje odnos do sebe in okolja.

4.2. STALIŠČE MLADIH DO UŽIVANJA ALKOHOLA

Na podlagi zgoraj opisanih dejavnikov mladi oblikujejo odnos do uživanja alkoholnih pijač. Eni so uživanju alkohola bolj naklonjeni, drugi manj, predvsem pa veliko o njihovem stališču in pogledu na popivanje pove naslednja izjava: »Uživanje alkohola ne škodi.«. Veliko mladostnikov meni, da priložnostno uživanje alkohola ob vikendih ali kakšna pijača čez teden, ne pušča posledic na njihovem zdravju (Espad 2007). Kljub temu, da so seznanjeni z negativnimi posledicami opijanja, poznajo znake, ki kažejo na razvoj zasvojenosti in imajo visoka merila o tem, kdaj uživanje alkohola postane zdravju škodljivo. V svojih osebnih stališčih ne upoštevajo omamne moči alkohola, ki pušča posledice na posamezniku in družbi. (Ramovš 2007: 209).

Naslednja, podobna izjava, ki se navezuje na uživanje alkohola, je: »uživanje alkohola je zakon!«. Ta norma vlada predvsem v vrstniških pivskih družbah, ki so pogosto povezane s škodljivim uživanjem alkohola mladih. Uživanje alkohola in alkoholnih pijač v takšnih družbah je edini družbeni model, ki ga sprejmejo kot samoumevno dejstvo in ga znajo dobro racionalno upravičiti. Med mladimi je zelo popularna pogovorna pivska kultura, s pomočjo katere se le ta razvija in ohranja. Med seboj se radi pohvalijo o svojih pivskih podvigih, prav tako pa že vnaprej skupaj načrtujejo nove. Mladoletniške pивske družbe se oblikujejo iz temeljnih vrstniških družb, predvsem v šoli, športu in drugih pristočasnih dejavnostih (Ramovš 2007: 210).

Vse to je povezano z željo mladih po zabavi in čim hitrejšem užitku, o čemer priča naslednja izjava: »Alkohol prinaša zabavo.«. Večina mladih si ne predstavlja dobre zabave brez omame. Ta omama je po navadi alkohol, saj je mladim najbolj dostopno in poceni sredstvo za omamljanje (*ibid.*).

4.3. DEJAVNIKI ODRAŠČANJA

Z razlago, vprašanji in razlogi za pojav alkoholizma in pojavom množičnega opijanja mladih, se strokovnjaki ukvarjajo že zelo dolgo. Pri tem so izhajali iz različnih paradigmatskih, konceptualnih in razlagalnih izhodišč, ki so se upirala na različna znanstvena dognanja različnih strok in rezultatov raziskav. Na podlagi tega so osnovali različne programe (preventivne, kurativne, zmanjševanje škode) in načine strokovnega dela, ki bi pomagali omejiti pojav tveganega uživanja alkohola. Kljub vsem znanstvenim dognanjem pa je za razumevanje mladostnika in pojava prekomernega uživanja alkohola potrebno razumeti življenjski svet mladostnika.

Ko poskušamo opredeliti in razumeti življenjski svet mladih, si pomagamo z različnimi koncepti. Eden takšnih so dejavniki odraščanja (Ule 1992 in Poštrak 2007). Nekateri drugi avtorji (Ramovš 2007 in Čačinovič Vogrinčič 2008) govorijo o varovalnih dejavnikih in dejavnikih tveganja, skratka o dejavnikih, ki lahko na mladostnika delujejo varovalno ali ga ogrožajo. Omeniti je potrebno, da lahko v različnih okoliščinah isti dejavnik deluje varovalno ali povečuje tveganje za razvoj tveganih oblik vedenja.

Varovalne dejavnike opišemo kot dejstva, ki zavirajo začetek uživanja alkoholnih pijač in varujejo človeka, ki zmerno pije, preden se njegovo početje stopnjuje v tvegano in škodljivo uživanje alkohola. Medtem ko dejavniki tveganja pospešujejo začetek tveganega vedenja (Ramovš 2007: 105).

Dejavnike odraščanja lahko razdelimo na individualne dejavnike, ki se oblikujejo na podlagi naše socializacije in razvoja osebnosti ter dejavnike, ki se pojavijo v naši neformalni in formalni socialni mreži.

Neformalna socialna mreža posameznika vključuje družino, sorodstvo, sosede in prijatelje, na katere se v primeru stiske opremo. V formalno mrežo pa spadajo institucije, ki jih zagotovi država za zagotavljanje socialne varnosti posameznika (Arnold, Poštrak 2003: 23).

Navadno je razlog za razvoj težav splet okoliščin (ločitve, pojav odvisnosti ali težav z alkoholom pri starših, prezaposlenost staršev ipd.) in vpliva dejavnikov (radovednost, dolgočasje, želja po ugodju) s katerimi mladostnik odrašča (Kastelic, Mikulan 1999).

Ramovš (2007: 102) na primer izpostavi štiri zanj pomembne dejavnike, ki vplivajo na razvoj zasvojenosti. Govori o vplivu omamne snovi, osebnostnih in genetskih dejavnikov, ter vplivih socialnega okolja.

Genetskim dejavnikom se danes pripisuje več kot polovico odgovornosti za razvoj zasvojenosti od alkohola. Okolje s svojim tolerantnim odnosom do uživanja alkohola ter promoviranjem alkohola v javnih občilih, le še utrjuje in spodbuja prekomerno uživanje alkohola (*ibid.*)

Židanik (2007) meni, da so starši, ki so genetsko bolj podvrženi opijanju in odvisnosti od alkohola, otroku že ob rojstvu predali vsaj del svoje genetske ranljivosti, hkrati pa ga izpostavljajo še alkoholni kulturi, ki verjetnost odvisnosti še povečuje.

Drugi Avtorji v raziskavi Odraščanje: z ali brez alkohola (Boben et al. 2009), dejavnike tveganja še razširijo in razdelijo na pet področji, ki so jih povzeli po različnih avtorjih (Tomori, Sade, Green in Richel, Clark, Bokstein in Cornelious). Govorijo o individualni dejavnikih, družinskih, šolskih, vrstniških in družbenih vplivih na mladostnika.

Med individualne dejavnike tveganja uvrščajo: uporništvu, tesnoba, motnje razpoloženja in večjo osebnostno ranljivost posameznika. Med družinske dejavnike, ki spodbujajo zgodnje uživanje alkohola, prištevajo: uporabo psihoaktivnih snovi pri starših, sorojcih ali širši družini, negativno komunikacijo, nejasna pravila med družinskimi člani ter seveda odnos staršev in drugih družinskih članov do alkohola. Pomembnost pripisujejo tudi pretirano permissivni ali pretirano avtorski vzgoji in s tem povezanim slabšim ali pretiranim nadzorom nad otroci. Navajajo, da ima družina do vključitve otroka v širšo družbo, torej do obdobja, ko začne obiskovati šolo in oblikovati pomembne odnose z drugimi, glavno vlogo pri socializaciji mladostnika in izgradnji njegove osebnosti, samopodobe in odnosa, ki ga bo oblikoval do tveganih oblik vedenja.

Kasneje pa to mesto zasedajo vrstniki in s tem povezani vrstniški dejavniki tveganja kot so: uporaba psihoaktivnih snovi v vrstniški skupini, odnos vrstnikov do alkohola, zgodnja uporaba različnih psihoaktivnih snovi pri vrstnikih ter vrstniški pritisk. To posledično vpliva na odnos mladostnika do šole, ki se lahko kaže kot odpor in šolska neuspešnost.

Vsi naštetí dejavniki so medsebojno povezani s skupnostnimi dejavniki, za katere menim, da imajo velik vpliv na posameznika in posledično na celotno družbo. Sem spadajo: permissivne družbene norme in zakoni, tolerantnost družbe do uživanja alkohola ter lahka dostopnost do alkohola. V današnjem času temu lahko dodamo še nejasnost prehoda v odraslost in nizek socialno-ekonomski status posameznikov in družin.

Dejavnike tveganja sem opisala, saj jih je potrebno poznati za lažje razumevanje pojava škodljivega uživanja alkohola mladih in s tem povezanim razvojem odvisnosti. Prav tako pa je potrebno pozornost nameniti iskanju varovalnih dejavnikov, ki dejavnike tveganja nevtralizirajo in posameznika varujejo pri stopnjevanju rabe alkohola, ki lahko vodi v zasvojenost. Učinkovito preprečevanje tveganja je možno le, če poznamo posamezne razloge, ki mladostnike (de)motivirajo, hkrati pa se zavedamo pomembnosti medsebojne korelacije posameznih dejavnikov (Ramovš 2007: 105).

Poznavanje razlogov in medsebojnih korelacij med dejavniki odrasčanja, nam daje znanje in informacije, ki jih lahko uporabimo za uspešnejše snovanje raznovrstnih programov namenjenim mladim, ki se spopadajo s problematiko prekomernega uživanja alkohola. Prav tako nam to znanje omogoča interdisciplinaren pogled na problematiko, ki strokovnim delavcem omogoča pogoje za uspešnejše in učinkovitejše delo z mladostniki. Pri tem se v večji meri osredotočamo na vire moči oziroma varovalne dejavnike, na podlagi katerih gradimo delovni odnos. V nadaljevanju bom predstavila še varovalne dejavnike v odrasčanju.

Varovalni dejavniki so tako kot dejavniki tveganja prisotni v naši osebnosti, oziroma izhajajo iz naših osebnostnih značilnosti, ki smo jih oblikovali v procesu osebnostnega razvoja. Drugi pa izhajajo iz socialnega okolja, v katerem živimo. Med osebnostne varovalne dejavnike spadajo: dobra samopodoba in zaupanje vase, optimizem, empatija, odločnost in vztrajnost, življenjska usmeritev in smisel življenja. Temu lahko dodamo še dobre delovne, higienske, učne in gospodinjske navade, zlasti navade pri razporejanju časa v smislu točnosti, rednosti in zdravega dneвно-nočnega ritma (Ramovš 2007: 106).

Ramovš (1995: 65) kot pomemben varovalni dejavnik predstavlja tako imenovan imunski sistem. Prestavljajo ga samodejni, pretežno nezavedni vzgibi, ki služijo ohranjanju zdravja posameznika v vseh razsežnostih. Gre za najfinejše in najvišje človekove sposobnosti, ki posamezniku omogočajo preživetje in napredek. Ramovš meni, da imamo ljudje v vseh svojih razsežnostih vgrajene takšne imunske sisteme, ki nam omogočajo zdravje in nam pomagajo

pri premagovanju težav. Za stroko socialnega dela je najpomembnejši socialni imunski sistem, ki ga sestavljata samopomoč in dobrodelnost. Ta skrbi za reševanje socialnih stisk posameznika.

Ule meni, da socialno ogroženim mladim, ki se soočajo z novimi oblikami socialnega razlikovanja in izključevanja, manjkajo prav pomembni viri socialnega imunskega sistema, kot sta skupinska samopomoč in solidarnostna podpora in pomoč, ki je bila njihovim predhodnikom »proletarske mladine« dana in jim je dajala vtis kolektivne moči (Ule *et al.*, 2000: 40).

Socialni imunski sistem je prirojena zmožnost, njeno delovanje pa je odvisno od tega, kako posameznik to zmožnost razvija. Določen življenjski slog in življenjske razmere lahko povzročijo obolenje socialnega imunskega sistema. Tako na primer samopomoč otopi ob omamah in zasvojenostih, ob prevelikem udobju ali preveliki stiski. Znano je, da si alkoholiki ali narkomani, pri katerih je vzpostavljena psihična in fizična odvisnost od umetne substance, ne pomagajo več, oziroma si ne prizadevajo rešiti problematike, temveč nadaljujejo in vso energijo usmerjajo k ohranjanju takega zgrešenega življenjskega sloga. Prevelika socialna stiska ali preveliko ugodje povzročata otopelost in malodušje in posledično odpoved socialnega imunskega sistema, kot sta samopomoč in dobrodelnost (Ramovš 1995: 68).

Zato je dobro poznati varovalne dejavnike, da lahko pri vzgoji ravnamo v skladu z njimi in otroka čim bolj opremimo za življenje in premagovanje stisk. Ustvariti je potrebno odnos, v katerem bodo jasno postavljene meje in pravila, prav tako pa bo mladostnik dobival dovolj podpore, spodbud in pohval za svoje samostojno delovanje in ustvarjalnost.

Poštrak (2007: 11) navaja, da se mladostnik znajde v stiski takrat, ko izgubi stik z lastno ustvarjalnostjo. Meni, da bo mladostnik ustvarjal v kontekstu lastnega življenjskega sveta. Ustvarjal bo lahko s tistim, kar ima pri roki, kar je v svoji dosedanji osebni zgodovini ponotranjil. Pomembno je, da bo s pomočjo osebnega jaza morebitne slabe izkušnje presegel in jih ne bo uporabljal, kot edine možne strategije spopadanja s težavami.

Pri tem lahko veliko naredimo tudi mi, kot starši, učitelji ali strokovni delavci, s tem, da mladostnika opremimo z ustreznimi načini ravnanja. Zato bom v nadaljevanju podrobneje predstavila vpliv formalne in neformalne mreže, ki ima velik vpliv na odnos mladostnika do alkohola. Lahko ga ščiti ali povečuje tveganje za odvisnost.

4.4. VPLIV MLADOSTNIKOVE DRUŽINE NA NJEGOV ODNOS DO UŽIVANJA ALKOHOLA

Družina je osnovna enota človeške družbe. Posameznik se v družini ne razvije le biološko in socialno, temveč tudi duhovno, kot osebnost. Vpliv družine se ne kaže le v vzgoji, izjemnega pomena je že to, da daje posamezniku okrilje, v katerem se čuti ljubljenega, sprejetega in varnega (Musek, Pečjak 1995).

Vsaka družina oblikuje nenapisana pravila o skupnem življenju. V teh pravilih se zrcalijo prepričanja in norme, in se velikokrat prenašajo iz roda v rod.

Ni staršev, ki ne bi želeli svojega otroka obvarovati pred tveganji, ki so povezana z uživanjem psihoaktivnih snovi. Zato mnogi, ko se nevarnostni zavejo, pričnejo iskati načine, ki bi mladostnika odvrnili od skušnjav. Ob tem se premalo zavedajo, da so do takrat, ko njihov otrok postaja mladostnik, že naredili ali opustili vrsto pomembnih korakov.

Ustrezne vzgojne spodbude, izkušnje in zgledi, ki bi jih moral biti otrok deležen v primarni družini, predstavljajo pomemben varovalen dejavnik, ki lahko prepreči velik del kasnejših stisk in dejanske ogroženosti mladostnika. Velik pomen ima sproščena in jasna komunikacija med družinskimi člani. To pomeni, da znamo otroku prisluhniti in ga slišati, ter ga spodbujati k spontanemu izražanju navzven. Družina, ki je v medsebojnih odnosih zadržana in neodzivna, duši otrokovo izraznost in povečuje možnost, da bo pri poskusih socializacije iskal umetna pomagala (Čebašek Travnik (ur.) 2003).

Pozitivna samopodoba in občutek lastne vrednosti, ki ga posameznik razvije v odnosih z najbližjimi je nedvomno najpomembnejši varovalni dejavnik pred vsakršnimi tveganji (ibid: 29).

Tomori zraven zdrave samopodobe navaja tudi druge pomembne varovalne dejavnike, ki mladostnikom omogočajo zdrav življenjski slog. Kadar odrasli člani mladostnikove družine na naraven in sproščen način skrbijo za svoje zdravje, tudi mladostniki pridobijo navade za zdravo življenje. Te ga zaščitijo pred morebitno brezbriznostjo do tega, v kakšno stanje spravlja svoje telo. Poleg tega razvije zdrav odnos do ugodja, nauči se izražati čustva ter obvladovati stresne situacije (Čebašek Travnik (ur.) 2003).

Znano je, da je veliko mladih, ki posežejo po psihoaktivnih snoveh, odraščalo v družinah, v katerih niso bili deležni zgoraj opisanih spodbud.

Moteno družinsko življenje je izvor največjega števila negativnih pojavov. Ti obsegajo razna področja, od šolske neuspešnosti, odvisnosti, kriminala, nasilja, nevrotičnih težav do celo samomorilnosti. Problemi, ki se pojavljajo v družini, imajo izreden vpliv na izvor številnih duševnih, osebnostnih in življenjskih problemov. Stabilno in nemoteno družinsko življenje pa pomaga, da se ti problemi zmanjšajo (Musek, Pečjak 1995).

Jože Ramovš in Ksenja Ramovš v knjigi *Pitje mladih* (2007: 192) na podlagi raziskave, ki sta jo izvedla ugotavljata prisotnost treh tipov družin, ki so pripomogli k prepoznavnosti pojava prekomernega uživanja alkohola. Gre za tri popolnoma različne tipe družin, ki pa lahko pripeljejo do enakih posledic.

Prvi tip družine predstavljajo mladi iz družin, kjer ima vsaj eden od odraslih družinskih članov težave zaradi prekomernega uživanja alkohola. Alkoholizem v družini in z njim povezani vedenjski vzorci zelo močno vplivajo na razvoj rizičnega uživanja alkohola pri njihovih otrocih. Okoli 40 odstotkov otrok, ki rastejo v družini, kjer je prisotna zloraba alkohola, se vda alkoholizmu, ostali so nevrotično prizadeti. Škoda, ki jo otrok utрпи zaradi zlorabe alkohola v družini je odvisna od njegove starosti, odpornosti in stopnje motnje. Otrok iz takšne družine trpi zaradi nepopravljive prikrajšanosti v svojem psihosocialnem razvoju, saj ni bil deležen ustrezne starševske podpore in ljubezni, zato je njegovo izkustvo o življenju v družini negativno (Ramovš 2007: 192 in Rugelj 2000: 223).

Značilna je majhna družinska povezanost, veliko nesoglasij med staršema glede vzgoje in odnosov v družini ter togost in neprilagodljivost. Otroci iz takšnih družin so pogosto tesnobni, depresivni, imajo šibak občutek lastne vrednosti in imajo veliko potrebo po podpori in odobravanju s strani odraslih. Nagibajo se eksternaliziranju svojih problemov (*ibid.*).

Drug tip so družine, v katerih imajo stroga merila glede rabe alkohola, vendar mladi v takšnih družinah razvijejo sistem dvojnega življenja. V takšnih družinah vlada avtoritarni stil vodenja, kjer imajo starši visoke zahteve pri spoštovanju pravil in zapovedi, hkrati pa so neobčutljivi za potrebe mladostnika. Zahtevajo poslušnost in neposlušnost kaznujejo brezkompromisno. Mladostnikom ne izkazujejo dovolj ljubezni in topline, zato to začnejo iskati drugje. Pogosto se zgodi, da mladostnik ni kos zahtevam staršev in jih dojema kot krivične (Ramovš 2007: 192 in Ule 2008: 89).

Prav tako nekateri mladi odraščajo v na prvi pogled normalnih družinah, kjer vlada demokratičen odnos med starši in mladostniki. Družina v veliki meri tolerira otrokovo

razvado uživanja alkohola. Staši redko postavljajo jasne meje in pravila. Pivsko vedenje se jim ne zdi problematično, praviloma ga zagovarjajo in minimalizirajo. Očetje so pogosto odsotni, zaradi službenih obveznosti in težko vzgajajo svoje otroke. Zavedajo se, da se premalo ukvarjajo s svojimi otroki, kar jim vzbuja slabo vest, zaradi česa so do njih preveč prizanesljivi (Ramovš 2007: 193 in Ule 2008: 89).

Ti tipi družin vsekakor povečujejo tveganje za zlorabo alkohola med mladimi. Da bi se družine tega pojava obranile, je potrebno poznati varovalne dejavnike, s katerimi lahko starši opremijo mladostnika in s tem pomagajo preprečiti negativne posledice, ki jih uživanje alkohola prinaša. Eden takšni pomembnih dejavnikov v družini je pravočasna in dobra komunikacija med družinskimi člani. Velike spremembe v odnosu starši dosežejo že, če znajo svojim otrokom prisluhniti in jih dejansko slišati. Predvsem je to pomembno, kadar se mladostniki znajdejo v težavah in stiski.

Menim, da se je v družini potrebno pogovoriti o uživanju alkohola in negativnih posledicah, ki jih ta povzroča, ter podobnih temah, za katere so odrasli velikokrat mnenja, da razprava o njih ni potrebna, a temu ni tako. Velikokrat do teh pogovorov ne pride, saj so starši zaradi današnjega tempa življenje in prezaposlenosti s službo in kariero preobremenjeni. Tako se mladostniki poslužujejo različnih medijev, ki jim nudijo raznovrstne informacije o psihoaktivnih substancah. Pogosta nevarnost tega je, da si zaradi takšnih informacij ustvarijo napačne predstave in prepričanja.

Iz tega bi lahko sklepali, da se morda mladostniki zatekajo v omamo, ker niso deležni dovolj pozornosti s strani staršev in to pogrešajo. Občutke osamljenosti, žalosti, preobremenjenosti, manjvrednosti in nepomembnosti utapljajo v alkoholu, kot opozorilo staršem, da potrebujejo osebno in čustveno oporo in podporo. Ti pogosto ukrepajo, kadar so posledice že vidne in takrat jih čaka bistveno več dela.

Jesper Jull kot rešitev za pravočasno ukrepanje, navaja osebni in stvarni dialog za katerega je potrebna odprtost, zanimanje in angažiranost na obeh straneh. V dialogu udeležena navajata svoje poglede, izkušnje in sprejemata nove ter s tem postajata bogatejša in modrejša. (2010: 26). Dialog je prav tako pomemben del delovnega odnosa, s pomočjo katerega uporabnik in socialni delavec podeljujeta svoje koncepte in poglede na problemsko situacijo, te koncepte bogatita, hkrati pa ohranjata svojo različnost.

4.5. VPLIV VRSTNIKOV

Ob pomembnosti vloge staršev v obdobju odraščanja, se v razvojnem obdobju adolescence povečuje pomembnost pripadanja vrstniški skupini. Prijatelji mladostniku pomenijo zelo veliko in odnosi z njimi še zdaleč niso površinski, kot menijo nekateri (Ule 2008: 94).

Prijateljstvo zavzema posebno mesto v njihovem čustvenem življenju, zato vanj vlagajo veliko truda in časa. Obdajajo jih dvomi ali so prijateljstva pristna, včasih se počutijo celo izdane in nerazumljene, vendar takšna občutja niso nič manj konstruktivna kot pozitivna čustva. Na podlagi teh občutkov mladostniki spoznajo, da medčloveški odnosi niso preprosto črno-beli. Naučijo se spoštovati različnost drugega in si prizadevati za ohranjanje in poglobljanje odnosa (Braconnier 2001: 406).

Za prijatelje adolescenti običajno izberejo tiste vrstnike, ki so jim podobni po načinu razmišljanja, stališčih, hotenjih in načinu preživljanja prostega časa. Skozi druženje si pridobivajo skupne izkušnje in si postajajo še bolj podobni. Tudi Raziskava o pitju mladih, ki sta jo izvedla Jože Ramovš in Ksenja Ramovš je pokazala, da se mladi pivci družijo z vrstniki, ki imajo podoben odnos do alkohola, kot oni sami (2007: 201). Prav zaradi želje po sprejetosti v vrstniško skupino, so se pripravljeni odpovedati tudi lastni identiteti in sprejeti identiteto skupine vrstnikov (Kastelic, Mikulan 2004: 62), kar je velikokrat povezano z uživanjem alkohola in drugimi oblikami tveganih vedenj, ki so v tem obdobju mladim še posebej zanimiva. Uživanje psihoaktivnih substanc je v mladostništvu še zmeraj povezano z dokazovanjem odraslosti. S tem, ko mladostnik seže po alkoholu, želi vrstnikom dokazati, da ni več otrok.

Skupine mladostnikov, ki prisegajo na omamljanje, potrditev prijateljstva doživljajo v druženju in omamljanju, zato mladostniki, ki ne prisegajo na svet omame, v njihovih krogih niso dobrodošli. (Ramovš 2007: 201). Prav zaradi takšnega pritiska vrstnikov se mladostniki pogosteje odločajo za uživanje alkohola in drog. Marsikateremu je mnogo lažje stopiti na to pot, kot se spopasti z odklanjanjem in izločenostjo iz družbe ter s tem povezanimi bojznimi in zagatami (Kastelic, Mikulan 2004: 62).

Tudi sama sem bila v najstniških letih velikokrat priča vrstniškemu pritisku. Na raznovrstnih zabavah si potreboval tehten razlog, da je družba tvojo abstinenco opravičila. Pogosto so se pivci iz abstinentov norčevali in jih zmerjali, zato je marsikateri raje posegel po alkoholu, da se je izognil zbadljivkam. Problem, ki ga opažam je, da se popularnost mladih na zabavah

meri v količini popitega alkohola. Več kot spiješ, večji »frajer« si. Posledica tega je, da se mladi pogosto ne zavedajo zmožnosti svojega organizma in gredo čez mejo. Če imajo srečo pristanejo na črpanju želodca v bolnišnici, v hujših primerih se ti podvigi lahko končajo z zastrupitvijo in celo s smrtjo.

4.6. VPLIV IN VLOGA ŠOLE NA MLADOSTNIKOV ODNOS DO ALKOHOLA

Šola je ustanova, ki ima poleg družine in vrstnikov največji vpliv na razvoj zdravega življenjskega sloga pri mladostnikih. Je okolje, v katerem mladostniki preživijo večino svojega časa. V sklopu svoje izobraževalne funkcije, bi naj učencem pomagala pri premagovanju vsakdanji problemov, jih spodbujala in pri njih krepila zaželeno oblike vedenja (Boben 2009: 27). Vsebuje tako varovalne dejavnike, ki posameznikom omogočajo zdrav psihosocialen razvoj in vsaj delno nadomeščajo družinske primanjkljaje, po drugi strani pa vsebuje vrsto ogrožajočih dejavnikov, ki mladostniku predstavljajo vir stresa in številnih stisk, ki se lahko razvijejo v psihosocialne in psihosomatske motnje.

V današnjih časih imamo občutek, da šola s težavo izvaja svojo vlogo. Vse pogostejše so vzrok zato tudi starši, ki šolskim ocenam pripisujejo velik pomen, zato je šolski uspeh področje, na katerem lahko mladostnik izrazi svojo željo po uveljavljanju. (Braconnier 2001: 177-178). Zdi se, da še zmeraj gojijo iluzijo, da si njihovi otroci prav z izobrazbo lahko zagotovijo varnost. Čeplak meni, da je, če mladostnik neuspeh v šoli enači z neuspehom v življenju nasploh, lahko za mladostnika usodna. To neposredno vpliva na njegovo samopodobo, kar se še toliko bolj kaže ob miselnosti, da »biti mlad« pomeni »šolati se« (Ule et al. 2000: 124).

Vzgojni programi v sodobnih šolah v skladu z mentaliteto moderne družbe spodbujajo materialne vrednote na račun moralnih, etičnih in duhovnih. Skoraj povsem so izgubile svoj vzgojni značaj in čut za sočloveka. Nasilje postaja vse bolj sprejemljivo sredstvo za uveljavljanje svojih želja in potreb v življenju, še posebej takrat, ko posameznik pomanjkljivo oblikuje vrednote, ki bi temu nasprotovale (Pečjak, Musek 1995: 242).

Rugelj (2000: 892-894) vidi krivca, ki šoli onemogoča uspešno izvajanje svoje funkcije, v permisivnosti šolskega sistema, ki se kaže v navidezni humanizaciji odnosov družbenih struktur do človeka ter se oprijema bolj subtilnih tehnik nadzorovanja otrok in staršev. Ramovš dodaja, da je permisivna vzgoja po njegovem mnenju eden glavnih faktorjev razvoja narcističnega tipa osebnosti, ki v želji po takojšnjem užitku in ugodju postaja pomemben člen

potrošniške kulture, ki s prefinjenimi mehanizmi uspešno išče nove uporabnike alkohola med mladimi (2007: 134).

Rugelj dodaja še, da šole in svetovalne službe materam kar naprej sporočajo, da morajo otroku zadostiti v njegovih željah in potrebah. Meni, da je veliko staršev koncept permisivne vzgoje razumelo narobe in so v zadovoljevanju otrokovih želja šli predaleč. Zdi se mu, da doktrina permisivnosti utopično pričakuje, da bo otrok, brez trdno zastavljenih meja, kasneje sam izbral pravo pot (2000: 892-894).

Strinjam se, da pretirano permisiven vzgojni stil za mladostnika ni najboljši, saj otroku nudi preveč svobode. Sam mora ugotoviti, kaj je zanj primerno in kaj okolica od njega pričakuje. Posledično moralnih pravil ne upošteva, ker so pravična, temveč zato, ker si z njimi pridobi naklonjenost socialne okolice. Prevezemajo ga občutki nemoči in stiske, kadar ne zmore izpolniti pričakovanja staršev, družine in učiteljev, te pa lajša na različne načine. S tem se strinjajo tudi psihoanalitiki, ki v šestdesetih letih potrdijo ugotovitev, da je za optimalen razvoj otrokove osebnosti v vzgoji, potrebna zadovoljiva mera frustracij med otrokom in vzgojiteljem.

Prav tako ne zagovarjam kulturno transmisijskega modela, ki se je uporabljal v zgodovini, saj tudi ta ni prinašal zelenih rezultatov. Menim, da je osnovni problem tega vzgojno-izobraževalnega stila v predpostavki univerzalne resnice. Kadar vrednote predstavimo kot neizpodbitna dejstva, s tem onemogočamo kritično razmišljanje in pravico do lastnega mnenja mladostnikov.

Menim, da nobena skrajnost ni primerna, zato je dobro izbrati vzgojni stil, ki bo presegal pomanjkljivosti teh dveh modelov. Kroflič (1997) kot rešitev navaja procesno razvojni model vzgoje, ki se uporablja zadnjih trideset let in temelji na načelu dvosmerne komunikacije med učiteljem in učencem. V modelu ne izhajamo iz naprej določenih vedenjskih vzorcev, temveč si za cilj postavimo podpiranje otrokovih potencialov. Zavzemamo se za oblikovanje avtoritete, ki otroku omogoča doživetje sprejetosti in varnosti, hkrati pa postopno spodbujamo njegovo osamosvajanje in s tem rahljanje (avtoritarne) navezanosti na učitelja.

Na podlagi stališč in vzgojnih stilov, ki jih zagovarjamo, lahko velikokrat, nehote ali nezavedno prispevamo k ogrožanju mladostnika. Zato je pomembno, da vemo, kaj lahko naredimo, da izboljšamo odnos z mladostnikom in mu omogočimo, da se v šoli počuti dobro

in varno. Varnost je še predvsem pomembna pri mladostnikih, ki se soočajo s tveganimi vedenji. Zaradi nezaupanja v formalno mrežo pomoči se v težavah in stiski le redko obrnejo na učitelja ali svetovalno službo, ki jim je na razpolago. Kadar pa se, pa velikokrat naletijo na gluha ušesa.

Šole bi ob pojavu uporabe opojnih substanc morale ukrepati bolj učinkovito. Potrebna bi bila tudi boljša povezanost šole in njihovih strokovnih delavcev s preostalimi institucijami, ki bi mladim lahko pomagale. S tem mislim predvsem na možnost vključevanja v preventivne programe na področju zasvojenosti, ki bi posameznika opremili s potrebnim znanjem in informacijami s tega področja. Tudi vodja preventivnega projekta Fred goes net meni, da so strokovni delavci z obstoječimi preventivnimi programi premalo seznanjeni. Zagata nastaja tudi pri odločanju, koga na program napotiti in koga ne ter kdaj se vmešati in posredovati. Pogosto poročajo, da so velik problem za uspešno reševanje problema tudi starši, ki imajo preveč toleranten odnos do alkohola in se jim popivanje njihovih mladostnikov ne zdi sporno za njihovo razvojno obdobje. Pri tem pa pozabljajo na dejstvo, da je to obdobje najbolj plodno za pričetek razvoja zasvojenosti z alkoholom.

Kot socialni delavci v šoli lahko pomagamo tako, da si prizadevamo ustvariti okoliščine, ki bodo omogočale ustvarjalno soočanje vseh udeleženi v iskanju rešitve (Poštrak, 2003). Gre za poseben odnos, s pomočjo katerega vzpostavimo dogovor z vsaki posameznim udeležencem. Mladi so »eksperti iz vsakdanjih izkušenj« (Čačinovič Vogrinčič 2008) in imajo v delovnem odnosu pravico izraziti njihov pogled na problemsko situacijo in povedati, kaj od tega odnosa pričakujejo. So aktivni udeleženci v procesu težav in stisk, v katerem so se znašli in to starši, učitelji in strokovni delavci pogosto pozabljajo. Ne izhajajo iz njihovega pogleda na situacijo in želijo narediti, kar je za njih najboljše, pri tem pa naletijo še na dodaten odpor mladostnikov.

4.7. VPLIV SODOBNIH TEHNOLOGIJ IN MEDIJEV NA UŽIVANJE ALKOHOLA PRI MLADOSTNIKI IN UKREPI DRŽAVE

Na oblikovanje mladostnikove osebnosti ima velik vpliv socialno okolje, kateremu mladostnik prilagodi svoja stališča in vedenjske vzorce. Čim bolj ima mlad človek svojo osebnost prilagojeno okolju, bolj postaja tudi sam žarišče za širitev teh stališč in vedenjskih vzorcev. Temu pravimo negativen začaran krog slabega okoljskega vpliva na mlade (Ramovš 2007: 164).

Življenjski svet mladih se seli v virtualni prostor. Nove tehnologije jim omogočajo velik razpon dejavnosti, od sredstva pridobivanja informacij in druženja, do prostora za samorefleksijo in izzivljanja frustracij. Nevarnost na katero opozarjajo strokovnjaki, je socialna osamitev mladostnikov. Zaradi množične uporabe modernih tehnologij in medijev se zmanjšuje število neposrednih in čustvenih stikov med mladimi (Kuhar, Razpotnik 2011: 65).

Pečja in Musek (1995: 242) menita, da so današnje generacije zaradi vpliva modernih medijev bolj usmerjene k dejanjem, kot miselnemu predelovanju konfliktnih izkustev, to pa lahko pomeni, da so današnji mladostniki v bolj stresni situaciji, kot njihovi vrstniki v preteklosti in so zato bolj pripravljeni negativno delovati.

Računalniki, mobiteli, Ipodi in drugi elektronski mediji, so postali sestavni del vsakdanjega življenja mladostnikov sodobnih družb, zato postajajo pomemben del socializacije mladostnikov, ki pa imajo popolnoma drugačen cilj in namen kot klasični socializatorji.

Razlika med klasičnimi socializatorji, kot sta šola in starši ter medijskimi socializatorji je predvsem v cilju, ki ga ti imajo. Klasični socializatorji, kot je na primer družina, je na nove generacije želela prenesti znanje, tradicije, vrednote in izkušnje. Cilj lastnikov, ki vodijo medije pa predstavlja le dobiček (Kuhar, Razpotnik 2011: 65).

Uživanje opojnih substanc je lep primer, ki kaže, kako lahko na obnašanje mladostnikov vplivajo dejavniki, ki pravzaprav z adolescenco nimajo nič skupnega. Mladostniki lahko zaradi svojih posebnosti (številčnost, neizkušenost, relativna odvisnost od staršev, modna subkultura, vrstniška orientacija, itd.) hitro postanejo tarča profitnih in drugih interesnih združenj (Pečjak, Musek 1995: 243).

Alkoholna industrija na različne načine oglašuje svoje izdelke in s tem spodbuja uživanje alkohola pri mladostnikih. S svojimi oglasi, filmi in oddajami povečujejo željo po alkoholu in spodbujajo pozitivna pričakovanja v zvezi z uživanjem alkohola, kar omenjeno dejanje le še pospešuje. Večina držav v EU si zato prizadeva k ozaveščanju odgovornega odnosa do alkohola. (Boben et al. 2009: 21)

V Sloveniji problematiko oglaševanja alkohola v medijih ureja Zakon o medijih (UR, št.35/2001), ki prepoveduje oglaševanje alkohola v medijih. Dostopnost do alkohola mladoletnim osebam ureja Zakon o omejevanju porabe alkohola, v katerem je največji poudarek na zaščiti mladostnikov pred agresivno ponudbo alkoholnih pijač v javnosti (Ramovš 2007: 126).

Kljub ustrezni zakonski ureditvi še zmeraj prihaja do kršitev na tem področju. Zakona se ne spoštuje predvsem v določilih glede prodaje alkohola mladim in vinjenim osebam ter prodaji alkohola na športnih prireditvah. Mladi so se na podlagi ESPAD (Espad 2007) raziskave v 90 odstotkih strinjali, da je dostop do alkohola v Sloveniji enostaven.

Inšpekcijske službe nadzora ne izvajajo učinkovito in s tem dajejo ljudem vtis, da se nadzor sploh ne izvaja. Kršitelji zakona niso dovolj strogo sankcionirani, da bi določila zakona vzeli resno. Ob vikendi je mariborski park poln adolescentov, ki se prekomerno opijajo, vendar službe, ki bi morale nad tem izvajati nadzor, niso učinkovite.

Menim, da bi se nadzor moral izvajati, ne le nad ponudniki alkoholnih pijač in oglaševalci, temveč tudi nad mladostniki. Morda bi ob primerni kazni za svoje početje na svoja dejanja začeli gledati drugače in bi kazen, vsaj nekoliko, vplivala na njihova stališča o uživanju alkohola. Kot primerno kazen ne mislim represivnih ukrepov države, kot so denarne kazni in ukori. V mislih imam predvsem možnost prestajanja kazni, kot vključitev v preventivne programe, ki bi mlade ozaveščale o negativni posledicah prekomernega uživanja alkohola. V enem takšnih programov sem imela priložnost sodelovati tudi sama.

Program se imenuje Fred Goes Net, izvaja pa ga Zavod za zdravstveno varstvo v sklopu Centra za preprečevanje odvisnosti. Namen programa je, da mladostniki skozi igro spoznavaajo problematiko uživanja opojnih substanc in se поблиže seznaniijo z lastnim vzorcem uživanja. Program bom v kasnejšem poglavju tudi podrobneje predstavila.

5. SOCIALNO DELO, MLADI IN ALKOHOL

Stroka socialnega dela je skozi svojo zgodovino razvila različne načine pristopov in dela z mladimi, ki se znajdejo v stiski zaradi uporabe alkohola in drog. Pri tem je treba poudariti, da se različni pristopi dela z mladostniki opirajo na določene koncepte, ki se lahko izključujejo ali si nasprotujejo, skratka niso združljivi.

Napaka strokovnih delavcev je velikokrat v tem, da delujejo po načelu motiviranja mladih »od zgoraj«, torej s pozicije moči, v kateri mladostniku nekdo, ki ima nad njim oblast določa, kaj naj bi bilo zanj koristno. Reakcija mladih na tak način delovanja je navadno negativna, in ves trud je navadno zaman. Prav zato se mladi zmeraj bolj zatekajo v neformalne oblike pomoči (Mrgole 2003: 19).

Predvsem se zmeraj bolj uveljavlja neformalno mladinsko delo, ki ga lahko opredelimo kot zelo ozko, namenjeno specifičnim skupinam posameznikom, ki imajo posebne potrebe ali so izključeni iz družbe. Na drugi strani pa to delo odpira širok prostor, v katerem sobivajo in se prekrivajo različne prakse in načini organiziranosti (Kuhar, Razpotnik (ur.) 2011: 134). Na eni strani imamo tako priložnosti, ki jo ponuja mladinsko delo mladim, saj izhajajo iz mladih, njihovih potreb in hrepenenj, hkrati pa je mladinsko delo namenjeno tudi reguliranju nezaželenih oblik vedenja mladih, kar lahko vodi v formalizacijo neformalnega (ibid. : 135). Tej pasti se lahko kot socialni delavci izognemo tako, da pri delu z mladimi izhajamo iz njihovih potreb, smo pripravljeni slišati njihovo zgodbo in interpretacijo problema, saj lahko o sebi in svojih občutkih največ povedo uporabniki sami.

Morda smo pri formalnem delu, pri tem imam v mislih centre za socialno delo, svetovalno delo v bolnišnicah in centrih za odvisnike, v načinu dela nekoliko bolj omejeni, kot pri oblikah neformalnega dela z mladimi. Omejeni v smislu časa, ki ga lahko posvetimo uporabniku, s katerim želimo vzpostaviti uspešen delovni odnos.

Čas, ki nam je na voljo za svetovalno delo v pravem pomenu besede, se krči na račun zmeraj bolj potencirane birokracije, ki jo od strokovnih delavcev zahtevajo nadrejeni in država. Lahko bi rekli, da na ta račun socialno delo izgublja svoj namen in poslanstvo. Na centrih za socialno delo so socialni delavci in delavke za svetovanje posameznemu uporabniku časovno omejeni, kar v veliki meri vpliva na to, koliko lahko človeku v stiski pod takšnimi pogoji dejansko nudimo.

Socialni delavci in delavke, ki izvajajo neformalno mladinsko delo so nekoliko v prednosti, saj so manj časovno omejeni in se lahko uporabniku bolj posvetijo. Kakovost merijo v pripravljenosti mladostnika na sodelovanje, zato veliko energije vlagajo v vzpostavljanje pristnega odnos z mladimi. Trudijo se ustvariti varno in sproščeno okolje, v katerem se bodo mladostniki počutili dovolj varne, da bodo izrazili svoja mnenja in prepričanja ter bodo aktivno sodelovali v raznovrstnih dejavnostih, ki so jim na voljo (Mrgole 2003: 30).

Kljub povečevanju števila mladih, ki se zaradi nezaupanja v formalne oblike pomoči zmeraj raje zatekajo k neformalnim oblikam pomoči, se mladinski delavci pritožujejo nad neodzivnostjo mladih na raznolike programske ponudbe. Prav tako še zmeraj primanjkuje trajnejših programov, znotraj katerih bi se mladi lahko povezali v skupino. K temu pripomore tudi sistem negotovega financiranja, ki onemogoča načrtovanje zahtevnejših dolgoročnih projektov. Še zmeraj nimamo enotnega koncepta mladinskega dela na državni in lokalni ravni (Mrgole 2003: 30-34).

Uveljavljene oblike formalne pomoči imajo pri tem manj težav. Predstavila bom nekaj različnih pristopov, ki jih stroka svetovalnega dela uporablja pri delu z mladimi v povezavi s problematiko uživanja alkohola.

Najstarejši pristop dela z alkoholiki predstavlja Hudolinov sistem zdravljenja alkoholikov, po vzoru katerega je svoje programe zdravljenja oblikoval tudi Janez Rugelj. Nekatere značilnosti teh konceptov je zaznati tudi v delih Jožeta Ramovša. Hudolin zasvojenost z alkoholom pojmuje kot družbeno motnjo, ki se pri človeku, odvisnem od alkohola, izraža kot progresivno stopnjevanje telesnih, duševnih in socialnih težav (Rugelj 1983: 102). Zdravljenje po njegovi metodi uporablja tri vrste terapevtskih postopkov, ki so: zdravljenje z zdravili, psihoterapija in socialno-psihiatrična obravnava. Zdravljenje z zdravili je potrebno zaradi telesnih okvar, ki jih alkohol povzroči (pomanjkanje vitamina C, vitaminov iz skupine B, pomirjevala za lažje prestajanje abstinence, Tetidis tablete) (Rugelj 1983). Zdravila so namenjena izključno lažjemu prehodu na abstinenco, saj z njimi spremembe pri posamezniku in njegovemu odnosu do okolja ne bomo dosegli. Temu je namenjena psihoterapija, v kateri sodelujejo tudi svojci. V okviru psihoterapije se morajo zdravljenca in svojci poučiti o zlorabi alkohola in opraviti izpit (Rugelj 1983: 103). Pri zdravljenju je poudarek na skupinski obravnavi in metodi »ogledala« skupine. Tretji del predstavlja kompleksna socialno-

psihiatrična obravnava, katere namen je opremiti posameznika s konstruktivnimi načini ravnanja.

Model se uporablja v raznih institucijah za zdravljenje alkoholikov in je dokaj uspešen. Pomanjkljivost z vidika socialnega dela je v pristopu dela z uporabnikom, znotraj katerega strokovnjak izhaja iz pozicije eksperta, s katero izpodbija verodostojnost uporabnikove zgodbe. Pomanjkljivost vidim tudi v tem, da smo v procesu pomoči, bolj kot na vire moči, osredotočeni na raziskovanje preteklosti, vzrokov in posledic. Tega načina se v stroki socialnega dela izogibamo, saj poudarjamo pomen sedanjosti in osredotočenosti na proces pomoči tukaj in sedaj. Vendar menim, da je pri posameznikih, pri katerih je že opaziti znake zasvojenosti, za uspešnem proces pomoči in trajne spremembe, potreben interdisciplinaren pristop.

Socialni delavci in delavke se pri delu z uporabniki naslanjamo predvsem na sistemsko-ekološki in konstruktivistični model. Sistemsko-ekološki model je holističen model, ki poudarja pomen posameznika v povezavi z njegovim okoljem. Socialno delo, ki se opira na socialno-ekološki model, je usmerjeno na razumevanje in obravnavo celotne osebe ali pojava. Za reševanje stiske ali težave, v našem primeru mladostnika, iščemo vzroke v odnosu med udeleženci njihovih interakcijah z drugimi (Poštrak 2007). Tovrstni socialni delavci bodo v procesu pomoči osredotočeni na medsebojno učinkovanje sistemov staršev, vrstnikov, učiteljev in drugih ustanov. Upoštevali bodo celoten kontekst mladostnika in dejstvo, da je uporabnik sam odgovoren za svoje življenje in ima pravico, da sam odloča o načinu življenja in načinu pomoči (Milošević, Arnold, Poštrak 2003: 139). Uporabnik je njihov partner v reševanju problema.

Če temu modelu dodamo predpostavko, da resničnost konstruiramo sami, v odnosih z drugimi, dobimo konstruktivističen model. Konstruiramo tudi tiste vidike življenja, ki jim rečemo stiske, problemi, težave (Poštrak 2007), zato je način dojemanja določene situacije tudi naš konstrukt realnosti. Cilj delovnega odnosa je razvijanje novih smislov in življenjskih možnosti uporabnika.

Pri razvijanju teh možnosti ne smemo pozabiti na pomen ustvarjalnosti, še posebej če gre za delo z mladostniki. Ustvarjalne pristope dela z mladimi zagovarja tudi Milko Poštrak. Delo s pomočjo ustvarjalnih pristopov temelji na igri. S pomočjo igre mladostnik osvoji in ponotranji načine ravnanja, ki so v dani skupnosti označeni kot sprejemljivi in zaželeni (*ibid*: 14).

Kot najučinkovitejši pristop Poštrak navaja dogovorni pristop, pri katerem delavec z mladostnikom vzpostavi komunikacijo v obliki razgovora. Udeleženci sodelujejo in se skupaj dogovarjajo. Z vidika socialnega dela vzpostavljajo osebni stik in delovni odnos in se dogovarjajo o instrumentalni definiciji problema (Kuhar, Razpotnik (ur.) 2011: 194-195).

Delo z mladimi zahteva vodenje, posredovanje, omogočanje svobodnega izražanja, svetovanje in razumevanje. Zahteva tudi smisel za humor, sproščenost in hkrati trdnost in vztrajnost ter iznajdljivost v vsaki situaciji. Oseba, ki dela z mladostniki, mora biti visoko motivirana, saj svoj odnos in notranjo naravnost do dela prenaša na udeležence in udeležence. (Mrgole 2003: 83).

Čaka nas torej trdo delo, še posebej, ko gre za področje odvisnosti in tveganih oblik vedenja, na katerem je, zaradi odpora mladostnikov, velikokrat še težje vzpostaviti uspešen osebni stik in delovni odnos. Na tem mestu se mi zdi pomembno omeniti dr. Leo Šugman Bohinc (2006) in koncept »neprostovoljnih uporabnikov«. Kot primer »neprostovoljnega« vstopa v sistem pomoči opredeli zapornike in druge ljudi, ki jim je bila storitev socialne ustanove naložena s strani sodišča, odredbe ali ukrepa. Imenuje jih mandatni uporabniki. V to skupino spadajo tudi tako imenovani posamezniki (nemandatni, »neprostovoljni« uporabniki), ki doživljajo formalni in neformalni pritisk drugih (napotitev s strani šole, pritiska na zasvojenca s strani družbe, oviranih ljudi, zakonsko svetovanje... itd.)

Kljub smiselnosti izhodišča iz katerega dr. Šugman Bohinc izhaja, se polemika pojavi že pri besedi »neprostovoljni uporabniki«, saj se beseda na prvi pogled ne zdi primerna za stroko socialnega dela, saj že na začetku nekoga, ki v procesu pomoči ni pripravljen sodelovati, označimo z besedo negativnega prizvoka. Lahko bi rekli, da zdrsnemo v paradigmo medicinskega modela, ki vzroke za družbeno nesprejemljivo vedenje išče v posamezniku. Tudi kadar posameznik ne dosega želenih ciljev procesa pomoči, se vzroki za to pripisujejo njemu samemu. Strokovnjaki si le redko postavijo vprašanje, zakaj nekdo v procesu pomoči ne želi sodelovati in ne dosega želenih ciljev. Ali je razlog za takšno stanje morda povezan tudi z njihovim načinom in metodami dela, ki uporabnika ne motivirajo dovolj, da bi želel proces pomoči nadaljevati?

Običajna predpostavka socialne delavke, ki naleti na to problematiko je, da bo s korektnim in spoštljivim odnosom vzpostavila uspešnega stike in uporabnike »spremenila« v prostovoljne, oziroma jih motivirala za sodelovanje. Velikokrat pa se sogovorniki na takšno prizadevanje

odzovejo z odporom in zapustijo proces pomoči, še preden jim z njimi uspe vzpostaviti uspešen delaven odnos. Takšna situacija je za socialnega delavca zelo frustrirajoča in etično problematična (Šugman Bohinc 2006).

Pogosta težava, ki lahko situacijo še poslabša, je nezdružljivost mandatnih in osebnih ciljev. Zavedati se moramo da, kadar je socialno-delavska storitev naložena uporabnici po zakonski odredbi, to določa nekatere cilje, o katerih se v procesu pomoči ni možno pogajati. Pogosto se mandatni cilji ne ujemajo z osebnimi cilji, kar otežuje proces pomoči. V vlogi svetovalnega delavca ali delavke si moramo prizadevati za čim večjo usklajenost teh ciljev, saj to poveča motiviranost uporabnikov za sodelovanje. Raziskave kažejo, da se v primeru večje usklajenosti teh ciljev, uporabnice redkeje odločajo za prezgodni zaključek interakcije pomoči (*ibid.*)

Tako kot pri prostovoljnih uporabnikih je tudi tukaj potrebno, pri vzpostavljanju delovnega odnosa, jasno opredeliti razloge za stik. Uporabniku predstavimo njegove zakonske pravice ter pojasnimo namene in cilje intervencije. Naloga strokovnega delavca je ta, da uporabniku opiše, kaj izvršilni organ od uporabnika pomoči in strokovnega delavca pričakuje. Seveda moramo ob morebitnem nesoglasju glede ciljev uporabniku zagotoviti pravico do samoodločanja. To lahko do določene mere omejimo le v primerih, ko ocenimo, da lahko uporabnikova dejanja ali vedenje povzročijo resno tveganje zanj in za druge. Zaradi možnosti zlorab položaja smo, kot strokovni delavci, dolžni opravičiti nujnost takšnih ukrepov. Dialog, v katerem imajo udeleženci različen pogled že na lastno vlogo v sistemu, zahteva od strokovnjaka razvite pogajalske veščine, s pomočjo katerih mu bo uspelo vzpostaviti uspešen delaven odnos, ki bo vodil do uresničitve zelenega razpleta (Šugman Bohinc 2006).

Kljub pristopom, ki nam lahko olajšajo delo z »neprostovoljnimi uporabniki«, Lea Šugman Bohinc opozarja, da še zmeraj premalo vemo o tem, kako ti uporabniki doživljajo svoj prvi stik s socialnimi delavci in kakšen pristop dela bi lahko priporočili strokovnjakom, da bi bolje razumeli vstopne pogoje takih uporabnikov. Problem se ne pojavi le pri razumevanju »neprostovoljnih« uporabnikov, ampak tudi socialnih delavcev, ki nastopajo v tako imenovani »dvojni vlogi«. Po eni strani nastopajo v vlogi avtoritete in se sklicujejo na zakonska določila in javna pooblastila, po drugi strani pa imajo vlogo pomagajočih strokovnjakov, ki uporabnikom zagotavljajo socialnovarstvene storitve. Združevanje teh dveh nasprotujočih si vlog pri delu nikakor ni lahka naloga (2006).

6. PREVENTIVNO DELOVANJE

Izraz prevencija izhaja iz latinskega izraza in praevenire, ki je sestavljena iz dveh delov: prae, ki pomeni »pred«, ter venire, ki pomeni prenehati, preprečevati (Verbinc 1974: 570).

Kadar govorimo o preventivnem delovanju na področju zasvojenosti, imamo, po navadi, v mislih programe in ukrepe, ki jih izvaja država ali kakšna neprofitna organizacija z namenom preprečevanja in zmanjševanje negativnih posledic, ki bi pri posameznikih in v družbi povzročile psihosocialno škodo. Besedi preventiva pripisujemo pozitiven pomen, saj predvidevamo, da bi se problematika brez takega preventivnega delovanja še stopnjevala.

Če želimo odpraviti posledice določenega socialnega pojava, moramo te pojave tudi raziskati in razumeti njihovo delovanje. Šele nato lahko uvedemo ukrepe, ki bodo učinkoviti in bodo delovali dolgoročno. Socialno delo se srečuje s preveč kompleksnimi in nepredvidljivimi pojavi, da bi lahko, brez predhodnega preučevanja pojava, uspešno predvideli možne razplete dogodkov.

J. Ramovš (2007: 111), v knjigi Pitje mladih preventivo opredeli kot »...zavestno delo za preprečevanje psihosocialne motnje ali socialne težave, preden je do nje prišlo. V najširšem pomenu je preventiva kvaliteten način življenja in sožitja.« Pravi, da o preventivi govorimo kadar :

- imamo opravka z določeno socialno težavo ali psihosocialno motnjo,
- imamo opravka s populacijo, ki je zaradi te motnje ali težave bolj ali manj ogrožena,
- imamo na razpolago določene postopke, s katerimi nevtraliziramo težavo ali motnjo.

Psihosocialna preventiva je torej namenska akcija socialnega učenja, v sklopu katere se posamezniki ali celotna skupnost prilagodijo nastalim razmeram tako, da lahko tudi v oteženih razmerah zdravo zadovoljujejo vse glavne človeške potrebe. Pri psihosocialni preventivi je potrebno razlikovati med primarno in sekundarno preventivo (Ramovš 2007: 111).

Primarna preventiva je usmerjena na celotno prebivalstvo. Namenjena je krepitvi moči prebivalstva ter širitvi razvojnih možnosti in kvalitete življenja posameznikov v družbi. S primarno preventivo želimo ustvariti takšne družbene razmere, da se določene psihosocialne patologije sploh ne bi pojavile. Je predvsem globalna in se uresničuje v smislu gospodarskih, izobraževalnih, političnih, kulturnih in socialnih procesih države. (Ramovš 2007: 112)

Sekundarna preventiva pa zajema programe, ki so namenjeni posamezniku ali skupini prebivalstva, ki so posebej ogroženi za razvoj določene patologije. Izvajajo jo strokovni delavci ali prostovoljci v različnih neprofitnih organizacijah. Med naloge sekundarne preventive uvrščamo zgodnje prepoznavanje težav, ko do teh že pride, da bi lahko stanje delno ali povsem izboljšali. Primer dobre sekundarne preventive alkoholizma so skupine AL-ateen za odraščajoče otroke iz družin alkoholikov (*ibid.*).

Danes preventiva pomeni možnost kakovostnejšega življenja. Posameznika opremi z znanje in informacijami, s pomočjo katerih se ta lažje in uspešneje spopada s težavami. Usmerjena je k izboljšanju odnosov med posameznikom in okoljem, saj lahko s spodbujanjem in ustvarjanjem pozitivne klime v okolju, v katerem živimo, bistveno pripomoremo k zmanjšanju družbeno nesprejemljivega vedenja. Preventivni programi nam prav tako omogočajo dostop do ljudi, ki se z določeno problematiko spopadajo.

Na področju preprečevanja negativnih posledic zaradi uživanja alkohola se izvaja kar nekaj programov, kot so: Alkohol?, Starši lahko vplivamo, Sporočilo v steklenici, Z glavo na zabavo, Fred goes net in še veliko drugih.

6.1. PREDSTAVITEV PREVENTIVNEGA PILOTSKEGA PROJEKTA FRED GOES NET

FreD goes net je program zgodnjega posredovanja ob prvem pojavu uživanja alkohola in prepovedanih drog med mladimi. Predstavlja nadaljnji razvoj pilotskega projekta iz Nemčije »FreD – Frühintervention bei ersttauffällige Drogen konsumenten; early Intervention for First Noticed Drug Users« in prenos le tega v Slovenijo. Zavod za zdravstveno varstvo Maribor je pričel s pilotsko izvedbo programa, ki je bil podprt s strani Komisije EU leta 2007. Zaključil se je leta 2010 (Krampač 2010).

FreDgoesnet temelji na zgodnjih in krajših intervencijah, katerih cilj je spodbuditi mlade uživalce v refleksijo lastnega vzorca uživanja in vedenja.

Ciljna skupina projekta so mladi uživalci prepovedanih drog in alkohola, namen le tega pa je, obvarovati jih pred odvisnostjo. Dostop do ciljne populacije poteka preko prostovoljne vključitve uporabnikov in preko institucij, ki pri svojem delu prihajajo v stik s ciljno populacijo (policija, šole, sodišče, centri za socialno delo, zdravstvene ustanove, delodajalci).

Vključijo se mladi, ki želijo:

- govoriti odkrito, brez predsodkov in obtoževanja,

- spoznati mladostnike, ki morda razmišljajo podobno,
- pridobiti informacijo o substancah na zanimiv, igriv način,
- spoznati zakonodajo s področja drog,
- pripraviti strategije za soočanje z dejavniki tveganja zaradi uživanja,
- izkoristiti priložnost za odgovorno ravnanje,
- se izogniti kazni ali jo omiliti.

Na kakšen način:

- z izvedbo informativnega razgovora,
- v obliki 24-urnega tečaja,
- v skupini 5 – 12 udeležencev podobne starosti,
- s potrdilom o udeležbi
- in zagotovljeno anonimnostjo.

Projekt zadeva populacijo mladih, pri katerih odvisnost še ni razvita, vendar že kažejo prve znake vedenjskih, razvojnih in socialnih težav, kot so: izključitev iz šole, težave v družini in medsebojnih odnosih, stanje nezadovoljstva in apatije ter prve težave s policijo in sodiščem. Gre za mladostnike, ki so se zaradi uživanja alkohola ali drog znašli v sporu z različnimi institucijami (šola, sodišče, policija, delodajalec). Zaradi nesprejemljivega vedenja jim je bil izrečen ukrep vključitve v krajši program imenovan Fred goes net. (Krampač 2010).

V sklopu prakse sem se projekta kot prostovoljka tudi sama udeležila. Nad projektom sem bila zelo navdušena, saj ni bil zasnovan v obliki formalnega predavanja, v sklopu katerega bi strokovni delavci poučevali mlade o negativnih posledicah njihovega vedenja. Potekal je v sproščenem ozračju, v katerem so svetovalni delavci svoje znanje podajali skozi igro (kvizi, igranje vlog, diskusija, izkustvene vaje itd.). Opazila sem, da takšen pristop pripomore k vzpostavitvi uspešnega delovnega odnosa z mladostniki, saj zmanjšuje občutke prisile in odpora, s katerimi se mladostniki ob vstopu v proces pomoči pogosto srečujejo. Kljub temu, da se je v vsaki skupini našlo nekaj mladostnikov, ki sprva niso želeli aktivno sodelovati, se je večina teh tekom tečaja ob sproščenem in prijetnem vzdušju uspešno vključila.

Program predstavlja nov model skupnostne skrbi, z namenom prispevanja k večji socialni vključenosti posameznikov. Glavni namen projekta je vzpostavitev stika z uporabniki alkohola drog, pri katerih zasvojenost še ni razvita, z namenom spodbuditi razmišljanje

uporabnika o njegovem socialnem položaju in posledicah uživanja alkohola in drog. Svetovalci v projektu uporabnike motivirajo in podpirajo pri aktivnem reševanju problematike.

Osnovni cilji programa so:

- identifikacija posameznikov, z večjo stopnjo tveganja za razvoj težav povezanih z uživanjem alkohola ali prepovedanih drog,
- vzpostavitev stika z uporabniki drog pri katerih zasvojenost še ni razvita,
- motivacija in podpora v razmišljanju o uporabniku lastnem socialnem položaju ter aktivno reševanje problematike tako mladih kot staršev,
- povečanje znanja uporabnikov o substancah in nevarnostih tveganja,
- osvetliti posameznikov vzorec poseganja po drogah – refleksija lastnega vzorca uživanja,
- spodbujanje k spremenjenemu načinu življenja (Krampač 2010).

Projekt predstavlja primer uspešnega preventivnega delovanja na področju alkohola in drog, ki udeležencem in staršem nudi potrebne informacije, na podlagi katerih se v prihodnosti lažje spoprimejo z nastalo težavo. Skozi igro, uporabnikom omogoča celostni pogled na njihov vzorec uživanja ter jih opremi s konstruktivnimi vzorci vedenja, ki jih v danih problemskih situacijah lahko uporabijo. Tako mladi kot strokovni delavci vključeni v projekt, znajo razviti komunikacijo po Paskovih načelih konverzacije. Všeč mi je bilo, da na projektu sodeluje mlad interdisciplinaren tim strokovnjakov, ki so odprti za novosti in nove načine pristopov dela z mladimi. Ne izhajajo iz pozicije eksperta, pač pa ustvarjajo odprt prostor za pogovor in delujejo po načelih delovnega odnosa. Sodelovanje na projektu mladim omogoča tudi širjenje njihove socialne mreže. Nekateri tudi po koncu tečaja ohranijo stike in razvijejo tesnejša prijateljstva.

Kljub pozitivnim vidikom programa sem zaznala nekaj pomanjkljivosti. Ena od bistvenih pomanjkljivosti je, da ne gre za »popolno prostovoljnost«. S tem izrazom imam v mislih dejstvo, da je večina sodelujočih v programu, sodelovala, ker so bili tja napoteni s strani staršev (neformalna prisila) ali s strani formalnih institucij (šola, sodišče), ki jim mladostniki ne zaupajo. Iz zgoraj opisanega je sicer razvidno, da mladostniki v programu v večini prostovoljno in aktivno sodelujejo, vendar se tu postavlja vprašanje, ali njihova motiviranost

za sodelovanje izhaja iz pravih vzrokov. Sodelovanje v projektu lahko pomeni alternativo kazni ali omilitev le te, zato bi lahko rekla, da v nekaterih primerih njihova motiviranost izhaja iz teh razlogov in ne mladostnikove pripravljenosti refleksije lastnega vzorca uživanja.

Druga pomanjkljivost, ki jo v svoji knjigi navaja tudi Mrgole, je kratkoročnost programa. Primanjkuje trajnejših projektov in programov, znotraj katerih bi se mladi povezali v skupino, v katerih bi se počutili sprejete in gojili duh pripadnosti (Mrgole 2003: 32). Tudi ta pilotski projekt je zastavljen na krajših intervencijah, katerih namen in cilj je refleksija v lasten vzorec uživanja, poleg tega pa ne ponuja nobenih skupinskih prostočasnih dejavnosti, s katerimi bi si mladostnik lahko konstruktivno zapolnil svoj prosti čas. Verjamem, da bi s tem mnogo mladostnikov odvrnili od negativnih načinov preživljanja prostega časa, kot so popivanje in uporaba drog.

7. PROBLEM

Živimo v družbi, ki je pitju alkohola zelo naklonjena. Praviloma vse pomembnejše dogodke v življenju pospremimo z alkoholom. Uživanje alkohola in uživanje alkoholnih pijač je tako zelo vpeto v našo družbo, da se pogosto ne zavedamo škode, ki jo ta najstarejša droga človeštva prinaša posamezniku, družini in celotni družbi.

Po raziskavi javnega mnenja 1999, posamezen prebivalec Slovenije na leto zaužije okoli 15 litrov čistega alkohola, blizu dve tretjini ljudi uživa alkohol tvegano. Največji delež tveganih pivcev prihaja iz skupine pivcev, ki sicer redno alkoholnih pijač ne uživajo v čezmernih količinah, pač pa ob eni pivski priložnosti zaporedoma več pijač. Ocenjujejo, da je v Sloveniji okoli 11 odstotkov odraslih ljudi, ki so od alkohola verjetno že odvisni (Stergar, Travnik et al.: 2003).

Z zgoraj opisanega stanja v sodobni družbi lahko sklepamo, da je le ta do problematike uživanja alkohola zelo tolerantna. Opijanje z alkoholom je splošno sprejet življenjski stil za velik odstotek Slovencev. Zgodovinar Anton Šepetavc (Šepetavc 2000), ki je analiziral pivsko vedenje Slovencev v preteklosti, meni, da uživanje alkohola na slovenskem ni zgolj dilema (piti ali ne piti), ampak predstavlja svojevrsten družbeni fenomen, ki je del narodne zavesti in tradicije. Alkohol je v naši kulturi pridobil določeno simbolno vrednost.

Z odraščanjem v tako imenovani »mokri« kulturi (Ramovš 2007) in družbi, ki je pitju naklonjena, pa tudi sami pridobimo vzorce vedenja, ki s tem sovpadajo. Odnos do alkohola, ki ga posameznik oblikuje, je torej odraz prepričanj in stališč kulturnega okolja, v katerem živi. Uživanje alkohola večinoma povezujemo z zabavo in sprostitvijo. Številni ugodni učinki, ki jih posameznik pripiše pitju alkohola, nastopijo že ob pogledu nanj, z vonjem in okusom pijače (Židanik 2007). Prav zaradi osredotočenosti na pozitivne učinke, negativne pogosto zanemarimo.

Še posebej ranljivo skupino predstavljajo mladostniki, saj je za to razvojno obdobje značilno eksperimentiranje na vseh življenjskih področjih, kar zajema tudi uživanje legalnih in ilegalnih drog, s katerimi se mladostniki srečajo že nerazumljivo zgodaj. Pogosto so mladi prepričani v svojo neranljivost, zato tvegana dejanja preizkušajo na svoji koži, da ugotovijo kako in kaj. Resnih nevarnosti ne zaznajo ali jih spregledajo, medtem pa se tveganja kopičijo.

Ko sem se odločala za naravo raziskave, sem se posvetovala s timom Centra za preprečevanje odvisnosti, ali obstaja kakšno področje, ki bi si jo želeli raziskati. Ker izvajajo regijske ESPAD raziskave in je bila zadnja izvedena leta 2007, se jim je zdelo zanimivo to raziskavo ponoviti pri isti populaciji mladostnikov štiri leta kasneje in opazovati morebitne spremembe vzorcev uživanja alkohola. Ko sem raziskavo že začela izvajati, sem opazila, da so na Centru za preprečevanje odvisnosti spregledali podatek, da so bili v vzorec zajeti mladostniki v šolskem letu 2006/ 2007 in ne 2007/ 2008, kar pomeni da so ti posamezniki srednješolsko izobraževanje že zaključili. S težavo sem se takoj obrnila na mentorja Milka Poštraka. Ta mi je predlagal, da se v raziskavi osredotočim na raziskovanje razlik na podlagi razvojnega obdobja mladostnikov (zgodnja in pozna adolescenca), zato sem z raziskavo nadaljevala. Ko sem raziskavo že izvedla in pričela podatke obdelovati, sem se za pomoč pri izračunih oglasila pri gospe Liljani Rihter, ki me je opozorila, da raziskava na tak način ne more biti izvedena, saj ne gre za enako populacijo mladostnikov. Možno bi torej bilo, da so dijaki, ki sem jih zajela v vzorec že v prvem letniku, razvili drugačen odnos do alkohola, zato teh dveh populacij ni smiselno primerjati. Ponovno sem se obrnila na svojega mentorja dr. Poštraka in skupaj sva poskušala najti rešitev. Glede na to, da sem v raziskavo vložila veliko truda in energije sva zadevo poskušala rešiti tako, da sva spremenila namen raziskave. Tako sem se pri raziskavi osredotočila na raziskovanje razlike med spoloma, saj je bil vprašalnik prvotno namenjen drugačnim ciljem in mi tako drugih povezav ni omogočal.

S pomočjo raziskave sem torej ugotavljala, ali obstajajo razlike med spoloma glede uživanja alkohola. Zanimalo me je, ali prihaja do statistično pomembnih razlik med spoloma glede uživanja alkohola, popivanja in občasnega prekomernega uživanja alkohola. Kakšne posledice zaradi uživanja alkohola doživljajo dekleta in kakšne fantje. Ali prihaja do razlik med spoloma v samospoštovanju in koliko je to povezano z avto-agresivnim vedenjem mladostnikov.

V raziskavo so bili vključeni le dijaki, ki so obiskovali štiriletne srednješolske programe. Zajela sem šest srednjih šol in sicer: tri gimnazije in tri strokovne srednje šole. Pri raziskavi sem zajela samo dele vprašalnika ESPAD, ki zajemajo vprašanja o alkoholu, odnosu s starši in samopodobo dijakov.

S pomočjo raziskave sem želela:

Zbrati podatke o uporabi alkohola med dijaki/ dijakinjami. Prikazati morebitne spremembe in trende pri uporabi alkohola dijakinj in dijakov, raziskati ali je zaznati spremembe pri vzorcu uživanja alkohola med mladostniki, raziskati razlike med fanti in dekleti glede uživanja alkoholnih pijač. Prav tako sem želela ugotoviti, ali uživanje alkohola povečuje verjetnost za negativne izkušnje z okolico in samim seboj, v kolikšni meri se dijaki in dijakinje strinjajo s postavkami o negativnem samospoštovanju, nenazadnje pa tudi, ali obstaja kakšna povezava med negativnim samospoštovanjem in avto-agresivnim vedenjem.

Na podlagi teh ciljev sem oblikovala hipoteze:

- Predvidevam, da se bodo pokazale statistično pomembne razlike med spoloma v pojavu občasnega prekomernega uživanja alkohola.
- Predvidevam, da se bodo pokazale statistično pomembne razlike med spoloma glede opijanja v zadnjem letu.
- Predvidevam, da obstajajo razlike med spoloma glede na število posledice, ki jih dijaki in dijakinje doživijo zaradi uživanja alkohola.
- Predvidevam, da fantje uživanje alkohola petih ali več alkoholnih pijač vsak konec tedna ocenjujejo kot manjše tveganje, kot dekleta .
- Fantje se pogosteje zapletajo v težave s policijo.
- Predvidevam, da prihaja do razlik med spoloma v strinjanju z negativnimi postavkami o samospoštovanju.
- Obstaja statistično pomembna povezava med negativno samopodobo in avto-agresivnim vedenjem.

8. METODOLOGIJA

8.1. VRSTA RAZISKAVE

Lotila sem se kvantitativno deskriptivne raziskave. Pri svojem delu sem uporabila metodo anketiranja. Z raziskavo sem želela količinsko opredeliti in oceniti temeljne značilnosti preučevanega pojava. Prav tako sem za določene spremenljivke želele ugotoviti, ali obstaja med njimi kakšna povezava.

Spremenljivke:

Neodvisna spremenljivka:

- spol.

Odvisne spremenljivke:

- samospoštovanje,
- avto-agresivno vedenje,
- stališče dijakov in dijakinj do uživanja alkohola,
- posledice uživanja alkohola,
- mladostnikova interpretacija odnosa staršev do uživanja alkohola.

8.2. MERSKI INŠTRUMENTI:

Kot merski inštrument sem uporabila anketni vprašalnik, ki je obsegal 15 vprašanj zaprtega tipa. Uporabila sem standardiziran ESPAD vprašalnik (Evropske raziskave o alkoholu in preostalih drogah med srednješolsko mladino ESPAD 2007), Inštituta za varovanje zdravja Republike Slovenije. Vprašalnik je bil torej vnaprej izdelan (standardiziran) in anonimen. Anonimen zato, ker se dijaki na vprašalnik niso podpisali in menim, da je to pripomoglo k večji iskrenosti odgovorov na vprašanja. Vprašanja od dva do osem se nanašajo na uživanje alkohola med mladimi. Vprašanja devet, deset in enajst se nanašajo na odnos anketiranih do uživanja alkohola, vprašanja dvanajst in trinajst pa na odnos staršev do uživanja alkohola. Vprašanje štirinajst vsebuje Rosembergovo lestvico samospoštovanja, vprašanje petnajst pa meri avto- agresivno vedenje mladostnikov.

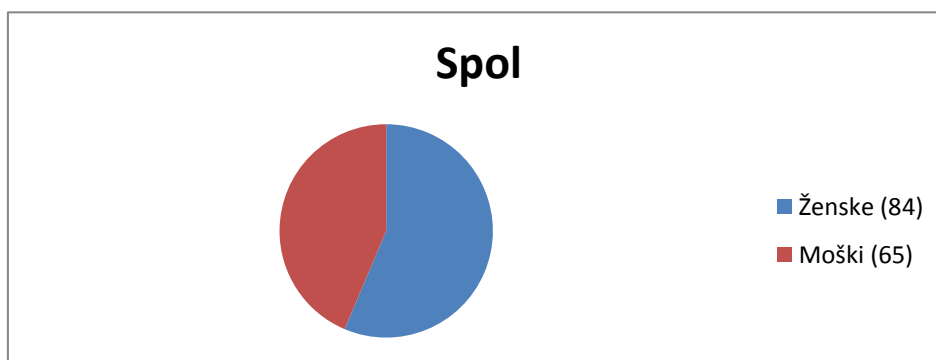
Dijake in dijakinje sem pred izvedbo ankete seznaniła z namenom raziskave. Dala sem jim navodila za izpolnjevanje vprašalnikov in razdelila vprašanja. Nato sem počakala, da je vsak izmed anketiranih vprašalnik samostojno izpolnil. Šlo je torej za nevedeno anketo.

8.3. POPULACIJA IN VZOREČENJE

Populacijo v moji raziskavi predstavljajo dijaki in dijakinje četrtega letnika srednješolskega izobraževanja v regiji Maribor. V vzorec sem zajela 6 srednjih šol s štiriletnim izobraževalnim programom. Skupaj je bilo v raziskavo vključenih 149 mladostnikov, natančneje 84 dijakinj in 65 dijakov četrtega letnika srednješolskega izobraževanja.

Odločila sem se, da bom v vzorec zajela šest srednjih šol in sicer tri šole s programom gimnazija in tri strokovno tehnične šole. Ko je bila določena velikost vzorca, so bili razredi naključno izbrani. Koraki so bili določeni za vsako skupino (tip srednješolskega izobraževanja) posebej. Tako sem iz seznama šol, ki so ustrezale mojemu vzorcu, naključno izbrala 3 gimnazije in tri tehnične šole. Nato sem izmed teh šol izžrebala še po en razred. V vzorec so bili vključeni srednješolci četrtyh letnikov srednješolskega izobraževanja v mariborski regiji. Rezultatov raziskave ne moremo posplošiti na celotno populacijo dijakov v Sloveniji, saj smo bili tudi krajevno omejeni. Rezultate vzorca lahko posplošimo na populacijo četrtega letnika srednješolcev v regiji Maribor.

Dijake in dijakinje četrtyh letnikov srednješolskega programa sem anketirala v mesecu novembru. Za izbrano populacijo sem se odločila, ker ta predstavlja prehod med srednješolskim obdobjem in vstopom v študij (odraslost). Na podlagi tega sem sklepala, da je ta starostna skupina mladostnikov že nekoliko resnejša, oziroma oblikuje že bolj odgovoren odnos do življenja in uživanja različnih psihoaktivnih snovi.

Graf 1 Struktura anketirancev po spolu

8.4. POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Podatke sem zbiral s pomočjo standardiziranega ESPAD anketnega vprašalnika, ki je zajemal 15 vprašanj z možnimi več postavkami. Vsa vprašanja so zaprtega tipa.

Zbiranje podatkov je potekalo po šestih srednjih šolah, ki sem jih s pomočjo naključnega vzorčenja izžrebala. Sodelovale so: Prva gimnazija, Druga gimnazija, Tretja gimnazija, Srednja zdravstvena šola, Srednja ekonomska šola in Srednja gradbena šola v Mariboru. Na vsaki izmed naštetih šol sem anketirala po en razred četrtyh letnikov. Vsi dijaki so pred reševanjem dobili natančna navodila za reševanje vprašalnikov. Večina šol mi je omogočila reševanje anketnih vprašalnikov s pomočjo računalnika, tako da so anketiranci izpolnjevali anketo v elektronski obliki. Odgovore ankete je program sproti beležil v izdelano tabelo. Za reševanje vprašalnikov so dijaki povprečno potrebovali 20 minut. Zajetih je bilo 65 dijakov in 84 dijakinj, skupaj 149 srednješolcev. Anketiranje sem izvedla sama.

8.5. OBDELAVA PODATKOV:

Kot sem že navedla, je večina anketiranih izpolnjevala anketo v elektronski obliki, tako da je program (Google) sam sproti beležil odgovore anketirancev. Te odgovore sem nato prenesla v računalniški program za statistično obdelavo podatkov SPSS, s katerim sem si tudi pomagala pri izračunih.

Za izračunavanje aritmetične sredine, standardnega odklona in statistične pomembnosti določenih pojavov sem morala določiti vrednosti odgovorov, na podlagi katerih je program te statistične mere izračunal. Možne postavke odgovorov sem torej označila z zaporedno številko od 1 do zadnjega števila, odvisno od tega, koliko postavk je določeno vprašanje vsebovalo. Za lažjo predstavbo bom navedla primer: 1- zelo verjetno, 2 - verjetno, 3 - ne vem, 4 – ni verjetno, 5- sploh ni verjetno.

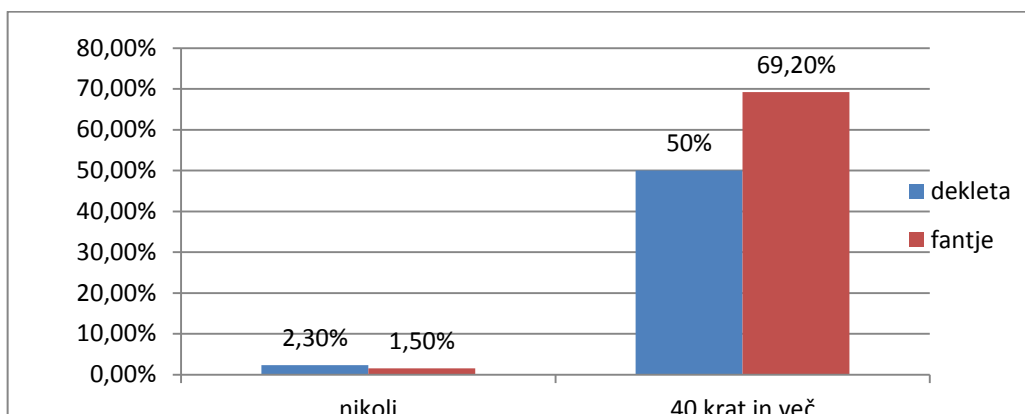
Za izračune sem v večini uporabila Mann-Whitney U test za dva neodvisna vzorca, ker obe spremenljivki nista bili normalno razporejeni. V primeru, da bi bili normalno porazdeljeni, bi uporabila parametrični T- test. Mann–Whitney U test uporabljamo za ugotavljanje razlik med dvema povprečnima vrednostima neodvisnih spremenljivk, ki jih želimo računati.

Pri računanju korelacije med negativnim samospoštovanjem in avto-agresivnim vedenjem pa sem uporabila Spearmanov koeficient korelaciji, ker spremenljivki nista enako porazdeljeni.

9. RAZISKAVA

9.1. POGOSTOST UŽIVANJA ALKOHOLA V VSEM ŽIVLJENJU, ZADNJEM LETU IN ZADNJEM MESECU PRED RAZISKAVO V ODSOTKIH

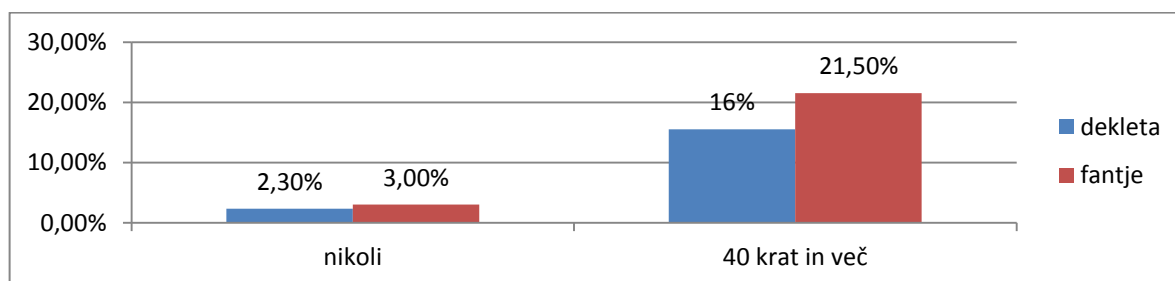
a) Uživanje alkohola v vsem življenju

Graf 2 Uživanje alkohola vsem življenju v odstotkih glede na spol

Rezultati ankete kažejo, da le trije posamezniki (2%) v svojem življenju še niso uživali alkoholnih pijač, nekoliko več deklet 2,3% kot fantov, 1,5%. 69,2% fantov in polovica deklet je alkoholne pijače pila 40-krat ali več, skupaj torej 58,4% (87) anketirancev. Glede na podatke lahko sklepamo, da je uživanje alkohola med mladimi zelo razširjeno. Predpostavljam, da je razlog za tak rezultat družbeno toleranten odnos do alkohola, v katerem uživanje alkohola predstavlja popolnoma sprejemljivo vedenje.

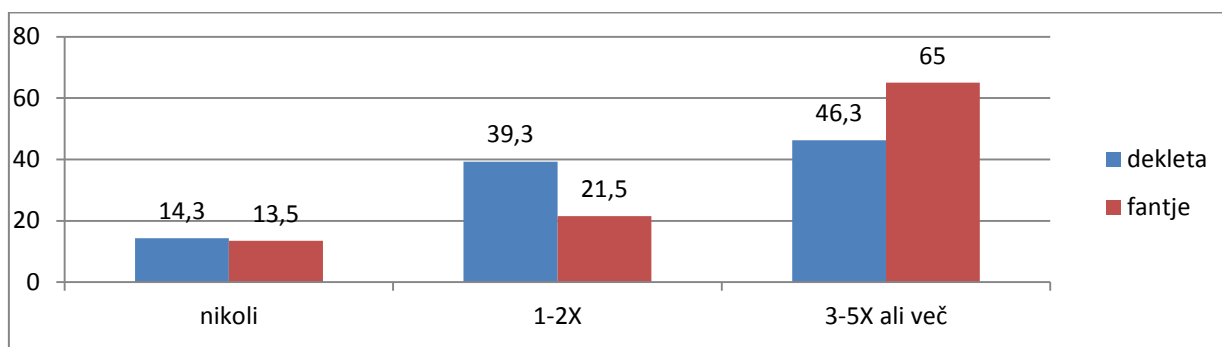
b) Uživanje alkohola v zadnjih 12 mesecih

Graf 3 Uživanje alkohola zadnjih 12 mesecev pred anketo v odstotkih glede na spol

V zadnjem letu alkohola ni pilo le 5,3% (2 dekleta in 2 fanta), kar 37,5% je alkohol uživalo 40-krat ali več, torej vsak 9 dan ali vsak teden. Fantje 21,5% so pogosteje odgovorili, da so v zadnjem letu pred anketo uživali alkoholne pijače 40-krat ali več v primerjavi z dekleti. Najpogostejši odgovor deklet je bil, da so alkohol pil 6-9 X (21,4%) najpogostejši odgovor fantov pa 10-19X (29,2%).

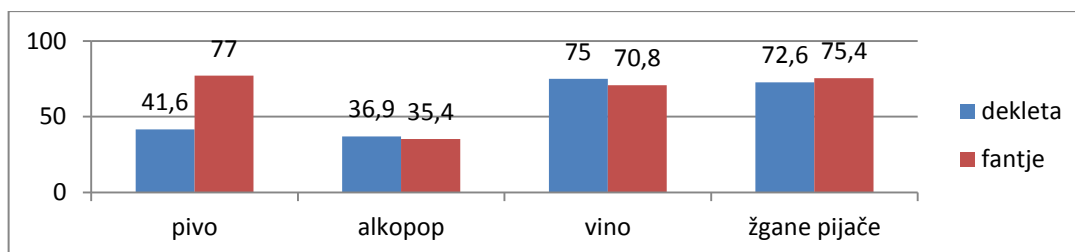
c) Uživanje alkohola v zadnjem mesecu pred anketo

Graf 4 Uživanje alkohola v zadnjem mesecu pred anketo glede na spol

Rezultati kažejo, da je nekoliko več deklet 14,3% (12) kot fantov 13,5% (9) odgovorilo, da v zadnjem mesecu pred anketo niso imela izkušenj z uživanjem alkohola. Dekleta so tudi pogosteje odgovarjale, da so v zadnjem mesecu uživala alkoholne pijače 1-2 X, medtem ko je več fantov odgovorilo, da so uživali alkohol 3 ali več krat. V kategorijo 3 ali več krat sem zajela vse postavke od 3-5 X do 40 krat ali več. Več kot polovica anketiranih 54,4% (39 deklet in 42 fantov) je uživala alkoholne pijače 3 ali več krat, kar meni da že lahko govorimo o pogostem ali rednem uživanju alkohola.

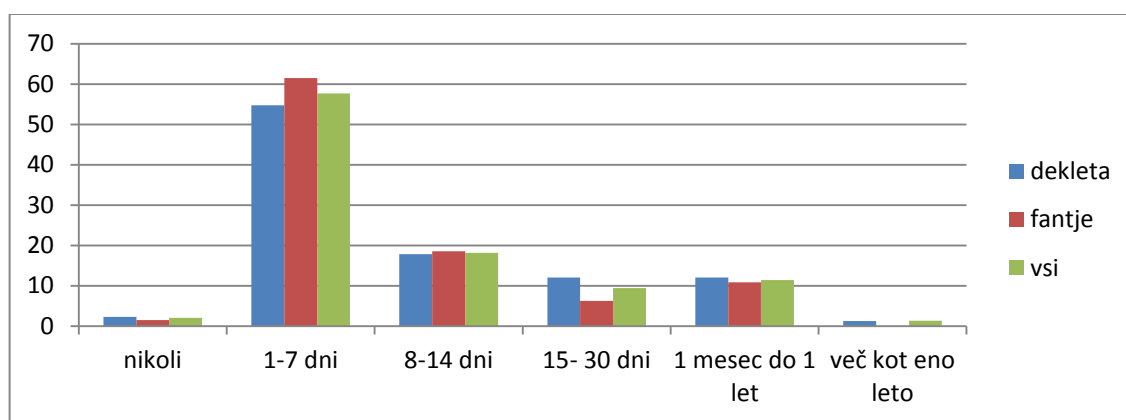
9.2. UŽIVANJE RAZLIČNIH VRST ALKOHOLNIH PIJAČ V ZADNJEM MESECU PRED ANKETO, GLEDE NA SPOL V ODSOTOKIH

Graf 5 Uživanje različnih vrst alkoholnih pijač v zadnjem mesecu pred anketo za postavko 1 ali več krat, glede na spol v odstotkih

Pri prikazovanju odstotkov sem v postavki 1 večkrat zajela vse možne odgovore (1-2 X, 3-5 X, 6-9 X, 10-19 X, 20-39 krat in 40 X ali več), saj me je zanimalo, katere pijače mladi najpogosteje uživajo in ne količina popitih pijač v zadnjem mesecu. Rezultati kažejo, da razlik v uživanju različnih alkoholnih pijač med spoloma skorajda ni. Nekoliko odstopa le uživanje piva, ki ga pogosteje uživajo fantje kot dekleta. Zanimiv se mi zdi tudi podatek glede uživanja alkopop pijač glede na spol, ki veljajo za »ženske pijače«. Pričakovala sem bistveno nižji odstotek pri uživanju teh pijač pri moških predstavnikih. Mladi najpogosteje uživajo žgane pijače, te je v zadnjem mesecu pilo kar 61 deklet in 49 fantov skupaj torej 110 vprašanih ali 73%. Žganim pijačam sledi vino 73,2%, nato pivo in alkopop pijače.

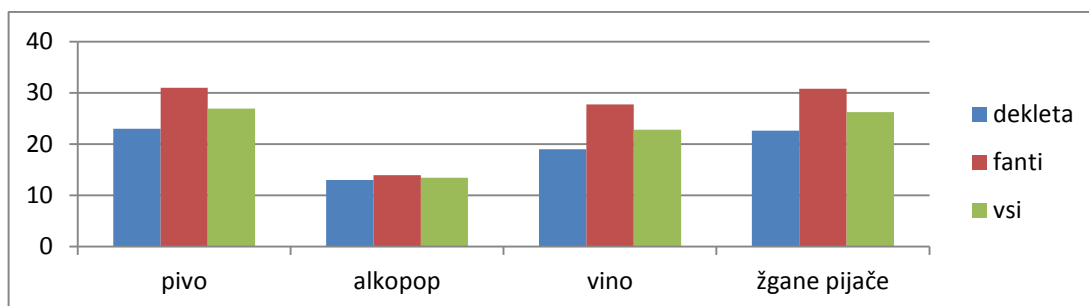
9.3. ZNAČILNOST ZADNJE PIVSKE PRILOŽNOSTI

Graf 6 Značilnost zadnje pivske priložnosti v odstotkih glede na spol

Na vprašanje o tem, kdaj so zadnjič uživali alkoholne pijače, je več kot polovica anketiranih 57,7% (46 deklet in 40 fantov) odgovorila, da so alkohol uživali pretekli teden. 18,1% pred 8 do 14 dnevi, pred 15-30 dnevi jih je alkohol uživalo 9,4%. Fantje so pogosteje odgovorili, da so nazadnje uživali alkohol pretekli teden kot dekleta.

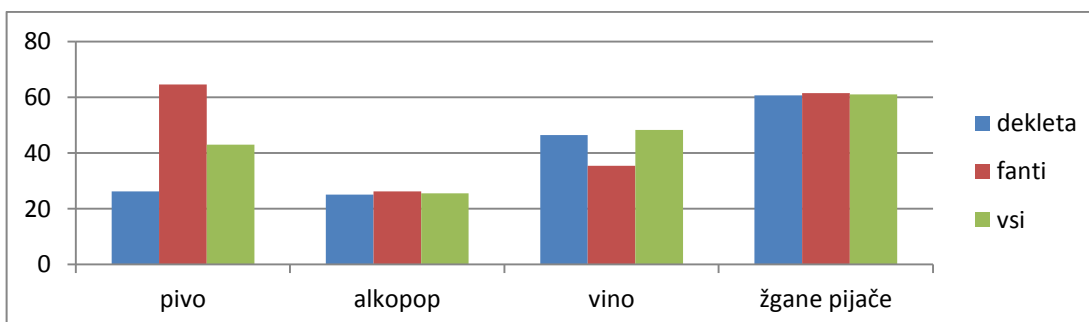
9.4. KUPOVANJE ALKOHOLA ZADNJIH 30 DNI ZA UPORABO NA PROSTEM V ODSOTKIH

Graf 7 Kupovanje različnih alkoholnih pijač (1-2 X ali več) za uporabo na prostem v zadnjih 30 dneh

Rezultati kažejo, da fantje v primerjavi z dekleti pogosteje kupujejo alkohol v trgovinah za uporabo na prostem. Tako fantje kot dekleta najpogosteje kupujejo pivo, sledijo mu žgane pijače. Kljub temu le manjšina vprašanih kupuje alkoholne pijače v trgovinah za uporabo na prostem.

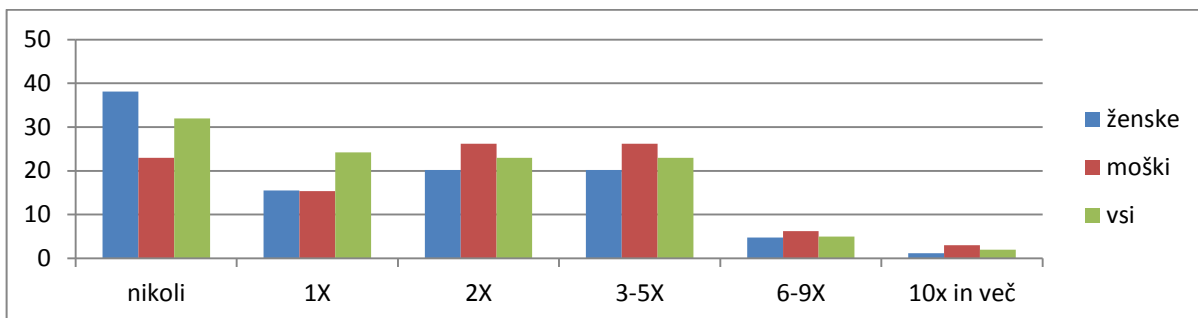
9.5. UŽIVANJE ALKOHOLNIH PIJAČ ZADNJIH 30 DNI V BARU, PABU, RESTAVRACIJI ALI DISKOTEKI

Graf 8 Prikaz uživanja alkohola v diskotekah, baru, pabu ali restavraciji v zadnjih 30 dneh 1-2X ali več v odstotkih

Rezultati kažejo, da mladi najpogosteje uživajo žgane pijače v diskoteki ali baru. Tako je odgovorilo kar 61% vprašanih (51 deklet in 40 fantov). Sledi mu vino s 48,3% in pivo s 43%, najmanj uživane so alkopop pijače z majhno vsebnostjo alkohola. Tako fantje kot dekleta najpogosteje uživajo žgane pijače, pri fantih temu sledi pivo 64,6% (42 fantov), medtem ko drugo mesto pri dekletih zaseda vino 46,4% (39 deklet). Dekleta so pogosteje odgovorile, da v zadnjem mesecu v diskoteki ali baru nikoli niso uživale piva, fantje pa so najpogosteje odgovorili da nikoli niso uživali alkopop pijač.

9.6. OBČASNO PREKOMERNO UŽIVANJE ALKOHOLA ALI TAKO IMENOVANO BINGE DRINKING (UŽIVANJE NA MAH) V ZADNJIH 30 DNEH.

Graf 9 Občasno prekomerno uživanje alkohola ali uživanje na mah v zadnjih 30 dneh pred anketo v odstotkih

Hipoteza 1 : Predvidevam, da se bodo pokazale statistično pomembne razlike med spoloma v pojavu občasnega prekomernega uživanja (uživanja na mah) v zadnjem mesecu.

Za izračune sem uporabila neparametrični test za dva neodvisna vzorca Mann-Whitney U, ker obe spremenljivki nista normalno porazdeljeni. V primeru, da bi bili normalno porazdeljeni, bi uporabila parametrični T-test. Mann-Whitney U test uporabljamo za ugotavljanje razlik med dvema povprečnima vrednostma za neodvisna vzorca. Pri izračunih sem upoštevala stopnjo značilnost $\alpha = 0,01$.

Spol	Aritmetična sredina (M)	N	Standardna deviacija	Z = vrednost Z razmerja p = statistična pomembnost		
moški	2,66	65	1,3721			
ženske	2,54	84	1,392	Mann-Whitney U	Z	p
skupaj	2,59	149	1,380	2564,500	-0,653	0,514

Tabela 9-1 Izračuni za Občasno prekomerno uživanje alkohola (uživanje na mah) v zadnjem mesecu

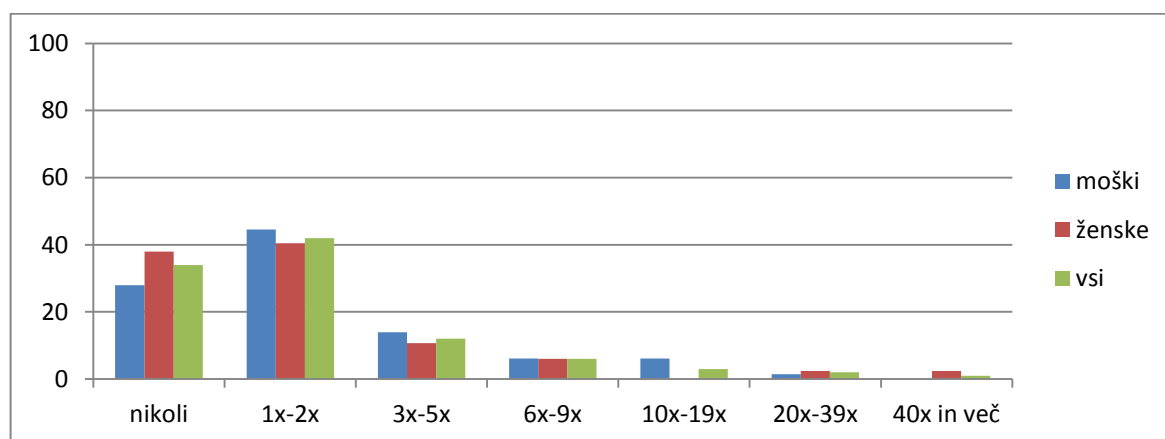
Tabeli kažeta, da je najpogostejši odgovor tako pri dekletih kot pri fantih nekje med številom dve in tri. Fantje ($M = 2,66$) so v povprečju večkrat odgovorili, da so v zadnjem mesecu uživali pet ali več pijač na enkrat (3-5 X) v primerjavi z dekleti ($M = 2,54$), vendar razlike med spoloma niso velike. V hipotezi se predpostavila, da se bodo pokazale statistično

pomembne razlike med spoloma. Moja hipoteza se zavrne, saj so izračuni pokazali, da moški sicer dosegajo višji povprečni rezultat ($M = 2,66$; $SD = 1,37$) v primerjavi z ženskami ($M = 2,54$; $SD = 1,39$), vendar se razlike med spoloma niso pokazale kot statistično pomembne ($U = 2564,5$; $Z = -0,65$; $p \leq 0,01$). Ničelna hipoteza H_0 , ki jo je izračunal test pa se ne ovrže, saj se je pokazalo, da so razlike majhne oziroma statistično nepomembne. To ne pomeni, da razlik ni, ampak, da jih na podlagi mojega vzorca nisem uspela dokazati. Razlog za to je morda v majhnosti vzorca. Morda bi ta moral biti tudi bolj reprezentativen. Tendenca je bila, da so dekleta (38,1%) bolj pogosto odgovarjala, da v zadnjem mesecu niso bila opita do te mere.

Rezultati anketiranja so prav tako pokazali, da je kar 50 dijakov (77%) in kar 52 dijakin (61,9%) v zadnjem mesecu vsaj 1 X popilo 5 ali več alkoholnih pijač zaporedoma. Pri dekletih je prevladoval odgovor 2 X in 3-5 X enako je bilo pri fantih. Če predpostavim, da je tvegano vse kar je nad 3-5 X ali več, lahko rečem, da je pri kar 23 fantih (35%) in 21 dekletih (26,2%) skupaj torej pri 29,5% vprašanih zaznati tvegano prekomerno uživanje.

9.7. POGOSTOST PREKOMERNEGA OPIJANJA Z ALKOHOLOM, KJER SO ŽE OPAZNE TELESNE POSLEDICE (BRUHANJE, OPOTEKANJE PRI HOJI IN ZAPLETANJE JEZIKA, IZBRIS KRATKOROČNEGA SPOMINA).

a) V zadnjih 12 mesecih pred anketo

Graf 10 Pogostost prekomerno opijanje z alkoholom v zadnjih 12 mesecih v odstotkih

V zadnjem letu pred anketo je več kot polovica (66, 4%) anketiranih bila vsaj 1-2 X opita z alkoholnimi pijačami do te mere, da so se pri hoji opotekali, se jim je pri govoru zapletal jezik, so bruhal ali se kasneje niso spomnili, kaj se je dogajalo. Nikoli ni bilo opitih 32 (38%) deklet in 18 fantov (28%). Najpogostejši odgovor pri obeh spolih je, da so bili v zadnjem letu

do te mere opiti 1-2 X. Za mejo za prekomerno opijanje sem postavila postavko opiti 3 ali več krat. Anketirane dijake in dijakinje sem razdelila v dve skupini in združila možne postavke odgovorov. V prvo skupino sem združila dijake, ki so na vprašanje odgovorili z odgovori nikoli ali 1-2 X in v drugo skupino dijake in dijakinje, ki so na vprašanje odgovorili s 3 X ali več (3-5 X, 6-9 X, 10-19 X, 20-39 X in 40 X ali več).

Rezultati glede na predpostavko kažejo, da je v zadnjem letu bilo prekomerno bilo opitih 18 fantov (28%) in 18 deklet (21,5%).

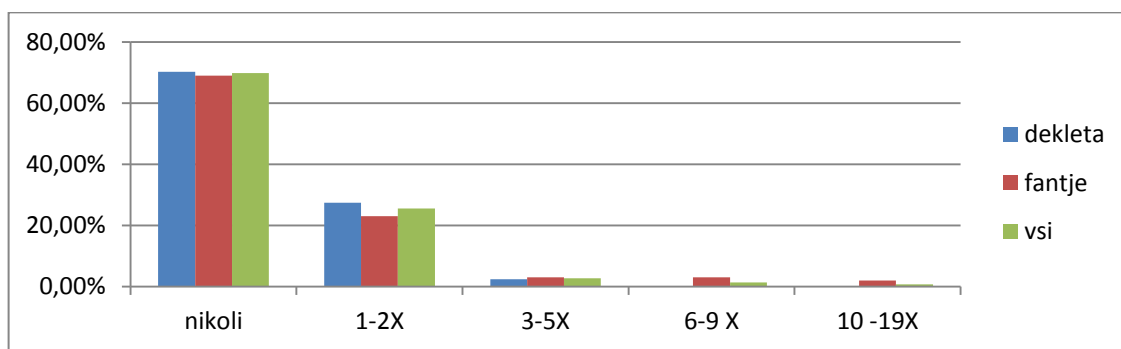
Na to vprašanje se nanaša tudi Hipoteza 2: Predvidevam, da se bodo pokazale statistično pomembne razlike med spoloma v pojavu prekomernega opijanja v zadnjem letu pred anketo.

spol	Aritmetična sredina (M)	N	Standardna deviacija	Z = vrednost Z razmerja p = statistična pomembnost		
moški	1,28	65	,451	Mann-Whitney U	Z	p
ženske	1,19	84	,395			
skupaj	1,23	149	,421			
				2494,000	-1,243	,214

Tabela 9-2 Izračuni za razlike na spol glede prekomernega opijanja

V hipotezi številka 2 sem predvidevala, da se bodo med dijaki četrtil letnikov srednješolskega izobraževanja pokazale statistično pomembne razlike med spoloma glede opijanja v zadnjem letu. Za izračun sem uporabila neparametrični test za dva neodvisna vzorca Mann-Whitney, ker obe spremenljivki nista bili normalno porazdeljeni. Izračuni so pokazali, da so bili fanti sicer v povprečju pogostejše opiti do te mere, da so bruhal in da se niso spomnili dogodkov v zadnjih dvanajstih mesecih ($M = 1,28$; $SD = 0,45$) v primerjavi z ženskami ($M = 1,19$; $SD = 0,40$), vendar se razlike med spoloma niso pokazale kot statistično pomembne $U = 2494$; $z = -1,24$; $p < 0,01$. Moja hipoteza se zavrže, saj sem predpostavila, da bodo razlike velike in statistično pomembne. Seveda, to ne pomeni, da razlik med dekleti in fanti ni, le jaz jih na podlagi mojega vzorca nisem uspela dokazati. Razlog za to je lahko velikost vzorca. Če bi le ta zajemal večjo populacijo, in bil posledično bolj reprezentativen, bi se morda razlike med spoloma pokazale kot statistično pomembne.

b) Prekomerno opijanje v zadnjih 30 dneh pred anketo

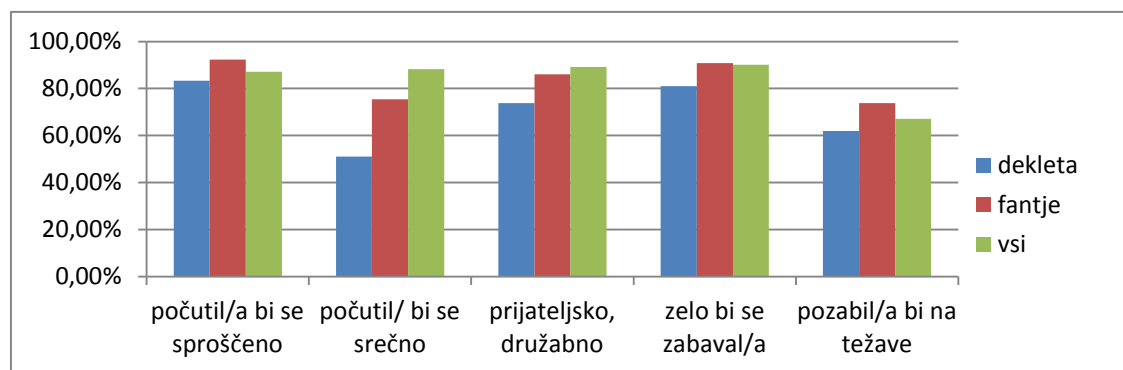

Graf 11 Pogostost prekomerno uživanje alkoholnih pijač v zadnjem mesecu v odstotkih

Rezultati kažejo, da v zadnjem mesecu pred anketo večina vprašanih 69,8% ni bila prekomerno opita, ena četrtna mladostnikov je bila opita 1 -2 X in sicer več deklet 27,4% (23) kot fantov 23% (15) fantov. Le nekaj mladostnikov je odgovorilo, da so bili opiti 3-5 krat ali več skupaj 4,7%(8). Najvišji možen odgovor pri dekletih je da so bile opite 3- 5 X in pri fantih 10- 19 X. Opaziti je, da se večina vprašanih zadnji mesec pred anketo ni pogosto prekomerno opijala.

9.8. PRIČAKOVANI UČINKI IN POSLEDICE UŽIVANJA

a) Pozitivni učinki uživanja (upoštevala sem odgovora »zelo verjetno« in verjetno«)

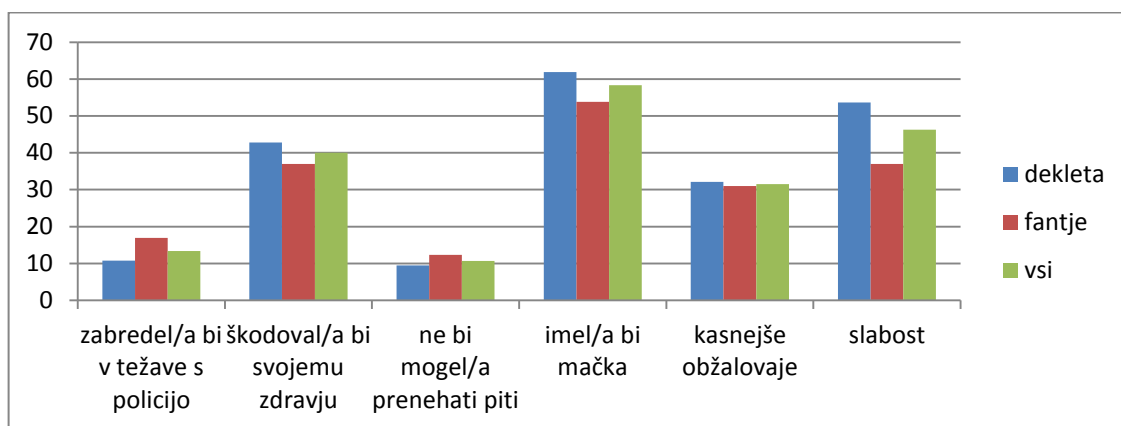

Graf 12 Prikaz pričakovanih pozitivnih učinkov uživanja alkohola (odgovora »zelo verjetno« in »verjetno«)

Med pričakovanimi pozitivnimi učinki so bili z odgovori »zelo verjetno« in »verjetno« najbolj pogosto navedeni odgovori, da bi se zelo zabavali 90,2% (127 anketiranih) in da bi se počutili prijateljsko in družabno 89,2% (118). Fantje so na vse postavke glede pozitivnih učinkov alkohola odgovorili pogosteje kot dekleta. Tako pri dekletih kot pri fantih, sta bila

najpogostejša odgovora počutil/a bi se sproščeno in zelo bi se zabaval/a. Rezultati so pokazali, da so vse pozitivne postavke glede učinkov alkohola dosegale pogoste odgovore. Iz rezultatov lahko sklepam, da mladim alkohol še zmeraj predstavlja vir zabave in sprostitve. Prav tako ga povezujejo z občutkom večje povezanosti, družabnosti ali pa ji alkohol predstavlja najlažji način navezovanja stikov z drugimi.

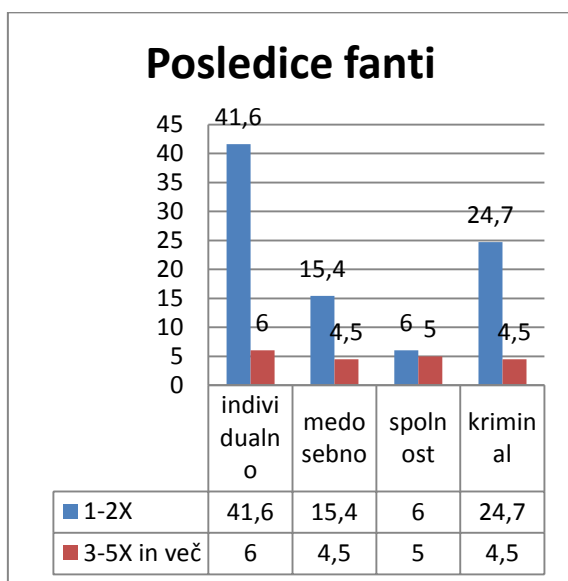
b) Pričakovanje negativnih učinkov (upoštevala sem odgovore »zelo verjetno« in »verjetno«)

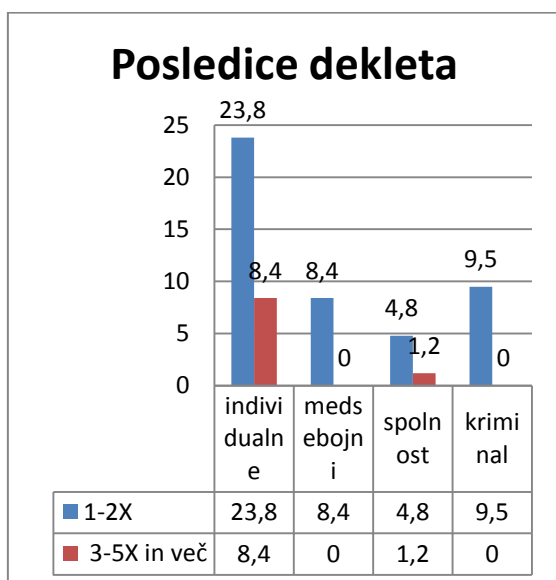
Graf 13 Pričakovani negativni učinki uživanja alkoholnih pijač (odgovori »zelo verjetno« in »verjetno«)

Najpogostejša pričakovana negativna učinka sta »maček« 58,3% (87) in slabost 46,3% (69). Sledi jima odgovor škoda na zdravju s 40% ali (60), najmanj pričakovan negativen učinek je strah, da ne bi mogel/a prenehati piti 10,7% (16). S to postavko se strinja nekoliko več fantov kot deklet. Dekleta so skoraj na vse postavke pogosteje odgovorile z »zelo verjetno« in »verjetno« v primerjavi s fanti. Lahko bi rekli, da so nekoliko bolj pozorne tudi na negativne afekte uživanja alkohola kot fantje. Pri obeh spolih izstopajo tri negativna pričakovanja uživanja to so: »maček«, slabost in škodovanje zdravju. Pri tem me preseneča, da so škodovanje zdravju po pomembnosti uvrstili komaj na tretje mesto. Prav tako so pogosto prepričani v neranljivost, saj jih le desetina meni, da morda ne bi mogla prenehati piti, kar je eden od znakov zasvojenosti. Kljub temu, da so mladostniki seznanjeni z negativnimi učinki alkohola, menim da se jih ne zavedajo. Njihova pozornost je še zmeraj večinoma usmerjena na pozitivne učinke in pozitivna pričakovanja v zvezi z uživanjem alkohola.

c) Posledice zaradi uživanja alkoholnih pijač v zadnjem letu

Graf 14 Posledice uživanja v zadnjih 12 mesecih za fante

Graf 15 Posledice uživanja zadnjih 12 mesecev dekleta

Zanimalo me je ali so dijaki in dijakinje v zadnjem letu pred anketo imeli kakšne negativne izkušnje zaradi uživanja alkoholnih pijač. Izkušnje sem razporedila v štiri skupine in sicer: osebne izkušnje oziroma težave, težave v medosebnih odnosih, spolne izkušnje in kriminal.

Te štiri skupine so zajemale več postavk:

- Osebnе težave: zmanjšana storilnost pri delu ali šoli, nezgoda ali poškodba, bolnišnica ali urgenca.
- Težave v medsebojnih odnosih: resni problemi s starši in resni problemi s prijatelji.
- S tvegano spolnostjo je označen nezaščiten spolni odnos.
- Kriminal: pretep, oropali ali okradli so me in težave s policijo.

Rezultati kažejo, da so tako fantje 47,6% kot dekleta 32,2% v zadnjih 12 mesecev največ težav zaradi uživanja alkoholnih pijač občutili na svojem psihofizičnem zdravju (osebne težave). Med osebnimi težavami so izstopale nezgode in poškodbe, ki jih je v zadnjem letu utrpelo 26,1% fantov in 16,7% deklet. Dekleta so pogosteje odgovorila, da so imela individualne težave 3-5 X ali več v primerjavi s fanti. Več kot desetina fantov 16,9% in deklet 13,1% je zaradi uživanja alkoholnih pijač slabše funkcionirala v šoli oziroma pri delu. 12,2% fantov in 3,6% deklet je zaradi uživanja alkohola imelo resne probleme s starši. 7,7% fantov in 4,8% deklet je imela zato resne probleme s prijatelji. S težavami, ki sodijo v sfero kriminala se je vsaj 1-2 X spopadalo 24,7% fantov in 9,5% deklet. 6% fantov in 4,8% deklet je imelo zato, ker so uživali alkoholne pijače, negativne spolne izkušnje oziroma nezaščiten spolni odnos. Pri negativni spolni izkušnji se kaže tendenca večje pogostosti pri fantih. Fantje so pogosteje občutili različne vrste posledic zaradi uživanja alkohola v zadnjem letu (3-5 X ali več) kot dekleta, pri dekletih je prevladoval odgovor 1-2 X. V hipotezi številka 3 sem predpostavila, da prihaja do razlik med spoloma glede na to, koliko negativnih posledic doživijo zaradi uživanja alkohola.

spol	Aritmetična sredina (M)	N	Standardna deviacija	Z = vrednost Z razmerja p = statistična pomembnost		
moški	10,2462	65	3,15253	Mann-Whitney U	Z	p
ženske	9,8929	84	1,67201			
skupaj	10,0470	149	2,42826			
				2564,500	-,717	,474

Tabela 9-3 Izračun glede posledic, ki jih posamezniki doživijo zaradi uživanja alkohola

Pri izračunih sem upoštevala stopnjo značilnosti $\alpha = 0,01$. Izračuni kažejo, da so v zadnjem letu pred anketo fantje v povprečju doživeli 10 točk od možnih 63 točk ($M = 10,2$) in dekleta 9 do 10 točk ($M = 9,8$). Kot vidimo, sta oba spola doživela približno enako število posledic, razlike so zelo majhne in statistično nepomembne. $U = 2564,5$; $z = -0,72$; $p < 0,01$. Predpostavljena hipoteza se zavrne, saj mi razlik ni uspelo dokazati.

Na področje posledic glede uživanja alkohola se nanaša tudi hipoteza številka 4, v kateri sem predpostavila, da imajo fantje zaradi uživanja alkoholnih pijač pogostejše težave s policijo, kot dekleta. Za izračune sem uporabila Mann-Whitney U test.

Spol	Aritmetična sredina	N	Standardna deviacija	Z = vrednost Z razmerja		
moški	1,03	65	,248	p = statistična pomembno		
ženske	1,04	84	,187	Mann- Whitney U test	Z	p
skupaj	1,03	149	,215			
				2676,000	-,738	,460

Tabela 9-4 Izračun za težave s policijo glede na spol

Izračuni so pokazali, da imajo moški v povprečju pogostejše težave s policijo ($M = 1,03$; $SD = 0,25$) v primerjavi z ženskami ($M = 1,04$; $SD = 0,19$), vendar se razlike med spoloma niso pokazale kot statistično pomembne $U = 2676$; $z = -0,74$; $p < 0,001$. Rezultat me je zelo presenetil. Razlog za to je morda premajhna reprezentativnost vzorca ali vpliv okolja in drugih dejavnikov, ki jih nisem nadzirala. Morda tudi neresnosti reševanja vprašalnika.

d) Ocenitev škode (telesne ali drugačne) zaradi uživanja alkohola

Kaj misliš, kakšno škodo (telesno ali drugačno) tvegajo ljudje če skoraj vsak da zaužijejo eno ali dve alkoholni pijači?

	dekleta (f)	f% (dekleta)	fanti(f)	f% (fanti)	Vsi (f)	f% (vsi)
ne tvegajo	17	20,2%	9	13,8%	26	17,4%
Rahlo tvegajo	24	28,6%	20	30,7%	44	29,5%
Zmerno tvegajo	31	36,9%	20	30,7%	51	34,3%
Veliko tvegajo	12	14,3%	14	21,6%	26	17,4%
Ne vem	0	0	2	3%	2	1,4%

Tabela 9-5 Ocenitev škode za uživanje skoraj vsak dan ene ali dveh alkoholnih pijač

Kaj misliš, kakšno škodo (telesno ali drugačno) tvegajo ljudje, če skoraj vsak dan zaužijejo štiri ali pet alkoholnih pijač?

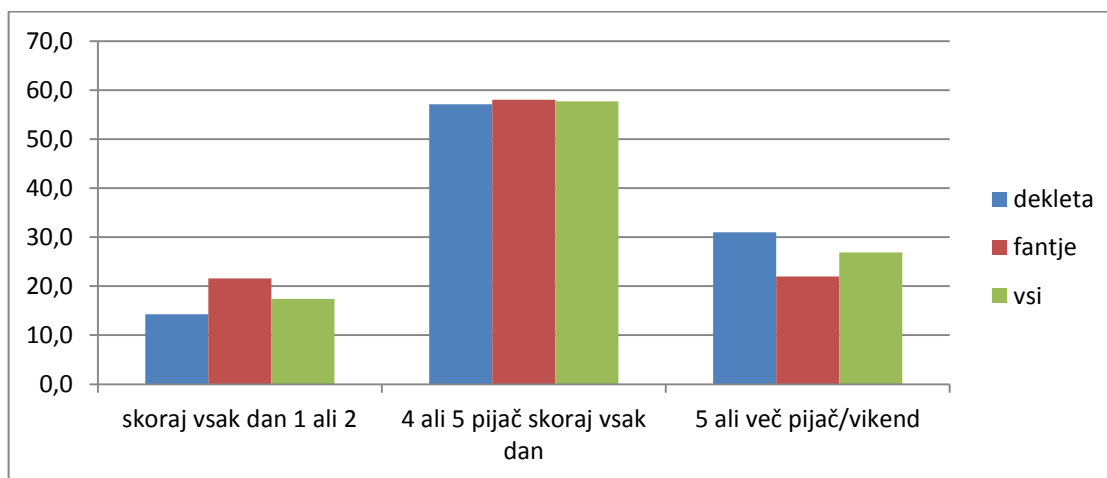
	dekleta (f)	f% (dekleta)	fanti(f)	f%(fanti)	Vsi (f)	f%(vsi)
ne tvegajo	0	0	1	2%	1	0,68%
Rahlo tvegajo	13	15,5%	6	9%	19	12,7%
Zmerno tvegajo	23	27,4%	20	31%	43	28,6%
Veliko tvegajo	48	57,1%	38	58%	86	57,7%
Ne vem	0	0	0	0	0	0

Tabela 9-6 Ocenitev škode uživanja skoraj vsak dan štiri ali pet alkoholnih pijač

Kaj misliš, kakšno škodo (telesno ali drugačno) tvegajo ljudje če zaužijejo pet ali več pijač vsak vikend.

	dekleta (f)	f% (dekleta)	fanti(f)	f% (fanti)	Vsi (f)	f% (vsi)
ne tvegajo	7	8,3%	4	6%	11	7,4%
Rahlo tvegajo	17	20,2%	22	34%	39	26,2%
Zmerno tvegajo	33	39,3%	25	38%	58	38,9%
Veliko tvegajo	26	31%	14	22%	40	26,9%
Ne vem	1	1,2%	0	0	1	0,6%

Tabela 9-7 Ocenitev škode uživanja pet ali več alkoholnih pijač vsak vikend

Graf 16 Škoda, ki jo posameznik tvega zaradi uživanja, odstotki odgovorov »veliko tvegajo«

Uživanje ene ali dveh pijač skoraj vsak dan, za skoraj polovico anketiranih 46,9% ne predstavlja, ali predstavlja rahlo tveganje za zdravje, 34,3% jih meni, da je tveganje zmerno. Najpogostejšo odgovor tako fantov kot deklet je, da takšno uživanje predstavlja zmerno tveganje, medtem kot 14,3% deklet in nekoliko višji odstotek fantov 21,6 meni da je tveganje veliko.

Uživanje štirih ali petih pijač dnevno je veliko tveganje za zdravje za več kot polovico anketiranih 57,7%. Uživanje štirih ali pet pijač vsak konec tedna za 33,6% ne predstavlja tveganja ali predstavlja rahlo tveganje, za 38,9% predstavlja zmerno tveganje, za 26,9% pa predstavlja veliko tveganje. Pri tej postavki nekoliko več deklet 31% kot fantov 22% meni, da takšno uživanje predstavlja veliko tveganje. Presenetljiv je tudi podatek, da dijaki večje tveganje pripisujejo pitju ob vikendih kot pitju vsak dan eno ali dve pijači. V hipotezi številka 5 sem predpostavila, da fantom uživanje petih ali več pijač vsak konec tedna predstavlja manjše tveganje kot dekletom. (Torej so pogosteje odgovorili na postavko z odgovorom ne tvegam, rahlo tvegam).

spol	Aritmetična sredina	N	Standardna deviacija
moški	1,68	65	,471
ženske	1,67	84	,499
skupaj	1,67	149	,486

Z = vrednost Z razmerja

p = statistična pomembnost

Z	p
,179	,858

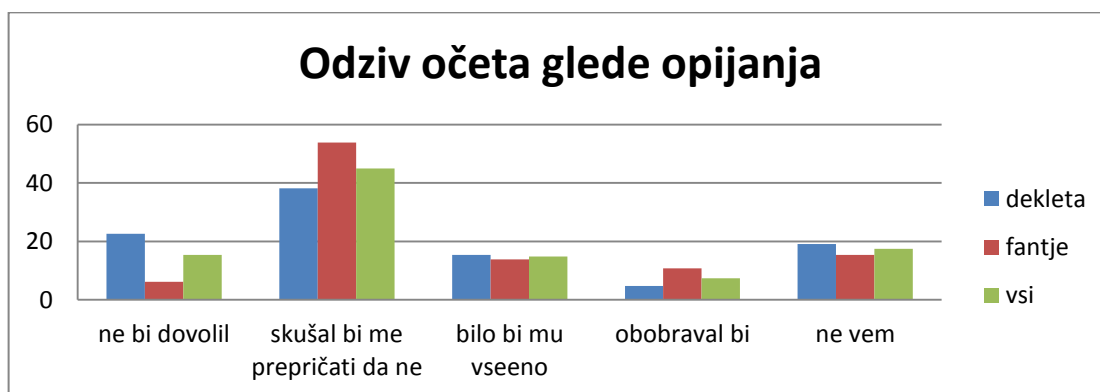
Tabela 9-8 Izračuni za ocenitev škode uživanja alkohola vsak konec tedna

Za izračun sem uporabila neparametrični test Mann-Whitney, ker obe spremenljivki nista normalno porazdeljeni. Moški v povprečju ocenjujejo, da pet ali več pijač vsak konec tedna predstavlja manjše tveganje ($M = 1,68$; $SD = 0,47$) v primerjavi z ženskami ($M = 1,67$; $SD = 0,50$), vendar je povezava zelo šibka in se ni pokazala kot statistično pomembna $U = 2691,50$; $z = -1,79$; $p < 0,01$, zato mojo hipotezo zavrnem. Večinoma sta oba spola pri tej postavki v povprečju najpogosteje odgovorila ne tvegam ali rahlo tvegam.

9.9. MLADOSTNIKOVA INTERPRETACIJA REAKCIJE OČETA ALI MATERE NA OPIJANJE Z ALKOHOLOM

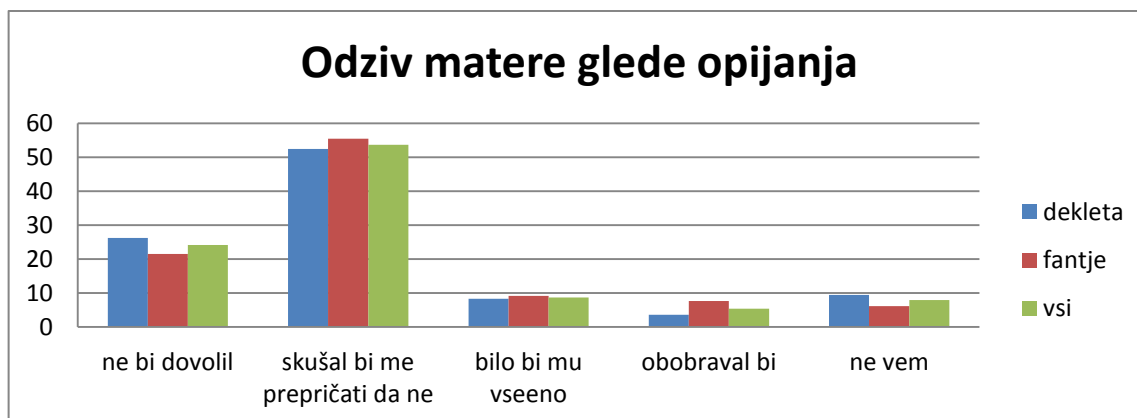
Dijake in dijakinje sem povprašala, kaj menijo, kakšna bi bila reakcija očeta in kakšna reakcija matere, če bi se opil/a z alkoholnimi pijačami.

a) Kakšna meniš, da bi bila reakcija tvojega očeta, če bi se opil-a z alkoholnimi pijačami?

Graf 17 Odziv očeta glede opijanja v odstotkih

b) Kakšna misliš, da bi bila reakcija tvoje matere, če bi se opil-a z alkoholnimi pijačami?

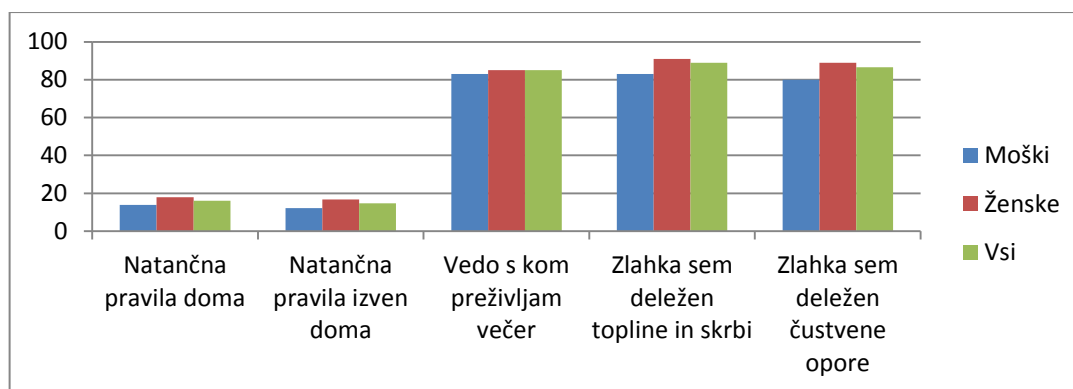
Graf 18 Odziv matere glede opijanja v odstotkih

Po mnenju dijakov so glede pijančevanja matere strožje od očetov. 24,2% anketiranih je menilo, da mati ne bi dovolila opijanja z alkoholnimi pijačami. Takšnega mnenja je nekoliko več deklet 26,2% kot fantov 21,5%. Le nekoliko več kot desetina 15,4% anketiranih meni, da oče uživanja ne bi dovolil, takšnega mnenja je več deklet 22,6% kot fantov 6,2%. Več kot polovica 53,7% anketiranih meni, da bi jih mati poskušala prepričati, naj se ne opijajo, tako meni približno enak odstotek fantov in deklet. 45% dijakov meni, da bi jih oče poskušal odvrniti od opijanja, tako je odgovorilo približno enako število fantov in deklet. 14,8% očetov in 8,7% mater bi bilo po mnenju anketirancev in anketirank vseeno, če se njihov otrok napije. Fantje so pogosteje odgovorili, da bi bilo očetu in materi vseeno, če se opiijejo. 19,1% dijakinj in 15,4% dijakov ni moglo predvideti očetovega odziva, 9,5% dijakinj in 6,2% dijakov pa ni

moglo predvideti odziva matere. Rezultati kažejo, da vprašani pogosteje ne morejo predvideti odziva matere kot očeta glede opijanja z alkoholom. 4,7% deklet in 10,8% fantov meni, da bi oče uživanje odobral. 3,6% deklet in 7,7% fantov pa meni, da bi mati njihovo opijanje odobraval. Skupno gledano majhen odstotek vprašanih meni, da bi oče 7,4% ali mati 5,4% uživanje odobral-a. Najpogostejši odgovor pri obeh spolih je, da bi starša poskušala preprečiti opijanje. To je sicer mladostnikova interpretacija odnosa staršev do opijanja, na podlagi katere, lahko sklepamo, kakšen je njihov odnos do uživanja alkohola. Seveda ne moremo z gotovostjo reči, da trditev drži, saj lahko imajo tudi starši pri katerih je zaznano neodobravanje uživanja alkohola njihovih otrok, sami do uživanja čisto drugačen in morda celo pozitiven odnos. Pri dobljenih rezultatih me preseneča podatek, da več vprašanih ocenjuje, da so matere glede pijančevanja strožje od očeta.

c) Mladostnikov odnos s starši

Mladostnike sem povprašala, kako pogosto jim starši postavljajo jasna pravila o tem, kaj lahko počno doma in izven doma. Zanimalo me je tudi, kako pogosto menijo, da so deležni čustvene topline in skrbi svojih staršev, ter koliko so ti obveščeni s kom njihov otrok preživlja večere. Ta sklop vprašanj sem mi je zdel zanimiv, saj gre za polnoletne mladostnike, ki so na poti v neodvisnost in samostojnost. V grafu so predstavljeni odgovori »skoraj zmeraj« in »pogosto«, možna odgovora sem združila v enega.

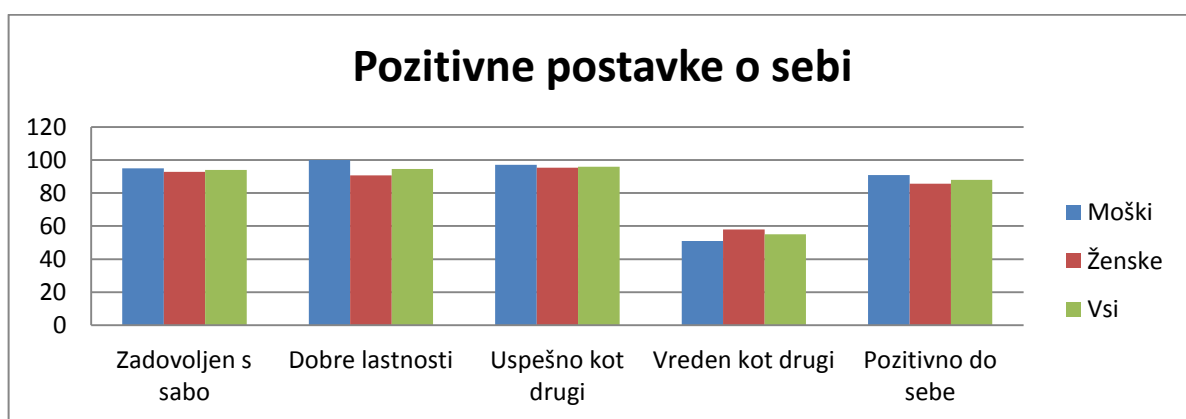
Graf 19 Odnos s starši za odgovora »skoraj vedno« in »pogosto« v odstotkih

Rezultati kažejo, da imajo vprašani le redko postavljena natančna pravila o tem, kaj lahko počnejo doma 16,1% in kaj lahko počnejo izven doma 14,8%. Dekleta so pogosteje odgovarjale, da imajo postavljena natančna pravila o tem, kaj lahko počno doma in izven doma. Razlog za tak nizek odstotek je lahko tudi polnoletnost mladostnikov. Kljub

polnoletnosti je približno tri četrtine anketiranih deklet in fantov odgovorilo, da starši skoraj zmeraj ali pogosto vedo s kom preživljajo večere. Skoraj vsi anketirani so odgovorili, da so zlahka deležni topline in skrbi ter čustvene opore svojih staršev. Iz tega lahko predvidevamo, da so mladostniki pogosto zadovoljni s svojim odnosom s starši, v katerem so deležni čustvene opore in skrbi.

9.10. PSIHOSOCIALNE SPREMENLJIVKE ZA SAMOSPOŠTOVANJE

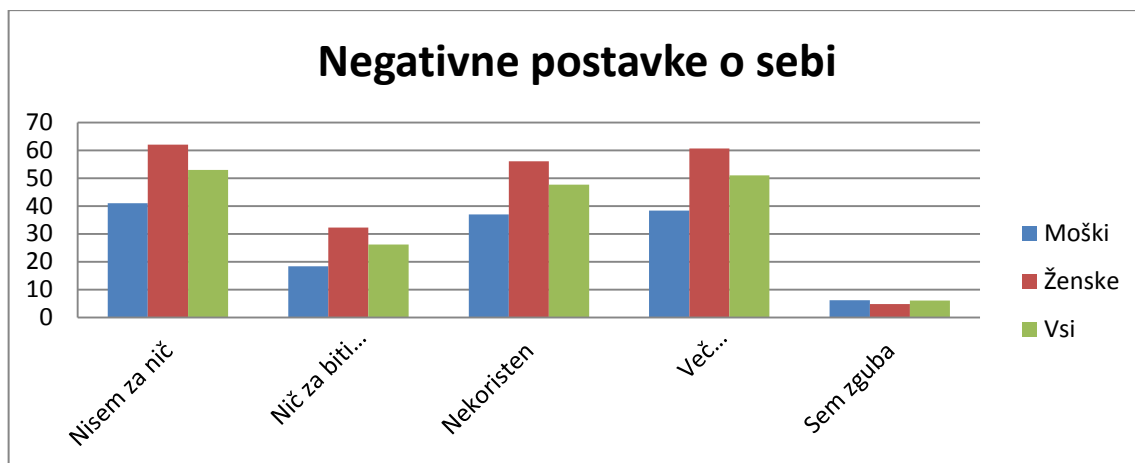
V vprašalnik sem vključila Rosenbergovo lestvico samospoštovanja. V grafu sem predstavila strinjanje s pozitivnimi postavkami o sebi, pri tem sem upoštevala odgovora »močno se strinjam« in »strinjam se«.

Graf 20 Strinjanje s pozitivnimi postavkami o sebi za odgovora »močno se strinjam« in »strinjam se« v odstotkih

Fantje se pogosteje strinjajo s pozitivnimi postavkami o sebi, razen v predpostavki vreden-a sem vsaj toliko kot drugi, kjer dekleta dosegajo višji odstotek (58%). Glede na rezultate je možno opaziti, da se tako fantje kot dekleta pri vprašanjih, ki se nanašajo na lastno vrednotenje, ocenjujejo bolj pozitivno kot v predpostavki, kjer se morajo primerjati z ostalimi vrstniki (vreden kot drugi). Možna razlaga za takšen rezultat bi lahko bila v tem, da kadar se morajo oceniti pozitivno in se njihova ocena naša le na njih same se ocenjujejo zelo pozitivno, kadar pa ta ocena temelji na primerjavi z drugimi posamezniki, se ocenjujejo bistveno bolj negativno. Kljub temu, da so v celoti gledano večinoma zadovoljni s seboj, se v primerjavi z drugimi cenijo, oziroma počutijo manj vredne.

V tem grafu sem predstavila strinjanje z »negativnimi postavkami o sebi«. Prav tako sem zajela odgovora »močno se strinjam« in »strinjam se«.

Graf 21 Strinjanje s negativnimi postavkami o sebi v odstotkih. Zajeti odgovori »močno se strinjam« in »strinjam se«

Opaziti je, da so dekleta v tem razvojnem obdobju bolj kritična do sebe, saj se pogosteje strinjajo z negativnimi postavkami o sebi. Med postavkami še posebej izstopa postavka, ki se nanaša na občutje nekoristnosti »nisem za nič« z 62% in postavka, ki se naša na željo po večjem samospoštovanju 60,6%. Kljub temu, da se je večina anketiranih ocenjevala zelo pozitivno in so se v večini strinjali s postavko, da imajo pozitiven odnos do sebe, je tukaj opaziti presenetljivo visok odstotek anketiranih, ki se strinjajo s postavko, da si želijo več samospoštovanja.

V hipotezi 6 sem predpostavila, da dekleta povprečno dosegajo višje rezultate pri negativnih postavkah o sebi. Rosenbergova lestvica samospoštovanja vsebuje 10 trditev, 5 pozitivnih in 5 negativnih. Pri postavkah, ki kažejo na negativno samopodobo, je bilo mogoče doseči 20 točk. Odgovori so se točkoval z 1 – 4, pri tem je 1 pomenilo s postavko se močno strinjam in 4 s postavko se močno ne strinjam. Več točk kot so posamezniki dosegali pri negativnih trditvah o sebi, bolj so s tem nakazovali spoštovanje do samega sebe, in obratno.

spol	Aritmetična sredina	N (št. anketiranih)	Standardna deviacija
moški	14,2462	65	2,36531
ženske	13,1786	84	2,18517
skupaj	13,6443	149	2,31935

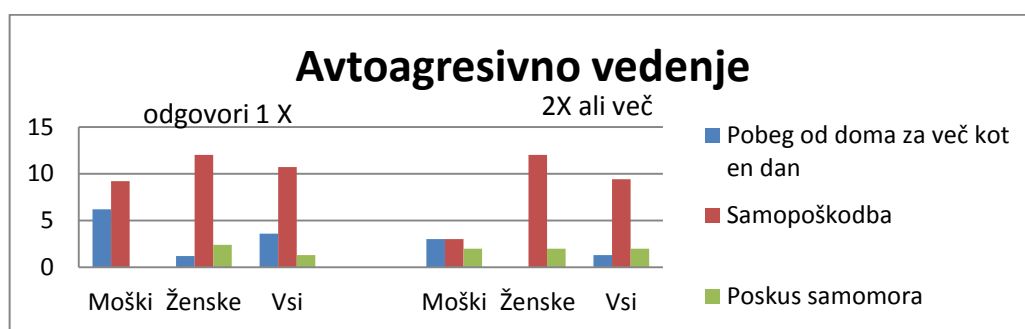
Z	p
-2,937	,003

Tabela 9-9 Izračun glede negativnih postavk o sebi

Izračuni so pokazali, da so moški v povprečju dosegali višje rezultate pri negativnih postavkah o sebi ($M = 14,25$; $SD = 2,37$) v primerjavi z ženskami ($M = 13,18$; $SD = 2,19$), torej se pogosteje s temi postavkami niso strinjali v primerjavi z dekleti. Razlike torej so, vendar niso velike, zato se niso pokazale kot statistično pomembne $U = 1970$; $z = -2,94$; $p < 0,001$ zato moje hipoteze ne morem potrditi.

9.11. AVTO-AGRESIVNO VEDENJE MLADOSTNIKOV

Zanimalo me je, koliko anketiranih je v svojem življenju že imelo negativne izkušnje kot so pobeg od doma, so razmišljali da bi se poškodovali ali celo poskušali storiti samomor.

Graf 22 Avto-agresivno vedenje za odgovor 1 X in ogovore 2X ali več v odstotkih

Rezultati kažejo, da je le manjšina mladostnikov že imela katero od zgoraj navedenih težav. Najpogosteje so anketirani odgovorili, da so že razmišljali o samopoškodovanju, med temi je nekoliko več deklet 26,2% (če upoštevamo vse postavke od 1-2 ali več krat) kot fantov 12,3%. Dekleta so tudi pogosteje odgovarjale, da so razmišljale o tem, da bi se poškodovale ali poskusile storiti samomor 2 krat ali več. S pobegom od doma za več kot en dan je imelo izkušnje že 4,7% anketirancev, samomor pa je poskušalo narediti 3,3% anketirancev.

V hipotezi številka 7 sem predpostavila, da obstaja statistično pomembna povezava med negativnim samospoštovanjem in stopnjo avto-agresivnosti pri dijakih in dijakinjah.

Korelacija			NEGSAM	AVTOAGRE
Spearman's rho	NEGSAM	Korelacijski koeficient	1,000	-,373**
		p	.	,000
		N	149	149
	AVTOAGRE	Korelacijski koeficient	-,373**	1,000
		p	,000	.
		N	149	149

Korelacija je statistično značilna pri $p = 0,01$.

Tabela 9-10 Tabela izračuna korelacije med negativnim samospoštovanjem in avto- agresivnim vedenjem

Za izračun sem uporabila Spearmanov koeficient korelaciji. Tega uporabimo, kadar želimo ugotoviti ali sta dve ordinalni spremenljivki medsebojno povezani ter kakšna je smer povezave. Če je korelacija statistično pomembna, potem lahko trdimo, da tudi v populaciji obstaja takšna povezava, kot smo jo ugotovili na vzorcu. Analiza je pokazala, da je korelacija med negativnim samospoštovanjem in avto-agresivnostjo statistično pomembno negativna, $r = -0,37$ (korelacijski koeficient), $p < 0,01$, kar pomeni da je obratno-sorazmerna, ko se ena spremenljivka večja, se druga manjša in obratno. Medtem, ko test predpostavlja, da korelacija med spremenljivkama ne obstaja. S svojo hipotezo lahko torej potrdim, da je korelacija statistično pomembno negativna. Korelacijski koeficient nam pove, da gre za srednjo povezanost (srednja povezanost $r = 0,30$).

Statistično pomembno negativna je tudi zato, ker so mladostniki odgovore za negativne postavke označevali obratno kot pozitivne. Številka 1 je pomenila - močno se strinjam in številka 4 - močno se ne strinjam. Več točk kot so zbrali, bolj se z negativnimi postavkami niso strinjali, torej so se bolj cenili, kot mladostniki, ki so dosegali nizke rezultate. Lahko torej rečemo, da sta ta dva pojavi med seboj korelirata. Bolj so mladostniki zadovoljni s seboj, manjša je možnost povezave z avto-agresivnim vedenjem in obratno.

10. RAZPRAVA

V raziskavi sem želela ugotoviti, kakšen odnos do alkohola imajo dijaki in dijakinje četrtil letnikov srednješolskega izobraževanja. Predvsem me je zanimalo, ali obstajajo razlike med spoloma glede uporabe in načinov uživanja alkohola. V raziskavo sem vključila tudi Rosembergovo lestvico samospoštovanja. Z njeno pomočjo sem ugotavljala, ali se mladostniki dojemajo kot vredni posamezniki ter koliko je negativno samospoštovanje povezano z avto-agresivnim vedenjem mladostnikov.

Rezultati raziskave so pokazali, da je uživanje alkohola zelo razširjeno med dijaki in dijakinjami. Več kot ena tretjina vprašanih je pila alkoholne pijače že več kot 40-krat. Anketirani so svojo zadnjo pivsko priložnost imeli večinoma pred 1-7 dnevi pred anketo, kar prav tako kaže na razširjenost uživanja alkohola. Podatek nam sicer ne daje odgovora na to, ali gre za prekomerno in zdravju škodljivo uživanje alkohola, potrdi le ugotovitve mnogih raziskav na področju alkohola in mladih (Espad, HBSC, Boben et al., Ramovš 2007), da je alkohol zelo razširjeno sredstvo za opijanje med mladimi in v družbi nasploh. Menim, da je razlog za takšno stanje družbeno toleranten odnos do alkohola, kjer uživanje alkohola velja za sprejeto in pogosto ne-sankcionirano vedenje. Takšen odnos skozi proces socializacije ponotranjijo tudi mladi, zato so pitju pogosto naklonjeni.

Mladi posegajo po vseh vrstah alkoholnih pijač, najbolj priljubljene pa so žgane pijače ali mešanice žganih pijač. Te je v zadnjem mesecu pred anketo 1 krat ali več uživalo kar 72,6% deklet in 75,4% fantov. Pričakovala sem, da se bodo pokazale razlike med spoloma v najpogostejše uživanih alkoholnih pijačah, saj sem predvidevala, da dekleta pogostejše posegajo po tako imenovanih alkopop pijačah dobrega okusa z majhno vsebnostjo alkohola, vendar so rezultati pokazali, da so te pijače najmanj priljubljene pri mladostnikih obeh spolov. Možna razlaga za tak rezultat je, da mladostniki alkohol uživajo z namenom čim hitreje doseči pijanost in zato posegajo po močnejših alkoholnih pijačah. S tem je povezan tudi pojav uživanja alkohola na mah (binge drinking), ki je zadnja leta v porastu med mlado populacijo. Gre za uživanje alkohola petih ali več alkoholnih pijač ob eni pivski priložnosti v majhnih časovnih razlikah. Po izsledkih ameriškega CDC (Center for Disease control and Prevention) se razširjenost tega pojava ni spremenila že več kot 15 let. Navajajo tudi, da se takšnega načina uživanja alkohola kar dvakrat pogostejše poslužujejo fanti kot dekleta. Tudi jaz sem v svoji hipotezi predvidela, da se bodo pojavile statistično pomembne razlike v pitju na mah

med spoloma. Rezultati so pokazali, da se je kar 30% anketiranih v zadnjem mesecu pred anketo posluževalo metode uživanja alkohola na mah, z namenom doseči čim prejšnjo opitost. Fantje so sicer v primerjavi z dekleti v zadnjem mesecu v povprečju večkrat zaužili 5 ali več pijač ob eni priložnosti, vendar so razlike med spoloma zelo majhne in statistično nepomembne. Tudi različni strokovnjaki opazajo, da se razlike med spoloma v pojavu uživanja alkohola na mah zmanjšujejo. To so poskušali razlagati kot posledico hitrih sprememb spolnih vlog, katerim smo priča v današnji družbi. Zmeraj večja liberalizacija socialnega položaja žensk je povzročila tudi spremembo percepcije, kaj sem kot ženska in kaj se za žensko spodobi, zaradi česar, ženske dandanes tudi pogosteje odkrito uživajo alkohol. (<http://www.collegebingedrinking.net/binge-drinking-increasing-among-young-women.html>). Menim, da ženske v želji po enakopravnosti želijo konkurirati moškim tudi v njihovih pivskih navadah, čeprav na račun svojega zdravja.

Opaziti je tudi povečano škodljivo uživanje alkohola med mladim, ki zaradi prekomernega opijanja utrpijo posledice na zdravju. Rezultati so pokazali, da je v zadnjem letu pred anketo kar 66,2% vprašanih bilo vsaj 1-2 krat opitih do te mere, da so se bile vidne posledice na njihovem zdravju (opotekanje, bruhanje, izguba spomina.). Kar 28% fantov in 21,5% deklet je bilo v zadnjih 12 mesecih tako opitih 3 ali večkrat, kar bi lahko že označila za tvegano uživanje alkohola. Tudi hipotezo številka 2, v kateri sem predpostavila, da se bodo pokazale statistično pomembne razlike med spoloma v škodljivem prekomernem opijanju, ne morem z gotovostjo potrditi. Razlike med spoloma je sicer zaznati, fantje se pogosteje opijajo do te mere, vendar se razlike niso pokazale kot statistično pomembne.

Rezultati sklopa vprašanj glede učinkov, ki jih mladostniki od uživanja alkohola pričakujejo, kažejo, da so mladi še zmeraj veliko bolj osredotočeni na pozitivne afekte kot negativne, kar ugotavljajo tudi druge raziskave (Espad 1999-2007, Ramovš 2007, HBSC). Najpogostejša pričakovana učinka sta zabava in občutje povezanosti z drugimi (počutil bi se družabno in prijateljsko). Glede na rezultat menim, da mladim morda primanjkuje kvalitetnih oblik prostočasnih dejavnosti, ki bi jih zabavale in bile namenjene izključno njim in njihovim potrebam. Morda bi z večjim številom organiziranih dejavnosti, ki bi mladim imele kaj ponuditi in ne bi bile le same sebi namen, uspeli nadomestiti popivanje, ki jim trenutno predstavlja največji vir zabave. Ramovš (2007: 205) meni, da ravno osredotočenost na zabavo in pozitivne učinke alkohola predstavlja veliko nevarnost zdrsa v zasvojenost, ki je mladi pogosto niti ne opazijo ali pa znake začno opazati, ko je zasvojenost že prisotna. Drug

najpogostejše pričakovan učinek je občutje povezanosti oziroma družabnosti, ki je lahko odraz zmeraj večje individualizacije in tekmovalnostjo med mladih, ter posledica pomikanja posameznikovih socialnih stikov v virtualen svet, ki duši pristne prijateljske odnose med mladimi. Prav tako je pogost odgovor, »da bi se počutili sproščeno«, tako pri fantih kot dekletih, kar bi lahko bilo povezano z zmeraj večjo obremenjenostjo mladih, in s tem povezanim porastom depresivne motnje in tesnobe. Alkohol kot vemo pomiri organizem in zato predstavlja poceni sredstvo za spopadanje z različnimi vrstami psihičnih težav. Takšen način spopadanja s težavami je seveda neustrezen in nas opozarja na razvoj neustreznih mehanizmov premagovanja težav pri mladostnikih.

Mladostniki so sicer seznanjeni z negativnimi učinki uživanja alkohola, vendar menim da se teh ne zavedajo dovolj dobro. Med pričakovanimi negativnimi učinki izstopajo »maček«, tako meni 61,9% deklet in 53,8% fantov, sledim mu pričakovanje slabosti in na tretjem mestu škodovanje zdravju. Dekleta so pogostejše pozorna na negativne učinke alkohola kot fantje. Razlog za tak rezultat je morda v različnem dojemljanju moških in žensk, kdaj določena substanca ali stvar postane zdravju škodljiva. Ženske so pogostejše pozorne na negativne učinke alkohola in morda zaradi tega tudi prej zaznajo s tem povezane posledice, medtem ko so fantje bolj brezbrizni in imajo višje postavljeno mejo, kdaj določena stvar povzroča škodo na njihovem zdravju. Morda so tudi pogostejše prepričani v lastno neranljivost, kar je tudi v skladu z družbenim konstruktom moškosti.

Oba spola sta sicer že utrpela posledice zaradi uživanja alkohola, vendar so nekatere bolj značilne za ženske in druge za moške predstavnike. Mladi so zaradi uživanja alkohola največkrat utrpeli individualne težave. Menim, da je razlog za tak rezultat v hitri opaznosti teh posledic. Opitost povzroči omotičnost, prav tako podaljšuje reakcijski čas, zmanjša koordinacijo in oslabi motorične funkcije, kar bi lahko bil razlog, da med individualnimi posledicami izstopa nezgoda ali poškodba. Tako je odgovorilo 21,6% fantov in 16,7% deklet. Več kot desetina tako fantov kot deklet je občutila slabo storilnost pri delu in šoli. Dekleta so pogostejše odgovorila, da so imela individualne težave tri do pet krat, kar si lahko razlagamo z večjo fiziološko ranljivostjo ženskega spola. Dekleta morda, v želji po dohajanju fantov v pivskih podvigih, pogostejše prekoračijo mejo in izgubijo nadzor nad popivanjem ter zato utrpijo več poškodb. Vemo, da je ženski organizem že na splošno manj prilagojen pitju alkohola, na to vpliva manjša telesa teža in drugačen metabolizem, ki alkohol počasneje

razkraja v primerjavi z moškim organizmom, zato ženske hitreje občutijo opitost. (<http://www.usatoday.com/educate/ondcp/lessons/Activity3.pdf>).

V hipotezi številka 5 sem predpostavila, da fantje kot posledico uživanja alkohola pogosteje doživljajo težave s policijo. Ugotovila sem, da se fantje res pogosteje zapletajo v težave s policijo, vendar se razlike niso pokazale kot statistično pomembne. Menim, da je razlog za tak rezultat morda v velikosti vzorca, ki bi mora moral biti večji in bolj reprezentativen. Razlog za stanje je lahko tudi v Jungovi teoriji (2001: 235), ki pravi da fantje pogosteje svoje težave eksternalizirajo kar se kaže v pretepih, kriminalu in asocialnem vedenju, medtem ko dekleta pogosteje probleme »obrnejo vase« zato kot posledico pogosteje doživljajo čustvene motnje in motnje razpoloženja, kar tudi sovпада z visoki odstotkom deklet 83,3%, ki so odgovorila, da od alkohola pričakujejo občutek sproščenosti.

Na vprašanje, koliko menijo, da tvegajo ljudje, če uživajo alkoholne pijače, so anketiranci kot največje tveganje označili uživanje alkohola štirih ali pet alkoholnih pijač vsak dan. Tako je dogovorilo več kot polovica vprašanih 57,7%. Presenetilo me je, da kar 31% deklet in 22% fantov meni, da posameznik veliko tvega, če skoraj vsak vikend popije pet ali več alkoholnih pijač. Kljub temu, da se množično vključujejo v popivanje med vikendi in da je opaziti razširjenost uživanja alkohola na mah, takšno početje kar 26,9% označuje kot veliko tveganje. Vzrok za to je morda v dvojnih merilih mladostnikov. Morda nekaj kar sami počno ne dojemajo kot tveganje, kakor hitro pa se do takšnega početja morajo opredeliti na podlagi početja drugih, takšno ravnanje označijo kot tvegano. Možen razlog je tudi v pomanjkanju refleksije v lasten vzorec uživanja alkohola, ki vpliva na to, da tveganja pri sebi ne zaznajo tako pogosto kot pri drugih. Ravno zato se mi zdi pomembno, da razširimo mrežo preventivnih programov, ki bi bili osredotočeni na povečanje refleksije posameznika v lasten vzorec uživanja alkohola ali drog. Eden takšnih je Fred goes net (http://www.euronetprev.org/englisch/projects/euro_net_projects_fred.html), ki sem ga predstavila v teoretičnem delu naloge.

Na vprašanja, ki so se nanašala na njihovo interpretacijo odziva staršev na uživanje alkohola, je večina fantov in deklet označila matere kot strožje glede pijančevanja. 26,2% deklet in 21,5% fantov je mnenja, da mati uživanja alkohola ne bi dovolila in kar 52,4% deklet 53,7% fantov, da bi jim mati uživanje alkohola skušala preprečiti. Če ta rezultat primerjamo z zadnjo Espad raziskavo 2007 vidimo, da prihaja do razlik, saj so tam dijaki kot strožje označili očete.

Seveda je lahko razlog za razliko v velikosti in reprezentativnosti vzorca. Morda pa je to povezano z ugotovitvijo, da so ženske pogosteje osredotočene na negativne posledice uživanja alkohola in želijo otroke pred tem obvarovati.

V vprašalnik sem vključila tudi Rosembergovo lestvico samospoštovanja na podlagi katere sem ugotovila, da se dekleta pogosteje strinjajo z negativnimi postavkami o samospoštovanju kot fantje, čeprav se razlike niso pokazale kot statistično pomembne. Tomori in drugi (1998), menijo, da je možno te razlike pripisati polarizaciji po spolu, ki se kaže tudi v različnih vzgojnih vzorcih za fante in dekleta ali v drugačnih možnostih za samorealizacijo v socialnem prostoru, ki vpliva na njihovo samospoštovanje. Marčič (2006) meni, da je možno, da fantje niti ne razmišljajo toliko o spoštovanju samega sebe in dajejo bolj socialno zaželeni odgovore. Morda tudi zato, ker bi se težje spopadli s tem dejstvom kot dekleta. Meni, da se dekleta s tem bolj ukvarjajo in so se bolj sposobna spoprijeti z morebitnimi negativnimi čustvi kot fantje. Možna razlaga je torej, da fantje dajejo bolj socialno zaželeni odgovore, saj jih to ščiti pred ranljivostjo, ki ni v skladu s podobo moškega. V oči bode tudi podatek, da je kar 88% anketiranih odgovorilo, da imajo pozitiven odnos do sebe, pri negativnih postavkah pa je kar 51% odgovorilo, da bi si želeli več samospoštovanja. Razlog za to bi lahko bila prav socialna zaželenost odgovorov. Menim, da je prav tako možno, da so pri odgovarjanju na pozitivne postavke večinoma obkroževali odgovore, ki so v skladu z njihovo želeno podobo samih sebe, ki pa ne prikazujejo realnega stanja, medtem ko so morda pri negativnih postavkah dejansko izpostavili lastnosti, ki bi ji pri sebi radi izboljšali.

Prav tako me je zanimalo, ali obstaja kakšna povezava med negativnim samospoštovanjem in avto-agresivnim vedenjem. V hipotezi 7 sem predvidela, da obstaja povezava med negativnim samospoštovanjem in večjo nagnjenostjo k avto-agresivnim vedenjem. Rezultat je zelo zanimiv. Izračuni so namreč pokazali, da je korelacija statistično pomembno negativna, torej ko se ena spremenljivka niža se druga povečuje. Torej posamezniki, ki se z negativnimi postavkami ne strinjajo (so dosegli več točk) so manj avto-agresivni kot tisti, ki so se s postavkami strinjali in obratno. Mrevlje (1995: 29) avto-agresivnost razlaga s »presuicidalnim sindromom«, ki napoveduje možnost in verjetnost avto-agresivnega dejanja pri posamezniku. Presuicidalen sindrom sestavljajo čustvena utesnjenost in k sebi obrnjena agresivnost, ki posamezniku onemogoča, da bi agresivne impulze odvajal navzven in na drugačen način. Lahko bi rekli, da mladostniki, ki se strinjajo s negativnimi postavkami o sebi, pogosto ne

zaupajo v svoje sposobnosti, se počutijo manjvredne in nekompetentne. Svojo jezo za takšna občutja pogosto obračajo vase, kar je, kot vidimo, tudi posledica avto-agresivnega vedenja.

Kljub temu, da sem večino postavljenih hipotez zavrnila, saj se razlike niso pokazale kot statistično pomembne, to ne pomeni, da razlike ni. Razlike so, le jaz jih nisem uspela dokazati. Razlog za tak rezultat je lahko v velikosti vzorca in reprezentativnosti podatkov. Morda bi se pri večjem vzorcu, ki bi bil bolj reprezentativen razlike pokazale kot statistično pomembne.

11.SKLEP

Alkohol predstavlja zelo razširjeno sredstvo za opijanje med mladimi. V porastu je uživanje alkohola in opijanje z alkoholom pri dekletih, kar kaže na to, da se razlike med spoloma v pivskem vedenju zmanjšujejo. Dekleta v želji po enakopravnosti na vseh življenjskih področjih to uveljavljajo tudi na področju popivanja, kar se kaže v zmeraj večjem odstotku deklet, ki se udeležujejo uživanja alkohola na mah, z namenom čim hitrejše opitosti.

V povprečju doživijo tako fanti kot dekleta približno enako število posledic, zaradi uživanja alkohola. Najpogostejše posledice za oba spola spadajo v kategorijo individualnih posledic (nezgoda ali poškodba, bolnišnica ali slaba storilnost pri delu). Menim, da te prevladujejo tudi zato, ker so tudi najbolj opazne.

Kljub temu, da so mladostniki seznanjeni z negativnimi učinki in tveganji za zdravje, ki jih prekomerno uživanje alkohola prinaša, so še zmeraj bistveno bolj osredotočeni na pozitivne učinke, med katerimi izstopata zabava, sproščenost in občutek družabnosti. Ravno osredotočenost na te pozitivne učinke predstavlja največjo nevarnost za razvoj zasvojenosti, saj mladostniki nevarnost zato pogosto minimalizirajo, ali jo opazijo, kadar je ta že prisotna. Glede na najpogostejše pričakovane učinke alkohola lahko sklepamo, da mladim primanjkuje prostočasnih ali organiziranih dejavnosti, ki bi jim nudile zabavo in hkrati omogočale zadovoljitev potrebe po povezanosti in občutju družabnosti, ki ga pogrešajo.

Med različnimi tveganji, ki jih uživanje alkohola posamezniku prinaša, so dijaki in dijakinje ocenili, da največjo tveganje za posameznika predstavlja uživanje alkohola štirih ali petih alkoholnih pijač vsak dan. Prav tako je kar velik odstotek anketiranih odgovorilo, da veliko tveganje predstavlja uživanje alkohola petih ali več alkoholnih pijač vsak vikend, čeprav se takšnega načina popivanja udeležujejo tudi sami. To si lahko razlagamo z zatiskanjem oči v lasten vzorec uživanja alkohola, ki ga pogosto ne dojemajo kot problematičnega.

Rezultati raziskave nam povedo, kakšno je stanje glede razširjenosti in rabe alkohola med dijaki in dijakinjami četrtega letnika srednješolskega izobraževanja v Mariboru. Raziskava ni reprezentativna za celotno populacijo dijakov in dijakinj v Sloveniji. Reprezentativna je za dijake in dijakinje četrtil letnikov srednješolskega izobraževanja v Mariboru, saj sem v vzorec zajela le šole v mariborski regiji.

12.PREDLOGI

- Rezultati raziskave so pokazali, da se razlike med spoloma glede razširjenosti uživanja alkohola, opijanja in občasnega prekomernega uživanja alkohola niso pokazale kot statistično pomembne. Opaziti je, da se tudi dekleta pogosteje opijajo kot včasih, ali morda alkohol le bolj odkrito uživajo. Na podlagi tega sklepam, da je razširjenost alkohola in pozitiven odnos do opijanja bolj povezan z družbeno tolerantnim odnosom do uživanja alkohola, kot povezovanjem tega pojava s spolom.
- Pri mladih bi bilo potrebno povečati zavedanja o možnih negativnih posledicah uživanja alkohola. Predvsem je potrebno pozornost usmeriti na razvoj vrednot, stališč in veščin, ki jih bodo obvarovale pred zdravju škodljivimi vedenji. To lahko storimo tako, da z mladostniki o alkoholu pravočasno spregovorimo, morda že v nižjih razredih osnovne šole. To velja za starše, učitelje in vse strokovne delavce, ki delujejo na področju preprečevanja odvisnosti od alkohola in drugi zdravju škodljivih snovi.
- Starši lahko veliko storijo že s tem, da mladostniku nudijo dovolj ljubezni, podpore in skrbi v procesu odraščanja, saj bo tako razvil zdravo samopodobo, ki predstavlja enega pomembnejših varovalnih dejavnikov pred nezdravim življenjskim stilom.
- Glede na to, da mladostniki uživanje alkohola v večini povezujejo z zabavo in občutki družabnosti in sproščenosti, menim, da bi tako država kot stroka morali oblikovati preventivne programe in prostočasne dejavnosti za mlade, ki bi bili mladim bolj prilagojeni. Takšnih, ki bi jim uspelo povezati mladostnike v trezno druženje v kulturi, športu, in drugih dejavnostih, hkrati pa bi zadovoljevali njihove potrebe po zabavi in ustvarjalnosti.
- Država bi morala ugotoviti, kateri že obstoječi preventivni programi in organizirane prostočasne dejavnosti so pri delu z mladimi uspešni in priljubljeni, ter jih razširiti po vsej Sloveniji. Predvsem v manjše in oddaljene kraje v naši državi.

- Družba bi morala oblikovati manj toleranten odnos do uživanja alkohola. K temu bi lahko pripomogli tudi mediji, če bi pri oglaševanju alkoholnih izdelkov le te manj prikazovali, kot sredstvo za zabavo in užitek, saj to posredno in neposredno vpliva na odnos najstnikov do alkohola. Na njih je sicer težko vplivati, zato jih je morda bolje uporabiti v svoj prid. Mediji, ki jih nadzira država bi na primer lahko ustvarili reklamno sporočilo, ki bi prikazovalo tudi posledice prekomernega uživanja alkohola. Eden takšnih je ta reklami oglas (http://www.youtube.com/watch_popup?v=Z2mf8DtWWd8), na podlagi katerega je Avstralija bistveno zmanjšala število smrtnih žrtev zaradi uživanja alkohola.
- Država bi morala bolj dosledno izvajati ukrepe, ki so določeni s sprejetjem zakonov, kot sta Zakon o omejevanju alkohola, Zakon o varnosti cestnega prometa in drugih.
- Na podlagi moje raziskave in dosedanjih podobnih raziskav na področju uživanja alkohola med mladimi, bi lahko raziskavo nadaljevali tako, da bi raziskali, kakšnih preventivnih programov in prostočasnih dejavnosti si želijo mladostniki. S temi podatki bi lažje oblikovali programe, ki bi mladim bili zanimivi in bi morda nadomestili do sedaj najpogostejši vir zabave, to je opijanje.

13.LITERATURA

- Auer, V. (2002), Pretrmast da bi pil. Ljutomer. Samozaložba Ibidem.
- Boben-Bardutzky, D., Boben D., Čebašek-Travnik, Z., Levačič, M., Sorko, M., Zorko, M., (2009), Odraščanje z ali brez alkohola? Ljubljana: Rezultati raziskave med slovenskimi osnovnošolci.
- Braconnier, A. (2001), Kako razumeti mladostnika: priročnik za starše otrok, starih od 10 do 25 let. Tržič: Učila.
- Conger, J. (1985), Mladostniki. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2008), Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1998), Socialno delo z družino: prispevek konstruktivizma. *Socialno delo*, 37, 3-5, 225-228.
- Čebašek Travnik, Z. (ur.) (2003), Preprečimo odvisnosti od kajenja, alkohola, drog, hranjenja, dela, iger na srečo... živimo zdravo! Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije.
- Čebašek Travnik Z., Hovnik Keršmanc M., Strgar E. (2003), Alkohol? Starši lahko vplivamo! Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
- Črnak-Meglič A. (ur.) (2005), Otroci in mladina v prehodni družbi. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport-Urad Republike Slovenije za mladino. Založba Aristelj.
- Hayes,N., Orrell, S. (1998), Psihologija. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Hoffman, L. (1994), A reflexive stance of family therapy. V: S Mcnamee K.J. Gergen (ur.). *Therapy as social construction*. London: Sage.
- Jung, J. (2001), Psychology of alcohol and other drugs: A research perspective. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Juul, J. (2010), Družine z najstniki: ko vzgoja odpove. Radovljica: Didakta d.o.o.
- Južnič, S. (1993), Identiteta. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kastelic, A., Mikulan M. (2004), Mladostnik in droga: priročnik za starše in učitelje. Ljubljana: Prohealth d.o.o.

- Kobal, D. (2000), Temeljni vidiki samopodobe. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Krampač, L. Projekt FreD goes net. (2010), Priročnik za izvedbo tečajev. Projektna izvedbena publikacija za interno uporabo. Center za spremljanje zdravstvenega varstva prebivalstva in promocijo zdravja; Zavod za zdravstveno varstvo Maribor.
- Kroflič, R. (1997), Med poslušnostjo in odgovornostjo: procesno-razvojni model moralne vzgoje. Ljubljana: Vija.
- Kuhar, M., Razpotnik Š.(ur.). (2011), Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji: Znanstvena monografija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Maksimovič, Z. (1991), Mladinska delavnica: Psihološki primarno preventivni program, namenjen mladostnikom zgodnjega obdobja. Ljubljana: Sekcija za preventivno delo Društvo psihologov Slovenije.
- Marčič, R. (2006), Povezanost mladostnikove samopodobe in samospoštovanja z nekaterimi zdravju škodljivimi vedenji. *Psihološka obzorja*, 15, 4, 53-65.
- Mesec, B. 1990. Nekaj opomb k specifičnosti vede o socialnem delu. V: Miloševič V. in Postrak M. *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba (9-10).
- Miloševič Arnold, V., Postrak M. (2003), Uvod v socialno delo. Ljubljana: Študentska založba.
- Mrgole, A. (2003), Kam z mularijo? Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Urad Republike Slovenije za mladino.
- Mrevlje, G. (1995), Avto-agresivno vedenje – oblike, značilnosti in psihodinamika. *Obzornik zdravstvene nege*, 15, 1-2, 3-7.
- Musek, J. (1982), Osebnost. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.
- Musek J., Pečjak V. (1995), Psihologija. Ljubljana: Educy.
- Musek J., Tušak M., Zalokar Divjak Z. (1998), Človek kot celostno bitje. Ljubljana: Educy.
- O'Hanlon, C.(1993), Special education integration in Europe. London: David Fulton.
- Postrak, M. (2003), Kaj posebnega lahko nudi socialno delo z mladimi. *Šolsko svetovalno delo*, 7, 3/4, 26-33.

- Poštrak, M. (2007), Uporaba ustvarjalnih pristopov pri delu z otroki in mladostniki. *Šolsko svetovalno delo*, 12, 1-2, 11-17.
- Ramovš, J. (1995), Slovenska sociala med včeraj in jutri. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.
- Ramovš J., Ramovš K. (2007), Pitje mladih. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Rugelj, J. (1983), Uspešna pot: partnersko zdravljenje alkoholizma in bolnih odnosov v družini. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije.
- Rugelj, J. (2000), Pot samouresničevanja. Ljubljana: Samozaložba, Slovensko društvo terapevtov za alkoholizem, druge odvisnosti in pomoč ljudem v stiski.
- Stergar, E., Draksler, K., Besednjak, K., Zalar, T. (2007), Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino, Slovenija 2007. Ljubljana: Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa.
- Šepetavc, A. (1995), »Pijem torej sem Slovenec ali alkohol(izem) kot tabu in fenomen slovenstva«. *Zgodovina za vse*, 2, 1, 18- 36.
- Šmarčan, V. Evalvacija tečaja »Fred goes net« za obdobje januar 2009 – oktober 2010. Projektna izvedbena publikacija za interno uporabo. Center za spremljanje zdravstvenega varstva prebivalstva in promocijo zdravja; Zavod za zdravstveno varstvo Maribor.
- Šugman Bohinc L., Rapoša Tanjšek P., Škerjanc J. (2007), Življenjski svet uporabnika: raziskovanje ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Šugman Bohinc L. (1998), Epistemologija socialnega dela II. *Socialno delo*, 37, 6, 420-423.
- Šugman Bohinc, L. (2006), Socialno delo z neprostovoljnimi uporabniki. *Socialno delo* 45, 6, 345-355.
- Ule M. (2008), Za vedno mladi?: Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ule, M. (1992), Socialna psihologija. Znanstvena monografija. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule M., Renner T., Mencin Čepelak M., Tivadar B. (2000), Socialna ranljivost mladih. Ministrstvo za šolstvo in šport. Urad Republike Slovenije za mladino: Aristej.

Ule M., Mihelj V. (1995), Prihodnost mladine. Ljubljana: DZS: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

Ule M., Kuhar M. (2002), Sodobna mladina: Izzivi sprememb. V: Mihelj, Vlado (ur.): Mladina 2000. Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Ljubljana: MŠZŠ, Urad RS za mladino, Založba Aristej.

Verbinc, F. (1974), Slovar tujk. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Zaviršek, D. (1995). Ženske in duševno zdravje: o novih kulturah skrbi. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Zorn, J. (ur.) (2005), Globalni standardi izobraževanja in usposabljanja za socialno delo. Skupnost centrov za socialno delo: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Židanik Miloš (2007), Sindrom odvisnosti od alkohola. Maribor: Dispanzer za zdravljenje alkoholizma in drugih odvisnosti, Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca.

Internetni viri:

<http://www.collegebingedrinking.net/binge-drinking-increasing-among-young-women.html>
<http://www.cbsnews.com/stories/2010/07/01/earlyshow/health/main6637091.shtml> 22.2.2012

http://www.aboutourkids.org/articles/girls_alcohol 22.2.2012

<http://www.ivz.si/Mp.aspx?ni=12&pi=5&id=36&PageIndex=1&groupId=180&newsCategory=&action=ShowNewsFull&pl=12-5.0> 23.2.2012

<http://www.o-sta.com/msg.php?id=8043> 24.2.2012

<http://www.uradni-list.si> 25.2.2012

http://www.lwl.org/ks-download/downloads/FGN/FreD_project_report_english.pdf, 26.2.2012

Žigon N., (2010), Samospoštovanje. (<http://www.viva.si/Psihologija-in-odnosi>) 29.2.2012

14. POVZETEK

Alkohol v naši družbi še zmeraj ostaja najpogostejše sredstvo za opijanje. Družba je do uživanja alkohola zelo tolerantna, značilnih je le malo omejitev glede rabe alkohola. Zaradi tega je popivanje velikokrat obravnavano kot normalno in družbeno sprejeto vedenje, ki se ga kljub negativnim posledicam ne obsoja.

V zadnjem desetletju se srečujemo še s pojavom prekomernega uživanja alkohola med mladostniki. Ti povzdigujejo uživanje alkohola in opijanje, ki jim predstavlja merilo za dobro zabavo. Zmeraj bolj se srečujemo tudi s pojavom uživanja alkohola na mah za dosego čim hitrejših opitosti, kar povzroča široko paleto tako zdravstvenih kot drugih težav.

V preteklosti smo pogosto uživanje alkohola in opijanje povezovali predvsem z moškim spolom, saj pite alkohola ni bilo v skladu z družbeno konstrukcijo ženskega spola. Zato sem se v raziskavi osredotočila na raziskovanje morebitnih razlik med spoloma, glede vzorcev uživanja alkohola.

Z raziskavo sem ugotovila, da so razlike med spoloma majhne, oziroma počasi izginjajo. Izračuni so pokazali, da se razlike kljub temu, da obstajajo, niso pokazale kot statistično pomembne. Dekleta prav tako pogosto kot fantje posegajo po alkoholu. Vse bolj se poslužujejo tudi uživanja alkohola na mah, ki je vrsto let veljal za domeno fantov. Prav tako povprečno doživijo približno enako število posledic zaradi uživanja alkohola kot fantje. Lahko bi rekli, da želijo dekleta konkurirati fantom tudi na pivskem področju. Kljub temu, da prekomerno uživanje alkohola povzroča veliko socialnih, ekonomskih in zdravstvenih težav, mladi uživanje alkohola povezujejo večinoma s pozitivnimi učinki, kot sta zabava, družabnost in sprostitev. Tako fantje in dekleta so seznanjeni z negativnimi posledicami uživanja alkohola, vendar je meja, pri kateri substanco ocenijo kot zdravju škodljivo, dokaj visoka.

Z raziskavo sem ugotovila tudi, da obstaja povezava med negativnim samospoštovanjem in avto-agresivnim vedenjem. Zato menim, da je za mladostnika izrednega pomena, da mu starši nudijo dovolj ljubezni in topline. S pomočjo spodbud, ljubezni in pohval, ki jih je deležen od družine, bo oblikoval pozitiven odnos do sebe, ki ga bo ščitil pred avto-agresivnim vedenjem.

Glede na to, da so rezultati pokazali, da so razlike med spoloma v pojavu opijanja in prekomernega uživanja alkohola majhne in da se je potrdilo, da mladim opijanja predstavlja vir zabave in druženja, bi bilo zanimivo raziskati, kakšne prostočasne dejavnosti bi si želeli.

Raziskati bi bilo potrebno, kaj mladi pričakujejo do organiziranih oblik zabave, da bi lahko ponudniki svoje programe bolj prilagodili potrebam mladostnikov. Morda bi nam na tak način uspelo ponuditi način zdrave zabave mladim, ki bi nadomestil zdravju škodljivo opijanje z alkoholom.

15.PRILOGE

VPRAŠALNIK

1. Katerega spola si?

- ☐ Moškega
- ☐ Ženskega

2. Kolikokrat (če sploh) si pil-a alkoholne pijače?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- nikoli

2- 1x-2x

3- 3x-5x

4- 6x-9x

5- 10x-19x

6- 20x-39x

7- 40x ali več

☐ V vsem življenju.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ V zadnjih 12 mesecih.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ V zadnjih 30 dneh.....	1	2	3	4	5	6	7

3. Pomisli na ZADNJIH 30 DNI. Kolikokrat (če sploh) si pil-a katero od naštetih pijač?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- nikoli

2- 1x-2x

3- 3x-5x

4- 6x-9x

5- 10x-19x

6- 20x-39x

7- 40x ali več

☐ Pivo (ne upoštevaj brezalkoholnega piva

ali piva z nižjo vsebnostjo alkohola).....1 2 3 4 5 6 7

☐ Alkopop pijače (ustekleničene pijače s približno

5-odstotno vsebnostjo alkohola- npr. Bacardi

Breezer, Smirnoffice, Dreamer, Bandidos).....1 2 3 4 5 6 7

☐ Vino.....1 2 3 4 5 6 7

☐ Žgane pijače (viski,konjak,vodka ipd;

upoštevaj tudi mešanice kot npr. rumkola,

štokkola, džusvodka, ne upoštevaj

alkopop pijač).....1 2 3 4 5 6 7

4. Kdaj si nazadnje pil-a alkoholne pijače?

- ☐ Nikoli ne pijem alkoholnih pijač
- ☐ Pred 1 – 7 dnevi
- ☐ Pred 8 – 14 dnevi
- ☐ Pred 15 – 30 dnevi
- ☐ V obdobju, daljšem od enega meseca in krajšem od enega leta
- ☐ Več kot pred enim letom

5. Pomisli na ZADNJIH 30 DNI. Kolikokrat (če sploh) si kupil-a v trgovini (kot npr. trgovini z živili, supermarket, kiosku, na bencinski črpalki) pivo, alkopop pijače, vino ali žgane pijače za lastno uporabo na prostem?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- nikoli

2- 1x-2x

3- 3x-5x

4- 6x-9x

5- 10x-19x

6- 20x-39x

7- 40x ali več

- ☐ Pivo (ne upoštevaj brezalkoholnega piva

ali piva z nižjo vsebnostjo alkohola).....1 2 3 4 5 6 7

- ☐ Alkopop pijače (ustekleničene pijače s približno

5-odstotno vsebnostjo alkohola- npr. Bacardi

Breezer, Smirnoffice, Dreamer, Bandidos).....1 2 3 4 5 6 7

- ☐ Vino.....1 2 3 4 5 6 7

- ☐ Žgane pijače (viski, konjak, vodka ipd; ne

upoštevaj alkopop pijač).....1 2 3 4 5 6 7

6. Pomisli še enkrat na ZADNJIH 30 DNI. Kolikokrat (če sploh) si pil-a pivo, alkopop pijače, vino ali žgane pijače v pabu, baru, restavraciji ali diskoteki?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- nikoli

2- 1x-2x

3- 3x-5x

4- 6x-9x

5- 10x-19x

6- 20x-39x

7- 40x ali več

- ☐ Pivo (ne upoštevaj brezalkoholnega piva

ali piva z nižjo vsebnostjo alkohola).....1 2 3 4 5 6 7

- ☐ Alkopop pijače (ustekleničene pijače s približno

5-odstotno vsebnostjo alkohola- npr. Bacardi

Breezer, Smirnoffice, Dreamer, Bandidos)..... 1 2 3 4 5 6 7

- ☐ Vino..... 1 2 3 4 5 6 7

- ☐ Žgane pijače (viski, konjak, vodka ipd; ne

upoštevaj alkopop pijač)..... 1 2 3 4 5 6 7

7. Pomisli še enkrat na ZADNJIH 30 DNI. Kolikokrat (če sploh) si ob eni priložnosti spil-a pet ali več pijač? (S”pijačo” mislimo vrč/ steklenico/ pločevinko piva (približno pol litra), dve steklenički alkopopov (približno pol litra), kozarec vina (približno “deci” in pol), šilce žganega (približno pol “deci”) ali mešanico z žgano pijačo).

- ☐ Nikoli

- ☐ 1x

- ☐ 2x

- ☐ 3x – 5x

- ☐ 6x – 9x

- ☐ 10x ali več

8. Kolikokrat (če sploh) si bil-a opit-a z alkoholnimi pijačami do te mere, da si se pri hoji opotekal-a, se ti je pri govoru zapletal jezik, si bruhal-a ali pa se kasneje nisi spomnil-a, kaj se je dogajalo?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- nikoli

2- 1x-2x

3- 3x-5x

4- 6x-9x

5- 10x-19x

6- 20x-39x

7- 40x ali več

☐ V vsem življenju.....1 2 3 4 5 6 7

☐ V zadnjih 12 mesecih.....1 2 3 4 5 6 7

☐ V zadnjih 30 dneh.....1 2 3 4 5 6 7

9. Kako verjetno se ti zdi, da bi se tebi osebno zgodile našteje stvari, če bi pil-a alkoholne pijače?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- Zelo verjetno

2- Verjetno

3- Ne vem

4- Ni verjetno

5- Sploh ni verjetno

☐ Počutil-a bi se sproščeno.....1 2 3 4 5

☐ Zabredel-la bi v težave s policijo.....1 2 3 4 5

☐ Škodoval-a bi svojemu zdravju.....1 2 3 4 5

☐ Počutil-a bi se srečno.....1 2 3 4 5

☐ Pozabil-a bi na svoje težave.....1 2 3 4 5

☐ Ne bi mogel-la prenehati piti.....	1	2	3	4	5
☐ Imel-a bi mačka.....	1	2	3	4	5
☐ Počutil-a bi se bolj prijateljsko in družabno....	1	2	3	4	5
☐ Storil-a bi nekaj, kar bi pozneje obžaloval-a....	1	2	3	4	5
☐ Zelo bi se zabaval-a.....	1	2	3	4	5
☐ Bilo bi mi slabo.....	1	2	3	4	5

10. Kako pogosto si v ZADNJIH 12 MESECIH imel-a naštete izkušnje ZATO, KER SI PIL-A ALKOHOLNE PIJAČE?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- nikoli

2- 1x-2x

3- 3x-5x

4- 6x-9x

5- 10x-19x

6- 20x-39x

7- 40x ali več

☐ Pretep.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Nezgoda ali poškodba.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Resni problemi s tvojimi starši.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Resni problemi s tvojimi prijatelji.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Slaba storilnost v šoli ali pri delu.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Oropali oziroma okradli so te.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Težave s policijo.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Odpeljali so te v bolnišnico oz. na urgenco.....	1	2	3	4	5	6	7
☐ Imel-a si spolni odnos brez kondoma.....	1	2	3	4	5	6	7

11. Kaj meniš, KAKŠNO ŠKODO (telesno ali drugačno) TVEGAJO LJUDJE, če...

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

- 1- Ne tvegajo
- 2- Rahlo tvegajo
- 3- Zmerno tvegajo
- 4- Veliko tvegajo
- 5- Ne vem
- ☐ Použivajo skoraj vsak dan eno ali dve alkoholni pijači.....1 2 3 4 5
- ☐ Použivajo skoraj vsak dan štiri ali pet alkoholnih pijač.....1 2 3 4 5
- ☐ Použivajo pet ali več alkoholnih pijač vsak vikend.....1 2 3 4 5

12. Kaj meniš, kakšna bi bila reakcija tvojih staršev, če bi se opil-a z alkoholnimi pijačami?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

- 1- Ne bi dovolil-a
- 2- Skušal-a bi me prepričati, da ne
- 3- Bilo bi mu/ji vseeno
- 4- Odobral-a bi
- 5- Ne vem
- ☐ Reakcija tvojega očeta.....1 2 3 4 5
- ☐ Reakcija tvoje matere.....1 2 3 4 5

13. Kako pogosto se spodnje trditve nanašajo nate?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- Skoraj zmeraj

2- Pogosto

3- Včasih

4- Redko

5- Skoraj nikoli

- ☐ Moji starši določijo pravila o tem, kaj smem početi doma.....1 2 3 4 5
- ☐ Moji starši določijo pravila o tem, kaj smem početi izven doma ..1 2 3 4 5
- ☐ Moji starši vedo s kom preživljam večere.....1 2 3 4 5
- ☐ Zlahka sem deležen topline in skrbi moje matere in/ ali očeta1 2 3 4 5
- ☐ Zlahka sem deležen čustvene opore mojega očeta in/ ali matere 1 2 3 4 5

14. Pred tabo so trditve, ki se nanašajo na tvoja splošna občutja do sebe.

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- Močno se strinjam

2- Strinjam se

3- Ne strinjam se

4- Močno se ne strinjam

- ☐ Gledano v celoti sem zadovoljen-na s sabo.....1234
- ☐ Včasih mislim, da nisem dober-ra za nič.....1234
- ☐ Čutim, da imam vrsto dobrih lastnosti.....1234
- ☐ Sposoben-na sem narediti stvari enako uspešno kot večina drugih ljudi.1234
- ☐ Čutim,da ni veliko tega, na kar bi bil-a lahko ponosen-na.....1234
- ☐ Včasih se čutim popolnoma nekoristnega-o.....1234
- ☐ Čutim, da sem vreden-na vsaj toliko kot drugi ljudje.....1234
- ☐ Rad-a bi imel-a več samospoštovanja.....1234
- ☐ Pravzaprav se mi zdi, da sem zguba.....1234

15. Ali se ti je že kdaj zgodilo kaj od spodaj naštetega?

Na izbiro imaš naslednje odgovore:

1- Sploh ne

2- Enkrat

3- Dvakrat

4- 3 do 4 krat

5- 5x ali bolj pogosto

☐	Od doma sem zbežal-a za več kot en dan.....	1	2	3	4	5
☐	Razmišljal-a sem o tem, da bi se poškodoval-a....	1	2	3	4	5
☐	Poskusil-a sem storiti samomor.....	1	2	3	4	5

2. TABELE

Prilagam tabele, ki so priloga grafikonom.

Uživanje alkohola v vsem življenju, v zadnjem letu in zadnjem mesecu pred anketo.

a) Uživanje alkohola v vsem življenju. Priloga grafikonu 2.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)
Nikoli	2	2,3%	1	1,5%
40 krat ali več	42	50%	45	69,2%

b) Uživanje alkohola v zadnjem letu. Priloga grafikonu 3.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)
Nikoli	2	2,3%	2	3%
1-2X	12	14,2%	4	6,1%
3-5X	10	11,9%	6	9,2%
6-9X	18	21,3%	5	7,8%
10-19X	14	16,7%	19	29,3%
20- 29X	15	17,6%	15	23,1%
40 krat ali več	13	16%	14	21,5%

c) Uživanje alkohola v zadnjem mesecu. Priloga grafikonu 4.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)
Nikoli	12	14,3%	9	13,8%
1-2X	33	39,3%	14	21,5%
3-5X	30	35,7%	25	38,5%
6-9X	8	9,5%	8	12,3%
10-19X	0	0	6	9,2%
20- 29X	1	1,2%	1	1,7%
40 krat ali več	0	0	2	3%

2. Uživanje različnih vrst alkoholnih pijač v zadnjem mesecu pred anketo, glede na spol v odstotkih. Priloga grafikonu 5.

a) Uživanje piva.

	Dekleta (f)	f%(dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)
Nikoli	49	58,3%	15	23%
1-2X ali več	35	41,6%	50	77%

b) Uživanje alkopop pijač (Ustekleničene pijače s prb. 5 – odstotno vsebnostjo alkohola kot so: Bacardi Breezer, Bandidos, Smirnof Ice..).

	Dekleta (f)	f%(dekleta)	Fantje (f)	f%(fantje)
Nikoli	53	63,1%	42	64,6%
1-2X ali več	31	36,9%	23	35,4%

c) Uživanje vina.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f %(fantje)
Nikoli	21	25%	19	29,2
1-2X ali več	63	75%	46	70,8%

c) Uživanje žganih pijač (Viski, konjak, vodka, upoštevajo se tudi mešance kot na primer rumkola, štokkola, juicevodka..).

	Dekleta (f)	f % (dekleta)	Fantje (f)	f %(fantje)
Nikoli	23	27,4%	16	24,6%
1-2X ali več	61	72,6	49	75,4%

3. Značilnost zadnje pivske priložnosti. Priloga grafikonu 6.

	Dekleta (f)	f % (dekleta)	Fantje (f)	f%(fantje)	Vsi(f)	f% (vsi)
Nikoli	2	2,3%	1	1,5%	3	2%
Pred 1-7 dnevi	46	54,7%	40	61,5%	86	57,8%
Pred 8-14 dnevi	15	17,8%	12	18,5%	27	18,1%
Pred 15-30 dnevi	10	12%	4	6,2%	14	9,4%
1 mesec do 1 leto	10	12%	7	10,8%	17	11,4%
Več kot 1 leto	1	1,2%	1	1,5%	2	1,3%

4. Kupovanje alkohola zadnjih 30 dni za uporabo na prostem v odstotkih. Priloga grafikonu 7.

a) Kupovanje piva.

	Dekleta (f)	f%(dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)	Vsi (f)	f% (vsi)
Nikoli	64	74%	45	69%	109	73,1%
1-2X ali več	20	23%	20	31%	40	26,9%

b) Kupovanje alkopop pijač.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f%(fantje)	Vsi (f)	f% (vsi)
Nikoli	73	87%	56	86,1%	129	86,6%
1-2X ali več	11	13%	9	13,9%	20	13,4%

c) Kupovanje vina.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)	Vsi (f)	f%(vsi)
Nikoli	68	81%	47	72,3%	115	77,2%
1-2X ali več	16	19%	18	27,7%	34	22,8%

d) Kupovanje žganih pijač.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)	Vsi (f)	f%(vsi)
Nikoli	65	77,4%	45	69,2%	110	73,8%
1-2X ali več	19	22,6%	20	30,8%	39	26,2%

5. Uživanje alkoholnih pijač zadnjih 30 dni v baru, pabu, restavraciji ali diskoteki. Priloga grafikonu 8.

a) Uživanje piva v diskoteki, baru, pabu ali restavraciji.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)	Vsi (f)	f% (vsi)
Nikoli	62	73,8%	23	35,4%	85	57%
1-2X ali več	22	26,2%	42	64,6%	64	43%

b) Uživanje alkopop pijač v diskoteki, baru, pabu ali restavraciji.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f%(fantje)	Vsi (f)	f %(vsi)
Nikoli	63	75%	48	73,8%	111	74,5%
1-2X ali več	21	25%	17	26,2%	38	25,5%

c) Uživanje vina v diskoteki, baru, pabu ali restavraciji

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)	Vsi (f)	f% (vsi)
Nikoli	45	53,6%	42	64,6%	87	51,7%
1-2X ali več	39	46,4%	23	35,4%	72	48,3%

d) Uživanje žganih pijač v diskoteki, baru, pabu ali restavraciji

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)	Vsi (f)	f%(vsi)
Nikoli	33	39,3%	25	38,5%	58	38,9%
1-2X ali več	51	60,7%	40	61,5%	91	61%

6. Občasno prekomerno uživanje alkohola ali tako imenovano binge drinking (uživanje na mah) v zadnjih 30 dneh. Priloga grafikonu 9.

	Dekleta (f)	f% (dekleta)	Fantje (f)	f% (fantje)	Vsi (f)	f% (vsi)
Nikoli	32	38,1%	15	23%	47	32%
1X	13	15,5%	10	15,4%	23	24,2%
2X	17	20,2%	17	26,2%	34	23%
3-5 X	17	20,2%	17	26,2%	34	23%
6-9 X	4	4,8%	4	6,2%	8	5%
10X ali več	1	1,2%	2	3%	3	2%

7. Prekomerno opijanje, pri katerem so opazni znaki škode na zdravju v zadnjem letu. Priloga grafikonu 10.

	dekleta (f)	f% (dekleta)	fanti(f)	f% (fanti)	Vsi (f)	f% (vsi)
nikoli	32	38%	18	28%	50	33,5%
1-2X	34	40,5%	29	44,6%	63	42,4%
3-5X	9	10,7%	9	13,9%	18	12%
6-9X	5	6%	4	6,1%	9	6%
10- 19X	0	0	4	6,1%	4	2,7%
20-39X	2	2,4%	1	1,5%	3	2%
40x in več	2	2, 4%	0	0	2	1,3%

8. Prekomerno opijanje, pri katerem so opazni znaki škode na zdravju v zadnjem mesecu.

Priloga grafikonu 11.

	dekleta (f)	Odstotki (dekleta)	fanti(f)	Odstotki(fanti)	Vsi (f)	Odstotki (vsi)
nikoli	59	70,2%	45	69%	104	69,8%
1-2X	23	27,4%	15	23%	38	25,5%
3-5X	2	2,4%	2	3%	4	2,7%
6-9X			2	3%	2	1,3%
10- 19X			1	2%	1	0,7%

9. Pričakovani pozitivni učinki uživanja alkohola. Priloga grafikonu 1280. V tabeli so prikazani rezultati vseh odgovorov v frekvenci (število posameznikov).

	sproščenost	srečno	družabno	zabava	pozabil- a bi težave
zelo verjetno	36	12	26	32	17
verjetno	34	31	36	36	35
ne vem	6	27	9	13	15
ni verjetno	6	10	11	1	16
sploh ni verjetno	2	4	2	2	1

Odgovori deklet.

	sproščenost	srečno	družabno	zabava	pozabil- a bi težave
zelo verjetno	36	15	25	35	19
verjetno	24	34	31	24	29
ne vem	3	10	8	5	5
ni verjetno	2	5	1	1	11
sploh ni verjetno	0	1	0	0	1

Odgovori fantov.

10. Pričakovani negativni učinki uživanja alkohola. V tabeli so prikazani rezultati vseh odgovorov v frekvenci . Priloga grafikonu 13.

	policija	škodovanje zdravju	ne bi mogel nehati piti	maček	obžalovanje	slabost
zelo verjetno	4	18	6	21	8	16
verjetno	5	18	2	31	19	29
ne vem	17	19	11	19	26	27
ni verjetno	25	15	33	8	24	12
sploh ni verjetno	35	14	32	5	7	0

Odgovori deklet.

	policija	škodovanje zdravju	ne bi mogel nehati piti	maček	obžalovane	slabost
zelo verjetno	2	12	3	9	5	4
verjetno	9	12	5	26	15	20
ne vem	10	15	16	14	24	24
ni verjetno	32	22	26	16	17	16
sploh ni verjetno	12	4	15	0	4	1

Odgovori fantov.

11. Posledice zaradi uživanja alkoholnih pijač v zadnjem letu. Priloga grafikonoma 14 in 15.

	pretep	nezgoda ali poškodba	problemi s starši	problemi s prijatelji	slabo storilnost pri delu šoli	rop, kraja	težave s policijo	bolnišnica	nezaščiten spolni odnos
nikoli	81	70	81	80	73	82	81	83	79
1 - 2 X	3	12	3	4	7	2	3	1	4
3 - 5X		1			2				1
6 - 9 X					1				
10 - 19 X		1			1				

Odgovori deklet.

	pretep	nezgoda ali poškodba	problemi s starši	problemi s prijatelji	slabo storilnost pri delu šoli	rop, kraja	težave s policijo	bolnišnica	nezaščiten spolni odnos
nikoli	56	48	57	60	54	60	60	62	58
1 - 2 X	7	16	6	4	8	5	4	3	4
3 - 5X	1	0	1	0	1	0	1	0	1
6 - 9 X	0	0	0	0	1	0	0	0	2
10 - 19 X	1	0	1	1	0	0	0	0	0
20 - 39 X		1	0	0	1	0	0	0	0

Odgovori fantov.

12. Kakšna meniš, da bi bila reakcija staršev če bi se opil-a z alkoholnimi pijačami.

a) Odziv očeta. Priloga grafu 17.

	dekleta (f)	f% (dekleta)	fanti (f)	f%(fanti)	Vsi (f)	f% (vsi)
Ne bi dovolil	19	22,6%	4	6,2%	23	15,4%
Skušal bi me prepričati da ne	32	38,2%	35	53,8%	67	45%
Bilo bi mu vseeno	13	15,4%	9	13,8%	22	14,8%
Odobral bi	4	4,7%	7	10,8%	11	7,4%
Ne vem	16	19,1%	10	15,4%	26	17,4%

b) Odziv matere. Priloga k grafu 18.

	dekleta (f)	f% (dekleta)	fanti(f)	f% (fanti)	Vsi (f)	f% (vsi)
Ne bi dovolila	22	26,2%	14	21,5%	36	24,2%
prepričati da ne	44	52,4%	36	55,4%	80	53,7%
Bilo bi ji vseeno	7	8,3%	6	9,2%	13	8,7%
Odobrala bi	3	3,6%	5	7,7%	8	5,4%
Ne vem	8	9,5%	4	6,2%	12	8%

13. Mladostnikov odnos s starši. Prikazana je frekvenca odgovorov. Priloga grafikonu 19.

	pravila doma	pravila izven doma	vedo s kom preživljam večere	zlahka deležen topline in skrbi	zlahka deležen čustvene opore
skoraj zmeraj	2	4	51	59	58
pogosto	13	10	22	19	19
včasih	25	19	8	4	3
redko	30	31	2	2	2
skoraj nikoli	14	20	1	0	2

Odgovori deklet

	pravila doma	pravila izven doma	vedo s kom preživljam večere	zlahka deležen topline in skrbi	zlahka deležen čustvene opore
skoraj zmeraj	1	2	26	33	36
pogosto	8	6	28	21	16
včasih	26	12	7	9	8
redko	15	23	4	2	5
skoraj nikoli	15	22	0	0	0

Odgovori fantov.

14. Psihosocialne spremenljivke za samospoštovanje. Priloga grafikonu 20.

a) Pozitivne postavke o sebi.

	zadovoljen s seboj	dobre lastnosti	sposoben kot drugi	vreden kot drugi	pozitiven do sebe
močno se strinjam	11	15	19	21	20
se strinjam	67	61	61	28	52
ne strinjam se	4	7	4	22	12
močno se ne strinjam	2	0	0	13	0

Odgovori deklet.

	zadovoljen s seboj	dobre lastnosti	sposoben kot drugi	vreden kot drugi	pozitiven do sebe
močno se strinjam	19	19	23	25	19
se strinjam	43	46	40	8	40
ne strinjam se	3	0	2	26	3
močno se ne strinjam	0	0		6	3

Odgovori fantov.

b) Negativne postavke o samospoštovanju. Priloga grafu 21.

	nisem za nič	nič na kar bi bil ponosen	nekoristen	več samospoštovanja	sem zguba
močno se strinjam	5	3	1	16	2
se strinjam	47	24	46	35	2
ne strinjam se	30	54	35	33	42
močno se ne strinjam	2	3	2	0	38

Odgovori deklet.

	nisem za nič	nič na kar bi bil ponosen	nekoristen	več samospoštovanja	sem zguba
močno se strinjam	4	2	2	5	4
se strinjam	23	10	22	20	0
ne strinjam se	27	42	31	33	28
močno se ne strinjam	11	11	10	7	33

Odgovori fantov.

15. Avto-agresivno vedenje mladostnikov v frekvenci. Priloga grafikonu 22.

	zbežal od doma za več kot en dan	razmišljal o samopoškodovanju	razmišljal o samomoru
sploh ne	83	62	80
enkrat	1	10	2
dvakrat	0	4	2
3 -4 krat	0	1	0
5 krat ali več	0	7	0

Odgovori deklet.

	zbežal od doma za več kot en dan	razmišljal o samopoškodovanju	razmišljal o samomoru
sploh ne	59	57	64
enkrat	4	6	0
dvakrat	1	0	1
3 -4 krat	0	0	0
5 krat ali več	1	2	0

Odgovori fantov.

IZJAVA O AVTORSTVU:

Podpisana Medeja Fekete, vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2007/2008, kot izredna študentka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Uporaba alkohola med mladimi, napisala samostojno, s konkretnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja Milka Poštraka.

Datum:

Podpis: